

দিল্বাগৰ গুলবানু

মনোমোহন মহন্ত

মিত্ৰ এজেন্সি এণ্ড কোং
ভিনিচুকীয়া : অসম

প্রথম প্রকাশ :
এপ্রিল, ১৯৭৯ চন

প্রকাশক :
শ্রীনবেন্দ্র নাথ দাস
মিত্র এড্‌জি এণ্ড কোং
তিনিচুকীয়া, অসম

প্রচ্ছদ-পট :
শ্রীগণেশ বসু
কলিকতা

মুদ্রক :
শ্রীনিবঞ্জন চৌধুরী
বসুনাথ প্রেছ
৮৩-বি, বিবেকানন্দ বোড
কলিকতা-৬

বেচ-ছটকা পঞ্চাশ পইচা

‘অসম-বাণী’ৰ পৃষ্ঠাত প্ৰতিটো প্ৰেম-কাহিনী পূৰ্বেই প্ৰকাশ
হৈছে আৰু পঢ়ুৱৈ-সমাজৰ সমাদৰ লাভ কৰিছে।

‘সংগ্ৰহা’

—মনোমোহন মহন্ত

হিজুঙবি, তিনিচুকীয়া।

‘চাকাৰ বাঘ’/‘অসম-বাণী’/২৬ জাম্বুৱাৰী ’৬৮

“.....আমাৰ কোনো কোনো প্ৰতিভাৱান সাহিত্যিক পুলিচ হৈছে, বেলৰ
টি. টি. ই. হৈছে, বাছৰ কণ্ঠৰ হৈছে, মহাজনৰ খাতা লিখা কেবাণী হৈছে আৰু
এনেদৰে তেওঁলোকৰ প্ৰতিভাৰ অপ-প্ৰয়োগ হৈ পিছত মৃত্যু হৈছে.....।”

চৈয়দ আব্দুল মালিক

“আৰু আছে মনোমোহন মহন্ত,

...উজনিৰ কোনোবা এখন চলন্ত বেল-গাড়ীৰ কোঠাত
মাজনিশা উজাগৰে বহি বহি প্ৰাচীন সাহিত্যৰ বুকুত শুই থকা
মনোৰম প্ৰেম-কাহিনীৰ স্মৃতিক জগাবলৈ তেওঁ চেষ্টা কৰে।
সংসাৰ চলোৱাৰ প্ৰয়োজনে হয়তো তেওঁক চকী-মেজৰ আৰামত
বহি সাহিত্য কৰিবলৈ নিদিয়ৈ। মহন্তৰ কাৰণেও সাহিত্য
আৰু চাকৰিৰ ভিন্ন জীৱন, কাপোৰৰ দীঘ-বাণিৰ দৰে একেটা
জীৱনতে সম্ভৱ হৈছে।”

‘প্ৰসংগক্ৰমে’ (সম্পাদকীয়)/সম-সাময়িক
সাংবাদিক পৰ্যালোচনা।

(সম্পাদক, পদ্ম বৰকটকী)

‘আমাৰ প্ৰতিনিধি’/ডিচেম্বৰ/১৯৬৩

મિલિયનગઠ ગુલામતુ

জানকী

এক.....

.....লেকিন্ তেবি হচৰং লিয়ে
মৰ্, জানেবালে ঔৰ্, হোত হয়!".....

দিলোয়াগৰ ফুলোৱো গুলবানু

.... 'ইয়া তুমি না হাচিন্ হোতে,
ইয়া হমি না জোৰা হোতে !'

... 'যদি তুমি সুন্দৰী নহ'লাহেঁতেন... আৰু যদি মই জোৱান
নহ'লোহেঁতেন !' ...

যেতিয়া হাৱা-মহলৰ সেউজীয়া ঘাঁহনিৰ ওপৰেদি বৈ যায়
ফুফুৰীয়া বতাহ, তেতিয়া ফুলবাগৰ গোপনত সোণালী সপোন ৰচনা
কৰি কোনো এক দেৱদাকৰ তলত বহি ৰয়—বুলবুলৰ দৰে গুলবানু :
ছাহজাদা চুজাৰ কথা ! ৰফৎহানা মচলিন তেওঁৰ উৰি ৰয়—বিয়লি-
বেলাৰ নম্র-নচিমত... ভ্ৰমৰ-ক'লা কেশদামৰ বেণী-প্রান্তত গুঁজি লোৱা
নাৰ্গিচ ফুলৰ মন মাতোৱাৰা গোন্ধে সুগন্ধী কৰি তোলে—সমগ্ৰ
প্রান্তৰ ! কাজল সনা আজলী ছচকু ঘূৰাই চাই পঠিয়ায় গুলবানুৰে...
একান্ত কাষত মহম্মদ, মেহবুব তেওঁৰ, ঔৰংজেৱৰ পুত্ৰ !.....

এফালে চুজা আৰু ঔৰংজেৱৰ অন্তৰত ছবমনিৰ ছবন্ত দাবাগি
... অফালে গুলবানু আৰু মহম্মদ... চিৰ-আপোন... সপোন-পাৰৰ
দুই প্ৰেমিক-প্ৰেমিকা !

সেই গুলবাগৰ ফুল-কুঞ্জৰ গোপনত কোন ঈৰ্ষুকৰ প্ৰেতচ্ছায়া
প্ৰপঞ্চৰ দৰে ঘূৰি ফুৰে কোনে জানে ? কোনে জানে—কেতিয়া
ঢালি দিয়ে ছাহজাদা ঔৰংজেৱৰ কৰ্ণ-কুহৰত সিহঁতৰ সংগোপন
অভিসাৰ-কথা !

ময়ূৰ-সিংহাসনৰ মোহে মোগল সাম্ৰাজ্যখনক শেষৰ ফালে এক
বীভৎস বধ্যভূমিলৈ ৰূপান্তৰিত কৰি পেলালে ! অন্ধকাৰ কাৰা-কক্ষত
আৱদ্ধ হ'ল বৃদ্ধ পিতৃ... শাণিত অস্ত্ৰৰ নিৰ্মম আঘাতত শুদ্ধ হ'ল

সহোদৰ ভাতৃৰ ছম্ছেৰ...ঘাতকৰ অস্ত্রাঘাতত ছিন্নমুণ্ড হ'ল প্ৰিয়তম পুত্ৰ...দুৰ্গ-অভ্যন্তৰত অৱৰুদ্ধ হৈ জীৱনান্ত হ'ল বিগত-যৌৱনা চিৰ-চেনেহী ভগ্নী...নিপীড়িতৰ বেদনাৰ্ত চিৎকাৰ...স্বামীৰ বাহু-বন্ধন ছিন্ন কৰি কাটি নিয়া পত্নীৰ আৰ্ত ক্ৰন্দন...যুদ্ধ, হত্যা, ধৰ্ষণ, লুণ্ঠন, আক্ৰমণ, নিষ্পেষণ, মন্ত্ৰণা, অভিসন্ধি আদিয়ে কেৱল ৰাজধানীৰেই নহয়—সমগ্ৰ হিন্দুস্থানৰ স্নায়ু বিষাক্ত কৰি তুলিলে ! বিশাল হিন্দুস্থানৰ ৰাজধানীৰ মৰ্মৰ-মসৃণ হৰ্ম্য-তলত বহি স্বপ্ন দেখি বেহেস্ত সৃষ্টিৰ চেষ্টা কৰিছিল—ছাহ-এন্-ছাহ বাদছাহ চাহজাহানে ! তাৰ বাবেই ৰচনা কৰি গ'ল দিল্লীৰ উপকণ্ঠত—দেৱান-ই-আম্...দেৱান-ই-খাচ...জাম্-এ-মচজিদ ! আগ্ৰাৰ মতি-মচজিদ...বিশ্বৰ আশ্চৰ্য্যতম—প্ৰেমৰ স্মৃতি-সৌধ তাজমহল...দৰবাৰত দুৰ্লভ মণি-মুক্তা-হীৰকমণ্ডিত তখ্-ই-তাউচ !

কিন্তু তেওঁৰ চাৰি পুত্ৰৰ অক্লান্ত কলহে হিন্দুস্থানৰ প্ৰান্ত অশান্ত কৰি তুলিলে...ক্লান্ত হৈ পৰিল বৃদ্ধ বাদছাহ । নৰিয়া পিতৃৰ পৰীয়া হৈ সিংহাসনৰ লালমাত বহি ব'ল—ৰাজধানীত দাৰা । দ্বিতীয় পুত্ৰ বংগদেশৰ চুবাদাৰ চুজাই স-সৈন্তে চোঁচা ল'লে আগ্ৰাৰ ফাললৈ । দাক্ষিণাত্যৰ চুবাদাৰ চুডান্ত চালাক ঔৰংজেৰে মুবাদক নিজৰ ফলীয়া কৰি লৈ সন্মিলিত শক্তিয়ে আগবাঢ়ি আহিল উজ্জয়িনীৰ ফাললৈ । ৰাজধানীৰ স্নায়ু কঁপি উঠিল...গৃহযুদ্ধৰ বায়ু বলিল...ময়ূৰ-সিংহাসন টলিল...আৰু আবহাৱা উতলিল !

ৰোগ-মুক্তি পাই ক্ৰুদ্ধ অথচ বৃদ্ধ-অৰ্থৰ সিংহৰ দৰে বৃথাই গৰ্জি উঠিল—দুৰ্বল, দুঃস্থ বাদছাহ ! লালসাৰ লেলিহান জিহ্বা মেলি সিংহাসন-লিপ্সু সৰীষপবিলাক যেতিয়া জাগি উঠিল, তেতিয়া কোনে শুনে কাৰ হুকুম ? ...

ঔৰংজেৰৰ লগত চামুগড়ৰ ৰণত হত হ'ল দাৰা...মন্ত্ৰণাত নিহত হ'ল মুবাদ...খাজুৱাৰ ৰণত পৰাস্ত হৈ পলাল আৰাকানলৈ চুজা ।

...আৰু মহম্মদ !...তেওঁৰতো কোনো শত্ৰুতা নাই চুজাৰ প্ৰতি । বৰং পিতৃ-শত্ৰু চুজা যেন মহম্মদৰ একান্ত আপোন ! কাৰণ ? ...কাৰণ গুলবানু !...

চুজাৰ কণ্ঠা গুলবানুৰ ৰূপ-লালিমাই আত্মহাৰা কৰি তুলিছিল মহম্মদক ।...হাইবাণ কৰি তুলিছিল ! গুলবানুৰ হৃদয়ে আনি দিছিল মহম্মদৰ প্ৰাণলৈ খুচিৰ পলক !...

ঔৰংজেৰে নাজানে, অথচ জানে সকলোৱেই । জানক, জানিলেও, প্ৰেমৰ ৰাজ্যত ছাহ্-এন্-ছাহ্ বাদছাহৰ ফৰ্মায়েচ কিংবা আলম্-গীৰ-হুকুমৎ অচল ! চুজাৰো চেনেহ জাগি উঠিছিল মহম্মদৰ প্ৰতি । কিয়নো, মহম্মদ আছিল চুজাৰ চেনেহী, কণ্ঠা গুলবানুৰ প্ৰিয়-প্ৰেমিক !...

গতিকেই, সম্ৰাটৰ অলক্ষ্যে চুজাক সহায় কৰিলে মহম্মদে পদে পদে । জানোচা চুজাৰ প্ৰাণ ৰক্ষা হ'লে মহম্মদৰ মনৰ কামনা সিদ্ধ হয়...জানোচা চুজা হিন্দুস্থানৰ বাদছাহ হ'লে বাস্তৱায়িত হয় মহম্মদৰ স্বপ্ন !

যদিও অলক্ষ্যেই সহায় কৰি গ'ল মহম্মদে চুজাক, তথাপিও শেন-চক্ষু ঔৰংজেৰে লক্ষ্য কৰি ব'ল সকলো ।

খাজুৱাৰ ৰণত পৰাস্ত আৰু পলায়মান চুজা আৰাকানত নিহত হ'লগৈ । ৰাজধানীত অৱৰুদ্ধ হ'ল বেচেৰী গুলবানু ! ক্ষমতা-লোলুপ ঔৰংজেৰৰ হুকুমত বৃদ্ধ বাদছাহ অৱৰুদ্ধ হ'ল—আগ্ৰা-দুৰ্গৰ আন্ধাৰ কাৰা-কক্ষৰ বন্ধ আৱেষ্টনিত !...

এতিয়া ঔৰংজেৰ ছাহজাদা নহয় । এতিয়া তেওঁ প্ৰৱল প্ৰতাপী আবুল-মুজাফ্-ফৰ-মহিউদ্-দিন-মুহাম্মদ-ঔৰংজেৰ-বাহাদুৰ-আলম্গীৰ-পাডীছাহ ঘাজী...হিন্দুস্থানৰ অধীশ্বৰ !

তিনি ভাতৃ, আত্মীয়-স্বজন, অন্যান্য অৱাস্থিতৰ তপ্ত ৰক্তেৰে হাত ধুই চিৰস্পৃহ তখ্-ই-তাউচত অৱস্থিত আলম্গীৰ ! এয়া ১৬৫৯ খৃষ্টাব্দৰ কথা ।...

গতিকেই, ফৰমান জাৰি কৰি হাজিৰ কৰোৱা হ'ল আলম্গীৰৰ শুচৰত মহম্মদক ।

ঃ মুহাম্মদ, কাফেৰ চুজাক মদত কৰাৰ অপৰাধত তই অপৰাধী !

ঃ আব্বা হুজুৰ,—মুখ মেলিছিল জবাব দিবলৈ মহম্মদে... !

ঃ বন্ধ কৰ !—গৰ্জি উঠিল দুৰ্জয় বজৰ দৰে নিৰ্দয় ঔৰংজেৰ—
'তই জবান-বন্দী দিছ আবাজানৰ সম্মুখত নহয়, মগৰ্-আলম্গীৰ
ঔৰংজেৰৰ ওচৰত !'

ঃ হুজুৰ-এ'-আলম্গীৰ, অপৰাধী মই নহয়। অত্যা-অবিচাৰ-
অভিসন্ধিৰ বাবে আপুনিহে নিশ্চয় আল্লাৰ দৰবাৰত অপৰাধী !—
নিৰ্ভয়ে, নিৰ্বিনীতভাৱে জবাব দিলে মহম্মদে।

ঃ বে'-দিমাক্ বদমায়েচ !...সংক্ৰুদ্ধ সিংহৰ দৰে পুনৰাৰ গৰ্জি
উঠিল দুৰ্জয় নাদেৰে ঔৰংজেৰ।—'তুপৰি তই কাফেৰ-কণা
গুল্বানুৰ ফজুল মুহব্বতত মচগুল !'...

ঃ বে'-শ্বক্ জাহাপনা। মুহব্বতৰ ৰাজ্যত ছাহ-এন্-ছাহ বাদছাহী
এক্ৰিয়াৰ অচল !

ঃ খামোছ ! অমার্জিত অপৰাধৰ বাবে মৃত্যুদণ্ড অথবা জিন্দগী-
ভৰ্ কয়েদ্ ! দুটাৰ বেই কোনো এটা বাছি ল'ব পাৰ।

ঃ মৃত্যু-দণ্ড।—জবাব দিলে মহম্মদে।

ঃ মোঁৎ ? ৰাহ্ ৰাহ্ ! মোঁৎ ইমান মেহেবৰাঁ ? জীয়াই থকাৰ
লালসা নাই ? ওহোঁ, মৃত্যুদণ্ড মই তোকে নিদিওঁ। কিয়নো,
তই মোৰ প্ৰিয় পুত্ৰ। নহ'লে হাতীৰ খচকত মাটিৰ লগত মিহলি
হৈ গ'লিহেঁতেন ! গোৱালিয়ৰ দুৰ্গত বন্ধ হৈ জীয়াই থকাৰ
মওকা দিলোঁ তোকে। নিজক সংশোধন কৰিলে পুনৰ্বিবেচনা
কৰা হ'ব।

ঃ জিন্দা থাকিম ?...পেস্তাৰ পানী পি পি ?...

ঃ পেস্তাৰ পানী তোকে দিয়া নহ'ব। প্ৰিয় পুত্ৰই পিবলৈ পাব—
পৰিষ্কাৰ পানীয়েই।

মৃত্যুৰ কাৰণে মিনতি কৰিলে মহম্মদে ! কিন্তু আতুৰ আৰ্জি
তেওঁৰ না-মঞ্জুৰ হৈ গ'ল !...

মহম্মদে জানে—জুইৰ ওচৰতো শীতলতা ভিৰ্কা কৰা যায়...মক-
ভূমিৰ অন্তৰতো জলবিন্দুৰ অন্বেষণ কৰা যায়...কিন্তু ঔৰংজেৰৰ ওচৰত
দয়া-প্ৰাৰ্থনা কিংবা আৰ্জি-পেছ ?...বিলকুল বে'-ফায়দা !...

কোনো কথা উচ্চাৰণ নকৰি ডিঙি বেঁকাই গ'ল আলম্গীৰ
ঔৰংজেৰ আৰু নিৰ্বিবাদে নিষ্কিন্তু হ'ল গোৱালিয়ৰ দুৰ্গত মহম্মদ !...

দিল্বাগৰ বুলবুল গুল্বানুৰ কাৰণে বন্ধত বিপুল আকাজক্ষা লৈ
গোৱালিয়ৰ কাৰা-কক্ষৰ গৰাক্কেদি অক্ষত আঁথিৰে প্ৰতিক্ষণ নিৰীক্ষণ
কৰি ৰ'বলৈ ধৰিলে—দয়িত-দিলেৰে মহম্মদ !...

প্ৰাসাদ-সংলগ্ন ফুলবাগত বুলবুলৰ দৰে গুল্বানু আৰু বহি
নাথাকে। ৰাজধানীৰ কোনো এক কাৰা-কক্ষত অৱস্থিত গুল্বানুৰে
নয়নৰ নীৰ নিগৰাই কান্দি ৰ'ল !...

দিন যায় অথচ ঔৰংজেৰৰ মনৰ স্মৃতি মচ নাযায়। মনত পৰিল
এদিন পুত্ৰ মহম্মদলৈ। চতুৰতাৰে সংবাদ প্ৰেৰণ কৰিলে এদিন
দুৰ্গৰ অভ্যন্তৰলৈ—যদি মহম্মদে কচুৰ মানি লয় আৰু ক্ষমা বিচাৰে,
তেন্তে মুক্তি দিয়া হ'ব !...

অথচ অত্যাৰ ওচৰত ক্ষমাপ্ৰাৰ্থী নহয় মহম্মদ। বেছ।

'পেস্তাৰ পানী !...আৰম্ভ কৰ পেস্তাৰ পানী ! বে'-ইমান কাফেৰ,
পেস্তাৰ পানীৰে পিয়াহ পলুৱাক !'—চিঞৰি উঠিল ঔৰংজেৰ !...

আলম্গীৰৰ হুকুম। পেস্তাৰ পানী দিয়া আৰম্ভ হৈ গ'ল।

পেস্তাৰ পানী খাই খাই পাগল হৈ গ'ল মহম্মদ ! উন্মাদ হৈ
গ'ল...উত্থান-শক্তি ৰহিত হৈ পৰিল ! দিন-ৰাতি কেৱল ক্ৰন্দন
কৰিলে—'গুল্বানু !...গুল্বানু !!'...

কিন্তু কোনে শুনে ? দুৰ্গ-প্ৰাচীৰত কেৱল প্ৰতিধ্বনিত হ'ল
কৰ্ণ-ক্ৰন্দন ! হয়তো গুল্বানুৰে কান্দিছে ৰাজমহলৰ কোনো এক
অজ্ঞাত কাৰা-কক্ষত বন্ধ বিদাৰি বিদাৰি—সৱাৰো অলক্ষ্য...বেদনাত
ক্ষত-বিক্ষত প্ৰাণেৰে...আকাজক্ষাত আকুল হৈ !

উত্থি পৰিল মহম্মদৰ দেহ...পাগল হৈ সমস্ত শৰীৰ নখেৰে
আঁচুৰি আঁচুৰি ছিৰাছিৰ কৰিলে...তেওঁৰ মনোহৰ মুখমণ্ডল কিন্তু-
কিমাকাৰ কৰি পেলালে...দুৰ্গ-প্ৰাচীৰত খুন্দি খুন্দি মূৰ খেতালি
পেলালে ! আৰু এদিন শেষবাৰ...ৰজম্-ভৰ প্যাৰ লৈ...ওঁঠত
গুল্বানুৰ নাম লৈ চিৰকালৰ বাবে নিঃশেষ হৈ গ'ল মহম্মদ !

পাইছিলে মুক্তিৰ আদেশ ; কিন্তু পলমকৈ । ইতিমধ্যেই মহম্মদে
স্বচ্ছায় মোৎ গ্রহণ কৰিছে... আৰু গুচি গৈছে অন্য এক ৰাজ্যলৈ,
য'ত নাই—ছাহ-এন-ছাহ বাদছাহৰ কোনো ইত্তেলা... নাই কোনো
কৰ্ম্মায়েচ নাইবা আলমগীৰৰ কোনো হুকুমৎ !...

মহম্মদৰ ধেতেলা মূৰৰ তপত তেজৰ দাগ নিশ্চয় লাগি বৈছিল
বহু বছৰ ধৰি গোৱালিয়ৰ দুৰ্গৰ নিপ্ৰাণ প্ৰাচীৰত ! আজি হয়তো
সময়ে মচি দিছে ! কিন্তু আলমগীৰ ঔৰংজেৰৰ নিৰ্মমতা ইতিহাসৰ
পৃষ্ঠাত আজিও বঞ্জিত হৈ বৈছে !...

দিল্লীৰ দিন-পঞ্জী

... .. 'বহি হোতা হ্যায়,

যো মঞ্জুৰে খোদা হোতা হ্যায় !'... ..

... 'ঈশ্বৰে যি মঞ্জুৰ কৰে সেয়ে হয় ।'...

কল্পনাৰ স্বপ্ন-সৌধ ছুনিয়াৰ বুকুত ৰচনা কৰি হাৰেমত হাজাৰ
বাছকবনীয়া ৰূপহী গোটাই স্বপ্নচাৰিণী সেই সুন্দৰীসৰৰ আৰত
অধৰৰ মদিৰা-ৰস কোনজন মোগল বাদছাহে পান কৰা নাছিলে ?...
কৰিছিল সকলোৱেই । দিল্লীশ্বৰো-ৰা-জগদীশ্বৰো—হজৰৎ-ই-আলা-
ছাহ-এন-ছাহ বাদছাহ আকবৰে জানো ৰমণী-ভোগৰ পৰমানন্দ
ত্যাগ কৰি বহি আছিল ! নাই থকা । থাকিবই বা কিয় ? হাৰেমৰ
কন্ধে কন্ধে একেই আয়োজন... হামামৰ চোঁবাচ্ছাত সুগন্ধী আতৰ-
মিশ্ৰিত পানীত বিধোঁতা সুন্দৰীৰ একেই সমাৱেশ... প্ৰত্যেক নিদ্ৰিত
ৰজনী একো একোজনী বিনিদ্ৰিতা ৰূপহী বাদছাহৰ বাছ-বন্ধনত
সু-সুপ্তা... দেৱালত সজ্জিত হাজাৰো আৰ্চীৰ বুকুত কত সুন্দৰীৰ
উলংগ দেহাৰ নৃত্য... । এয়া বাদছাহী বেৰাজ্ । গতিকেই...
ছাহ-এন-ছাহ বাদছাহে, অৰ্থাৎ স্বয়ং আকবৰেও এই বেৰাজৰ পূৰ্বা
কদৰ্ কৰিছিল । কিন্তু...

কিন্তু বেৰাজৰ নামত সুন্দৰীৰ অংগ-ভোগত নিজে কৃতার্থ হৈ
মহান আকবৰে কিয়েই বা বিচাৰত ইত্তেলা জাৰি কৰিলে যে মোগল
ৰাজকুমাৰীসকল চিৰকাল অবিবাহিতা হৈ জীৱন পাত কৰিব
লাগিব !... কি বিচাৰত তেওঁলোকৰ ৰমণীয় যৌৱন চিৰকালৰ বাবে
বৰাদ্ কৰি দিব লাগিব... ? এনে এগৰাকী সম্ৰাটে উপলব্ধি কৰিব
নোৱাৰিছিল নে যে ছুনিয়াৰ সকলো নাৰী ৰক্ত-মাংসেৰে গঠিত আৰু

তেওঁলোকৰ সুকোমল বুকুত সাঁচি থোৱা আছে—আদিম-কামনা কৃতার্থৰ অনিবাৰ লালসা! কিন্তু তথাপিও যে নাৰী-হৃদয়ৰ দুৰন্ত বেদনাৰ কথা অকণো উপলব্ধি নকৰি মোগল ৰাজকুমাৰীসকলক অবিবাহিতা বৈ জীৱন-যন্ত্ৰণা চিৰজীৱন ভোগ কৰিবলৈ হুকুম জাৰি কৰি গ'ল, সেয়ে আশ্চৰ্য্য!...এয়া মহান আকবৰৰ নাৰী-হৃদয়ৰ মনস্তত্ত্বৰ অপৰিপক্বতা, নে দুৰ্বাৰ নিৰ্দয়তা, কিংবা কোনো ক্ৰুৰ ৰাজনীতি? কোনে ক'ব?...

সি যিয়েই কি নহওক, মোগল সাম্ৰাজ্যৰ সৰ্বোত্তমা সুন্দৰী কুমাৰী জাহানাবায়ো তেনে জীৱন যাপন কৰিব লগাত পৰিল। উপায় নাই। বাদছাহৰ ইত্তেলা কোনোবাই অমান্ত কৰাৰ জানো সাধ্য আছে?

নকৰিব পাৰে অৱমাননা, কিন্তু নকৰিলেও চিৰকুমাৰী এই সুকুমাৰীগৰাকীয়ে ঔৰংজেৰৰ আদেশত সুদীৰ্ঘ চৈধ্য বছৰ বন্দী-জীৱন যাপন কালত জেচমিন প্ৰাসাদৰ একান্ত নিঃসংগ দিনবোৰত অলেখ গ্ৰীষ্মৰ সন্ধ্যা আধা-আন্ধাৰ, আধা-পোহৰৰ মাজত বহি বহি জীৱন-বিবাহী হৈ সোণৰ কলমেৰে 'তাৰিখ-ই-জাহানাবা'ত সৃষ্টিৰ আদিম-কামনাত ক্লিষ্টা নাৰী-প্ৰাণৰপৰা নিঃসৃত কি অমৰ কাহিনী লিখি থৈ গৈছিল, সেইকথা ইতিহাসে নক'লে কিয়? নক'লে কিয় ইতিহাসে—আগ্ৰাৰ দুৰ্জয় দুৰ্গত বন্দি কুমাৰী জাহানাবাই নিৰলে বহি বহি যমুনা-জলৰ বুদ্ধদায়িত বুকুত ৰোদ্ৰ-প্ৰপঞ্চ চাই চাই নিজৰ কুমাৰীয় বন্ধত অবিৰাম জাগি উঠা দুৰ্হিসহ কি বেদনা-কথা লিপিবদ্ধ কৰি লুকুৱাই ৰাখি গৈছিল—দুৰ্গৰ একোণৰ ক'লা পাথৰৰ তলত একান্ত সংগোপনে, যাক আৱিষ্কাৰ কৰিলে—জাহানাবাৰ মৃত্যুৰ দুশ বছৰৰ পিছত ১৮৮৯ খৃষ্টাব্দত আন্দ্ৰিয়া বুটেন্‌চনে!...

নিমাত কিয় ইতিহাস—দেৱান-ই-আমত গোৱা কাৰ মনোমোহা সংগীতৰ সুৰে এই ৰাজকুমাৰীগৰাকীৰ অন্তৰ-ধমনি কঁপাই তুলিছিল...বন্দি হৈ আগ্ৰাৰ দুৰ্গৰ কোনো নিৰ্জন কক্ষত একাকিনী বহি বহি অন্ত-আকাশৰ ফালে চাই চাই কোন প্ৰেমিক পুষ্পৰ স্মৃতি ৰোমন্থন

কৰি দুই সজল নয়ন মুদি দিছিল দুৰন্ত বেদনাত...মুখ খুলি জীৱন-কালত কোনো দিন কাকো নক'লেও, কাৰ কথা ভাবি ভাবি জেচমিন প্ৰাসাদ-সংলগ্ন উদ্যানৰ এক নিভৃত কোণৰ শিলাখণ্ডত বহি গুলবাগানৰ খহি পৰা বৃন্তচ্যুত কুসুমৰ দৰেই লুপ্তিত হৈ পৰি গৈছিল বহি থকা সেই নিপ্ৰাণ পাৰাণৰ বুকুত!...

ইতিহাসে কয় ৰজাৰ কথা, সম্ৰাটৰ কথা, যুদ্ধৰ কথা, ৰাজ্য-জয়ৰ কথা। কিন্তু, মানুহৰ কথা? মানুহৰ প্ৰাণৰ কথা? নকয়।

নক'লেও, জাহানাবাৰ জীৱনৰ মৰ্ম-কথা তেওঁ অন্তৰ উজাৰি লিখি থৈ যোৱা দিন-পঞ্জীখনে কয়। তাৰ পংক্তিয়ে পংক্তিয়ে আছে—এক নিষ্পেষিত কুমাৰী-প্ৰাণে কৰা অবিশ্ৰান্ত কৰণ ক্ৰন্দন। আছে—ব্যৰ্থ আৰু অব্যক্ত অথচ পৱিত্ৰ প্ৰেমৰ জীৱন্ত ছবি।

পিতৃ ছাহজাহানৰ পৰম আদৰৰ পাত্ৰ আছিল যেনেকৈ দাৰা, ঠিক তেনেকৈয়ে তেওঁৰ মৰমৰ পাত্ৰী আছিল—কণ্ঠা জাহানাবা। গতিকেই সকলো সময়তে তেওঁ ছাহজাহানৰ লগে লগে বৈছিল। তেতিয়াও, যেতিয়া দিল্লীৰ সিংহাসনত ছাহজাহান আছিল ছাহ-এন-ছাহ বাদছাহ; পিছতো, যেতিয়া তেওঁ ঔৰংজেৰৰ বন্দী হৈ দুৰ্বহ বেদনাময় জীৱন যাপন কৰিছিল আগ্ৰা দুৰ্গৰ অন্ধকাৰ কক্ষত। আনকি তেতিয়াও, যেতিয়া নিৰ্মম ঔৰংজেৰে ভাতৃ দাৰাৰ বক্ত-ৰঞ্জিত ছিন্নমুণ্ড উপহাৰ দি পঠাইছিল—বৃদ্ধ পিতৃ ছাহজাহানলৈ, যেতিয়া প্ৰিয় ভাতৃৰ কটা মূৰ দেখি কান্দি কান্দি অজ্ঞান হৈ পৰিছিল কুমাৰী জাহানাবা!...

বিচিত্ৰ জীৱন, কুমাৰী এই জাহানাবাৰ। তেওঁৰ বক্তত ঘটিছে হিন্দু-মুছলমানৰ সংমিশ্ৰণ। কাৰণ, পিতৃ ছাহজাহান, মাক আছিল—জয়সিংহৰ কণ্ঠা জগৎ গোসাঁনী। হয়তো সেইবাবেই পৰিব পাৰে জাহানাবাৰ জীৱনত হিন্দু ভাবধাৰাৰ প্ৰভাৱ। হয়তো সেইবাবেই হ'ব পাৰে হিন্দু বীৰ ছত্ৰশালৰ মুহূৰ্তত তেওঁ মত্তা। নহ'লে মহান আকবৰৰ ইত্তেলা অৱমাননা কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হৈ যিদিনা প্ৰিয় ভাতৃ দাৰাই তেওঁক চণ্ডাল কৰিছিল—

: বহন জাহানাবা, বন্ধ বাজ্যৰ মালিক আমীৰ নজৰৎ খাঁক তুমি বিয়া কৰাবা নে? যদি তুমি মঞ্জুৰ, তেন্তে আজি বাতিয়েই মই বাদছাহৰ লগত আলাপ কৰিম।

: নালাগে, আলাপ বে-দৰকাৰ; মোৰ মুহব্বৎ হ'ব নোৱাৰে—তেওঁৰ প্ৰতি।...জবাব দিছিল ভগ্নী জাহানাবাই।

বহুত আগতেই মুহব্বৎ গঢ়ি উঠিছিল জাহানাবাৰ অন্তৰত—পিতাকৰ দৰবাৰৰ হিন্দু বীৰ বৃন্দেলখণ্ডৰ ৰাণা ৰাও ছত্ৰশালৰ লগত।

ছত্ৰশালৰ হিন্দু পুৰুষোচিত চেহেৰা, বীৰোচিত ব্যৱহাৰ, মূৰত শুভ্ৰ সুন্দৰ পাগ, শৰীৰত হিন্দুৰ পোছাক-পৰিচ্ছদে বাদছাহ-কুমাৰীৰ মন আকৰ্ষণ কৰি তুলিছিল।

যিদিনা এনে ধৰণে ৰাও ছত্ৰশালে দৰবাৰত বাদছাহ ছাহজাহানৰ ফাললৈ আগবাঢ়ি গৈছিল আৰু কুৰ্ণিছ কৰিছিল, জাহানাবাই ৰাওৰ বীৰোপম চেহাৰাত মোহিত হৈ পৰিছিল। তদুপৰিও, যিদিনা মোগল দৰবাৰৰ এই হিন্দু বীৰজনে সম্ৰাট-কুমাৰীৰ হাতত 'ৰাখি' পিন্ধাই দিছিল, সেইদিনাই জাহানাবাই ৰাও ছত্ৰশালক জীৱনৰ একমাত্ৰ অধীশ্বৰ বুলি মনে মনে বৰণ কৰি থৈছিল।

কোনেও নাজানিছিল—ৰাজ-মহলৰ অভ্যন্তৰৰ পৱিত্ৰ এই প্ৰেমৰ কাহিনী। হয়তো কেৱল জানিছিল—কুমাৰী জাহানাবাৰ ভৃত্য হাজীৰে আৰু ক্ৰীতদাসী কোয়েলে, যাৰ হাতেদি প্ৰেম-পত্ৰ বিনিময় হৈছিল—বহু দিন, বহু ৰাতি।

দিন গৈছিল; ৰাতিও। আৰু দুয়ো গৈছিল—পৱিত্ৰ প্ৰেমত উঠি নিজেই নজনাকৈ—এই মুহব্বৎ ফজুল হৈ যাব, নে ইয়াৰ সাৰ্থকতাত তেওঁলোক খুচুকিচমৎ হৈ ৰ'ব পাৰিব ছনিয়াত!...

ৰাও ছত্ৰশাল কিন্তু স্থিৰেৰেই বৈছিল। কিয়নো, তেওঁ আছিল চৰিত্ৰৱান এজন বীৰ। কিন্তু কুমাৰী জাহানাবা?—

কুমাৰী জাহানাবাই কেৱল স্বপ্ন দেখিছিল মিলনৰ। আৰু, মনতে স্থিৰ কৰিছিল—

ঔৰংজেৱৰ লগত লগা যুদ্ধত যদি প্ৰিয় ভাতৃ দাৰা জয়ী হয়,

তেন্তে বে'শ্বক মৰমৰ দাৰাই বাদছাহ আকবৰৰ ফৰ্মায়েচ অমান্ত কৰিও তেওঁৰ মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰাৰ মওক্কা দিব—বিবাহ-পাশত আৱদ্ধ হ'বলৈ—হিন্দু বীৰ ৰাও ছত্ৰশালৰ লগত। কিয়নো, দাৰাবো দিল আছিল হিন্দু ভাবেৰে ধোঁত।

কিন্তু নিয়তি ক্ৰুৰ। সম্ৰাট-কুমাৰীৰ মনৰ কামনা মনতেই মৰহি গ'ল। মিলন তেওঁলোকৰ নহ'ল। কাৰণ—

মোগল সিংহাসনৰ কাৰণে মহা অবিয়া-অবি, নহয়—ৰণ চলিয়েই আছিল। শেষ ৰণ লাগিছিল চামুগড়ত দাৰা আৰু ঔৰংজেৱৰ। এই ৰণত দাৰা হাবি পলাল পঞ্জাবলৈ, তাৰপৰা সিন্ধুদেশলৈ, তাৰপৰা গুজৰাটলৈ, তাৰপৰা ৰাজপুতনালৈ। আজমীৰৰ ওচৰৰ দেওৰাত ঔৰংজেৱৰ হাতত পৰাস্ত হৈ সীমান্তৰ ফালে পলাবলৈ চেষ্টা কৰোঁতে দাৰাক কজা কৰি ল'লে এজন বিশ্বাসঘাতক আফগান চৰ্দাৰে আৰু তেওঁক সোধাই দিলে ঔৰংজেৱৰ হাতত। ঔৰংজেৱে দাৰাৰ মুণ্ডচ্ছেদ কৰি মূৰটো উপহাৰ দিলে—পিতৃ ছাহজাহানলৈ!

গতিকেই, জাহানাবাৰ স্বপ্নৰ সোণালী সৌধ...জাহানাবাৰ হিয়াৰ হচৰৎ সকলো ধূলিস্থাৎ হৈ গ'ল!...

আৰু, বীৰ ছত্ৰশাল?

বাদছাহ ছাহজাহানৰ বিশ্বাস, দাৰাৰ হুকু-অধিকাৰ আৰু জাহানাবাৰ ইজ্জৎ বন্ধাৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰি এই ৰাজপুত ৰাণাজনে তৰোৱাল স্পৰ্শ কৰি কৈছিল—'জাহানাবা, তোমাৰ পৱিত্ৰ প্ৰেম বাস্তৱায়িত হ'ব, যুদ্ধ জয় কৰি ঘূৰি আহিলেই।' জাহানাবাৰো একান্ত মনেৰে বীৰ ছত্ৰশালৰ প্ৰতিজ্ঞাত প্ৰত্যয় হৈ অপেক্ষা কৰি বৈছিল সেইদিনলৈ, যিদিনা তেওঁৰ প্ৰিয় প্ৰেমিক উভতি আহিব যুদ্ধত জয়ী হৈ!...

কিন্তু নোৱাৰিলে বীৰ ছত্ৰশালে। ফতেহজং বোলা হাতীজনীৰ পিঠিত উঠি তেওঁ দুৰ্জয় যুঁজ দিলে। অৱশেষত অজস্ৰ যাঠিৰ খোঁচত হস্তিনী ফতেহজং বাগৰি পৰিল ৰণ-ক্ষেত্ৰত! আৰু, মুবাদৰ গুলীত বাগৰি পৰিল সেই চামুগড়ৰ ৰণতেই বীৰ ছত্ৰশাল!...

এফালে প্ৰিয় ভাতৃ দাবাৰ ছিন্নমুণ্ড...অন্যফালে—মনৰ মেহবুৰ
বীৰ ছত্ৰশালৰ মৃত্যু-সংবাদ! কান্দি কান্দি বাগৰি পৰিল কুমাৰী
জাহানাৰা! অনিৰুদ্ধ ধাৰেৰে বাগৰি যাবলৈ ধৰিলে—ধুনীয়া
হুচকুৰপৰা পানী!...

বীৰ ছত্ৰশালৰ মৃতদেহ তেওঁৰ সৈন্যসকলে লৈ গ'ল সৎকাৰৰ
কাৰণে—চোলপুৰ নদীৰ তীৰলৈ। আৰু, কুমাৰী জাহানাৰা লৰৰি
গ'ল—যমুনা-তীৰৰ দুৰ্গটোৰ এক নিৰ্জন কক্ষলৈ! অবিৰাম কান্দিলে
তেওঁ।

তাৰ পিছত কক্ষৰ খিৰিকীয়েদি চাই ব'ল—উদাৰ আচ্ৰমান্থনলৈ
...নিষ্পলক নয়নেৰে...

নীল আচ্ৰমান্থন আজি মুক্ত, অথচ সম্ৰাট-কুমাৰী আজি যে দুৰ্গত
বন্দিনী...ভাবিলে জাহানাৰাই। প্ৰিয় ভাতৃ দাবা গ'ল...প্ৰেমিক
বীৰ ছত্ৰশাল গ'ল...আৰু যে কোনো চাহাৰা নাই তেওঁৰ!...এই
যমুনাৰ কিনাৰা...এই মহল...এই মুনকছ...এই দৰ্-এ'-দিৱাৰ...
এই মেহৰাৰ...সকলো যেন নিৰর্থ...হাচিন্ তেওঁৰ চেহেৰাও আজি
অৰ্থহীন! কলিজাৰ জখম আজি...আজি নহয়—জীৱনভৰ না-
ইলাছ!...অস্থিৰ হৈ উঠিল জাহানাৰা!

জীৱনৰ সমস্ত আশ্ৰয় যেতিয়া শেষ হৈ গ'ল, এই পৰম বমণীয়
সম্ৰাট-কুমাৰীগৰাকীয়ে ভাবিলে—যেন তেওঁৰ আথেৰী-চাহাৰা—
দুৰ্গৰ নিষ্প্ৰাণ—সেই স্তম্ভটোৱেই, য'ত তেওঁৰ ক্লান্ত দেহাটি আঁউজাই
দিলে!...

আৰু, জেচমিন্ প্ৰাসাদৰ ক'লা শিলাখণ্ড?...

বন্দী-জীৱনৰ নিঃসংগ দিনবোৰ তাতে বহি বহি কটাই দিছিল
জাহানাৰাই। তেওঁৰ অতি আদৰৰ সন্মোদন 'হুলেৰা'ক কেন্দ্ৰ কৰি
মিলনৰ ঘিৰোৰ সোণালী সপোন দেখিছিল, সেইবোৰৰ স্মৃতি ৰোমন্থন
কৰি কৰি লেখিছিল—দিন-পঞ্জী : চিৰ-কুমাৰীৰ শাস্তত জীৱন-বুৰঞ্জী!

সুদীৰ্ঘ চৈধ্য বছৰ বহিছিল—বন্দিনী জাহানাৰাই এই ক'লা
শিলাখণ্ডৰ ওপৰতেই; আৰু ভাবিছিল—এই যে ক'লা পাথৰখণ্ড—

ইয়াৰ প্ৰাণো কিছু নৰম; অথচ ভাতৃ ঔৰংজেৰৰ প্ৰাণ এই
পাথৰতকৈও কঠোৰ!...

...নিশ্চয় কঠোৰ। নহ'লেনো—বাদছাহ-বেগম : যি মোগল
সাম্ৰাজ্যৰ শ্ৰেষ্ঠতমা সুন্দৰী, চিৰ-কুমাৰী সেই সোদৰৰ ভগ্নীগৰাকীক
সুদীৰ্ঘ চৈধ্য বছৰ আগ্ৰাৰ দুৰ্গত বন্দিনী হিচাপে ৰাখি জীৱন-
বস্ত্ৰণা ভোগাই ছনিয়াৰপৰা নিঃচিহ্ন কৰি দিয়ে নে?...

আগ্ৰা-দুৰ্গৰ অভ্যন্তৰতেই কান্দি কান্দি এদিন ১৬৬৬ খৃঃত বন্দী
অৱস্থাত বুদ্ধ বাদছাহ ছাহজাহানে প্ৰাণ এৰিলে...তাতেই কবৰায়িত
দাবাৰ খণ্ডিত মুণ্ডৰ ওচৰতে বেগম মমতাজৰ মৃত পঞ্জৰে কান্দিলে...
তাতেই কান্দি কান্দি এদিন শেষ হৈ গ'ল—চিৰ-কুমাৰী...সুন্দৰী...
বন্দিনী জাহানাৰা!

অথচ, মৃত্যুৰ আগতে জাহানাৰাই লুকুৱাই থৈ যোৱা তেওঁৰ
জীৱন-আলেখ্যখনি বহুত...বহুত সন্তৰ্পণে আৰু সংগোপনে ৰাখি
থৈছিল সেই ক'লা শিলাখণ্ডই—তাৰ শিলাময়, অথচ পৰম-কোমল
প্ৰাণময় দেহাৰে ঢাকি!...

শ্বেৰ নয়নৰ নৃ

...‘তুমি যিল য়ায়ে তো,
তকদিব্, নিগু হো য়ায়ে!’... ..

...‘তোমাক লাভ কৰা মানে মোৰ সৌভাগ্যৰ শীৰ্ষত উত্তৰণ!’...
: সেইদিনা ছাহজাদা চেলিমৰ অন্তৰৰ উপকণ্ঠ অনেক চোঁৱে
ধোঁত কৰিছিল—যিদিনা মোগল-ৰাজমহলত সোমাইছিলহি পৰি-
চাৰিকা হিচাপে পাৰস্তাৰ তাতাৰ-কুমাৰী মেহেৰ-উন্-নিচা!...
আনন্দত অধীৰ...অথবা ধীৰ আকাজক্ষাত অংকুৰি উঠিল লালসাৰ
বীজ—চেলিমৰ মনৰ মাটিত! হাৰেমৰ পৰিচাৰিকা মেহেৰ-উন্-
নিচা হৈ পৰিল চেলিমৰ চকুৰ মণি! আৰু তেতিয়াই...তেনে
দিনতে...দিল্লীৰ ৰাজমহলত থাকিও চেলিমে মনৰ মৰ্মত নিৰ্মাণ
কৰিলে অশ্রু এক চিচ্-মহল!...

বগা-ক’লা ডেউকাৰে সময়-পখিলা উৰি যাবলৈ ধৰিলে। আৰু,
লগে লগে উৰিলে ৰাজ-ভৱনৰ চৌপাশে—ছাহজাদা আৰু পৰি-
চাৰিকাৰ প্ৰেমৰ কাহিনী!...কাহানি যে গৈ কাণত পৰিল বাদছাহ
আকবৰৰ—গমকে তাৰ নাপালে কোনেও! চিন্তা-ক্লিষ্ট হ’ল জ্ঞানী
সম্ৰাট আকবৰ। গতিকেই, অংকুৰ আৰম্ভণিতে নিৰ্মূল কৰিবৰ
কাৰণে শীঘ্ৰেই সেই সুন্দৰী মেহেৰ-উন্-নিচাক দৰবাৰৰ কৰ্মচাৰী শ্বেৰ
আফগানৰ লগত বিয়া দি দিলে আৰু শ্বেৰক সুদূৰ বৰ্ধমানলৈ
ফৌজদাৰ কৰি পঠিয়াই দিলে মোগল সম্ৰাটে। লগতে গ’ল মেহেৰ-
উন্-নিচা। কেৱল আকবৰেই নহয়, সকলোৱেই স্বস্তিৰ নিঃশ্বাস
এৰিলে। কিয়নো, বিপদ আঁতৰিলে!...

আঁতৰিল মেহেৰ-উন্-নিচা। কিন্তু, প্ৰণয়ৰ আৱেশ সিঁচি থৈ

গ’ল ৰাজমহলৰ চৌপাশে...চেলিমৰ অন্তৰৰ বন্ধে বন্ধে! গতিকেই,
এটা দিনৰ অপেক্ষাত ব’ল ছাহজাদা চেলিম।

দিন যোৱাৰ লগে লগে অতিষ্ঠ হৈ উঠিল তেওঁ। অপেক্ষিত
দিনটো সোনকালে নহাৰ কাৰণেই হয়তো অধৈৰ্য হৈ উঠিল
ছাহজাদা চেলিম। আৰু, এদিন বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰিলে—
বাদছাহ আকবৰৰ বিৰুদ্ধে। কিন্তু, মৃত্যুক দমন কৰে
কোনে?

গতিকেই এদিন আকবৰৰ মৃত্যু হ’ল। আৰু, বিশাল হিন্দুস্থানৰ
তথতত আৰোহণ কৰিলে ১৬০৫ খৃঃত ছাহজাদা চেলিমে—ছাহ-
এন্-ছাহ, নৃ-উদ্-দীন-জাহাংগীৰ-বাদছাহ-ঘাজী নাম লৈ। এতিয়া
তেওঁৰ অভিলষিত দিনটো অহাৰ পথ পৰিষ্কাৰ হৈ পৰিল। বৰ্তমান
তেওঁৰ কামনা কৃতার্থ কৰাৰ পথ বন্ধ কৰে, এনে শক্তি নাই সমগ্ৰ
হিন্দুস্থানত!...

সুদূৰ বুলিলে কি হ’ব? বৰ্ধমান এতিয়া তেওঁৰ হাতৰ পাঞ্জাত...
শ্বেৰ আফগান তেওঁৰ কজাত...মেহেৰ-উন্-নিচা তেওঁৰ হুকুমতৰ
এক্ৰিয়াৰত!

আঁতৰ হৈ যাব পাৰে মেহেৰ বৰ্ধমানলৈ। কিন্তু জাহাংগীৰৰ
অংগে অংগে জাগি ৰোৱা অনংগ কামনা আঁতৰ নহ’ল!...

দিল্লীৰ ৰাজমহলত অতিবাহিত কৰা সেই দিৱস-ৰজনীবোৰৰ
স্মৃতি মেহেৰৰ মনৰ মাজত মৰহি গ’ল নে জাগিয়েই ব’ল, সেই কথা
বোমস্থন কৰাৰ কোনো সময় নাপালে তেওঁ, যেতিয়া সৰল শ্বেৰ
আফগানৰ বিশাল বাহু-বন্ধনত বিনীত কৰি দিলে নিজকেই—মেহেৰ-
উন্-নিচাই! এতিয়া তেওঁ মোহময় মোগল হাৰেমৰ পৰাস্তাৰ
নহয়, এতিয়া বৰ্ধমানৰ ফৌজদাৰ আলিকুলি শ্বেৰ আফগানৰ ইজ্জৎ-
দাৰ বেগম চাহেবা!

মেহেৰ-উন্-নিচাই ভাবিলে—তেওঁ আজি যেনেকৈ পৰিচাৰিকাৰ-
পৰা পৰিৱৰ্তিত হৈ পৰিছে—ফৌজদাৰ-চাহেবালৈ, তেনেকৈয়ে ছাহ-
জাদা চেলিমো বদলি হৈ গৈছে ছাহজাদাৰপৰা ছাহেনছাহ বাদছাহ
দিলবাগৰ—২

জাহাংগীৰলৈ। গতিকেই, তেওঁৰ নিচিনা এগৰাকী সামান্য নাবীৰ
স্মৃতিয়ে কিয়েইবা স্থান পাব—বিশাল হিন্দুস্থানৰ সম্রাটৰ অন্তৰত ?
—এতিয়া সম্রাটৰ কত সমস্যা...শাসন, শৃংখলা, ৰাজনীতি, যুদ্ধ...
আৰু কত কি ?...

কিন্তু কাৰ মনত সৰ্পিল কামনাই চিৰন্তন-খেলা খেলি ৰয় তাক
কোনে জানে ?...

দিন গ'ল, ৰাতি আহিল, পুনৰ দিন। এদিন...এদিন অকস্মাৎ
সম্রাটৰপৰা সংবাদ আহিল—শ্বেৰ আফগানক মাতি পঠাইছে ৰাজ-
ধানীলৈ সম্রাটে! আচম্বিতে কঁপি উঠিল মেহেৰৰ প্ৰাণ-মৰ্ম!
অজ্ঞাত আতংকই আগুৰি ধৰিলে তেওঁক—জানোচাবা প্ৰিয়তম
পতিৰ বালু-বন্ধনৰপৰা বিচ্ছিন্ন হৈ যাব লাগে!...

কিন্তু সম্রাটৰ হুকুমৎ অমান্য কৰে এনে সাধ্য কাৰ ? একান্ত
অনিচ্ছাতো স্বামী-স্ত্ৰী দুয়ো যাত্ৰা কৰিলে—ৰাজধানী দিল্লী অভিমুখে।
তাত শ্বেৰক এক উচ্চতৰ ৰাজ-পদবীত নিয়োগ কৰা হ'ল আৰু
ৰাজমহলৰ অনতিদূৰৰ এক মহলত তেওঁলোকৰ বাসৰ ব্যৱস্থা
কৰি দিলে।

এয়া সুচতুৰ সম্রাটৰ ফন্দি...হৰিণী মেহেৰ-উন্-নিচাক জালত
পেলোৱাৰ ফন্দি!...

বাহিৰত কোনো ভীতি নাই। কিন্তু মেহেৰৰ অন্তৰৰ কোনো এক
অন্ধকাৰ-কোণত জাগি ৰ'ল—সম্রাটৰ প্ৰতি এক অজ্ঞাত শংকা!...

‘ওহোঁ, সম্রাটে অতদিনে মোৰ বাবে কোনো লালসা পুহি ৰখা
নাই...মোৰ হুমু হয়তো তেওঁৰ বাবে এতিয়া গ্লান হৈ গৈছে!’...
মনে মনে আশ্বস্ত হ'ল মেহেৰ।

ক'লা-ঘুমটীয়াই থকা অভিসন্ধি আৰম্ভ হ'ল! কিয়নো, সময়
আৰু সুযোগ ৰৈ নাথাকে। কামনাই বৰকৈ ক্লিষ্ট কৰি তুলিলে
ছাহেনছাহক। দিন আৰু ৰাতিবোৰ অযথা বৰাদকৈ পাৰ কৰি
দিব পাৰি নে? নোৱাৰি। গতিকেই...

গতিকেই কৰিলে চিকাৰৰ ব্যৱস্থা!—আলোৱাৰৰ অটব্য

অৰণ্যত! অন্ত্যাত্ম ৰাজপুৰুষসকলৰ লগতে যাব লাগিব শ্বেৰ
আফগানো!...

: মেহেৰ, আলোৱাৰৰ অৰণ্যত চিকাৰ কৰিবলৈ যাব ছাহেন-
ছাহ বাদছাহ। অন্ত্যাত্ম আমীৰ-ওম্ৰাহৰ লগতে ময়ো যাব লাগিব।
—শ্বেৰে পত্নীক ক'লে।

: ওহোঁ, তুমি নাযাবা।—উত্তৰ দিলে মেহেৰে।

: কিয় ?

: মোৰ ভয় হয়। কোনো অজুহাত দেখুৱাই তুমি সেই চিকাৰত
গড়-হাজিৰ থাক।

: কিয় মেহেৰ ?

: কিবা যেন মতলব সোমাই আছে! কিবা যেন ছুৰভিসন্ধি
আছে।—উত্তৰ দিলে মেহেৰে।...

: মেহেৰ, বাদছাহৰ সাহচৰ্যত আমাৰো হয়তো লাভেই হ'ব।
তেন্তে, কিয় তুমি চিন্তিত হৈছা? মই সুস্থ শৰীৰেৰে ঘূৰি আহিম।...

কি অভিসন্ধি! প্ৰিয়তমা পত্নীৰ অন্তৰ ফালি স্বতঃস্ফূৰ্তে ওলাই
অহা অভিসন্ধিৰ যি সন্দেহ, সেই সন্দেহ ফলিয়ালে! আলোৱাৰৰ
অটব্য অৰণ্যত শ্বেৰ চিকাৰ নহয়! বৰং জনশূন্য হাবিৰ মাজত
'শ্বেৰ-আফগান'ৰ চিকাৰৰ ব্যৱস্থা! গুপ্তহত্যাৰ বাবে তেওঁক
আক্ৰমণ কৰিলে—হৃদান্ত কৃতঘ্নৰ দলে! আঘাত হানিলে তেওঁৰ
শৰীৰত। কিন্তু, শ্বেৰ-ই-আফগান: আফগানৰ বাঘ: ছুজয়
বাঘৰ দৰেই দুৰ্বাৰ শক্তি তেওঁৰ শৰীৰত! গতিকেই, সক্ষম হ'ল
আত্মৰক্ষা কৰিবলৈ। তথাপিও, সুস্থ শৰীৰেৰে নহয়, দেহত ভীষণ
ক্ষত লৈ উভতি আহিল শ্বেৰ, প্ৰিয়তমা পত্নীৰ ওচৰলৈ!...

আতংকত কঁপি উঠিল মেহেৰ। প্ৰকাশ নকৰিলেও তেওঁৰ
বুজিবলৈ বাকী নাথাকিল যে তেওঁৰ প্ৰতি বাদছাহৰ লালসা-অগ্নি
আজিও নিৰ্বাপিত হোৱা নাই। বৰং কামনাৰ তুঁহ-জুই এতিয়াও
জ্বলি আছে বাদছাহৰ অন্তৰৰ গভীৰ কোণত!...

উপায় ক'ত? ছনিয়া এৰি ভৰি দিয়ে ক'ত? বাদছাহৰ

এক্টিয়াৰ আৰু লুকুমং ! সকলোকে সামৰি আছে। তথাপিও ইজ্জৎ বক্ষা কৰিবই লাগিব !...

দীঘলীয়া অৱসৰ লৈ স্ত্ৰেৰ আৰু মেহেৰ তেওঁলোকৰ প্ৰিয় চহৰ বৰ্ধমানলৈ উভতি আহিল।

তাতো জানো শান্তি পালে? তাতো শান্তি নাপালে তেওঁলোকে। তাতো কৃতঘ্নৰ কু-চক্ৰ! গুপ্তহত্যাৰ অভিসন্ধি! চতুৰ্দ্দিকে জাল পাতি বথা হ'ল—স্ত্ৰেৰক হত্যা কৰিবলৈ!

এদিন মেহেৰ-উন্-নিচাৰ ভায়েকে সংবাদ পালে যে স্ত্ৰেৰ আফগানক গুপ্তহত্যা কৰিবৰ বাবে বঙালৰ নৱাব কুতুব-উদ্-দীনক নিয়োগ কৰি বথা হৈছে। তেওঁলোক নজৰ-বন্দী !...

সংবাদ শুনি মেহেৰৰ মন ভাগি পৰিল। কিমান সংগ্ৰাম এই বাদছাহৰ অন্তৰ !...প্ৰিয়তম পতিক হত্যা কৰি এগৰাকী নাৰীক লুট কৰি নি শৰীৰ-ভোগৰ কি বীভৎস অভিসন্ধি !...সুন্দৰী নাৰীৰ মঙহৰ বাবে সমগ্ৰ হিন্দুস্থানৰ ছাহেনছাহ বাদছাহৰ অন্তৰত ইমান লালসা !

: আছিক্-এ'-দিলগীৰ! আমি ইয়াৰপৰা পলাই যাওঁ আহাঁ দূৰলৈ...বহু দূৰলৈ, য'ত নাই হিংসা, হত্যা, অভিসন্ধি আৰু নাই পৰ-নাৰী ভোগৰ জঘন্য লালসা ! ক'লে মেহেৰে।

: পলাই যাব নোৱাৰোঁ মেহেৰ। বঙালৰ নৱাব বৰ্তমান ইয়াতেই। মোক গুপ্তহত্যা কৰিবলৈ তেওঁ নিয়োজিত। তত্পৰি আমি নজৰ-বন্দী। উত্তৰ দিলে স্ত্ৰেৰে।

: নজৰ-বন্দী ?...পৰৰ নাৰীৰ ওপৰত যি নজৰ দিব পাৰে তেৱোঁ আৰু বাদছাহ !...ক'লে মেহেৰে।

: ঠিক আছে ! মেহেৰ, মই যুদ্ধ কৰিম, শেষ পৰ্যন্ত। প্ৰাণ থাকে মানে অন্তায় মানি নলওঁ !...

ক্ৰোধত জ্বলি উঠিল—সংক্ৰুদ্ধ এক স্ত্ৰেৰৰ দৰেই স্ত্ৰেৰ-ই আফগান !...

মহলৰ বাহিৰত তেতিয়া অপেক্ষা কৰিছিল—চুবাদাৰ কৃতঘ্ন কুতুব-উদ্-দীন ! বাতিৰ অন্ধকাৰত স্ত্ৰেৰ চিকাৰ কৰিবলৈ !...

প্ৰিয়তমা পত্নী মেহেৰৰ লগত স্ত্ৰেৰে শেষবাৰৰ বাবে দৃষ্টি-বিনিময় কৰিলে। হয়তো সাতটি ল'লে এবাৰ...অন্তিমবাৰৰ বাবে! আৰু...আৰু, নিস্তৰ্দ্ধ নিশাৰ অন্ধকাৰ বিদীৰ্ণ কৰি হাতত উন্মুক্ত এক তৰোৱাল লৈ তেজী-কদম্ভাৰ এক ঘোৰাৰ পিঠিত উঠি ওলাই আহিল বাহিৰলৈ—দুৰ্বিনীত বৰং ছবন্ত সাহসী পিঞ্জৰা-মুক্ত এক স্ত্ৰেৰৰ দৰেই !...

সম্মুখত সেয়া আলোছায়াৰ প্ৰপঞ্চত দণ্ডায়মান কৃতঘ্ন কুতুব-উদ্-দীন !...

উন্মুক্ত অসিৰে জঁপিয়াই পৰিল—অতৰ্কিতে কুতুবৰ ওপৰত !... বনং ! বনং !! বনং !!!...বনংকাৰ উঠিল ছয়োৰো ক্ষুৰধাৰ অস্ত্ৰৰ আঘাতে আঘাতে...আক্ৰান্ত হ'ল স্ত্ৰেৰ-আফগানো। নিবিড় নিস্তৰ্দ্ধ নিশাৰ গাঢ় অন্ধকাৰত অজ্ঞাঘাতৰ বিদ্যুৎ-ঝলক জিলিকি উঠিল !... ক্ষণিক পিছত, আক্ৰান্ত স্ত্ৰেৰ আফগানৰ ছম্ছেৰ স্তৰ্ক হৈ গ'ল চিৰন্তনৰ কাৰণে ! লগে লগে, বাগৰি পৰিল কৃতঘ্ন কুতুব-উদ্-দিনো— স্ত্ৰেৰৰ দুৰ্বিনীত অসি-আঘাতত ! ঘাতক আৰু হত, দুজনেই কৰিলে শেষ শয়ন—ছনিয়াৰ, শান্ত শেতেলিত ! কৃতঘ্নই গুলে—ঘণিত কলংকেৰে...স্ত্ৰেৰে গুলে—বীৰ বাঘৰ দৰে !...

আৰু, নিস্তৰ্দ্ধ নয়নৰ নীৰ নিগৰাই নিগৰাই নিৰাৰাৰ দৰে কান্দিলে অনৰ্গল—অৰ্গল বন্ধ কৰি—দুখীয়া মেহেৰ-উন্-নিচাই !...

অথচ হাঁহিলে এজন মানুহে !...

তেৱেঁই বাদছাই জাহাংগীৰ। যি সুন্দৰী মেহেৰ-উন্-নিচাৰ খোৱাবত মচগুল আছিল...তেওঁৰ সেই ফুল্‌চা চেহেৰা...ঘনেৰী জুলুক্...হাচিন্ খুদাই...খুব্ চুৰং হুস্মু !...আৰু...ইয়াদ্ কৰিছিল—ৰাজমহলত হোৱা অতীতৰ বহুত খামোচ মূল্যকাত...বৈ বৈ জাগি উঠিছিল অন্তৰ—মেহেৰ-উন্-নিচাৰ মৰমী বাহৰ চাহাৰা লাভৰ উমেদত !!...

বৰ্ধমানৰ কোঁজদাৰ আলিকুলি স্ত্ৰেৰ আফগানৰ পত্নী মেহেৰক বন্দিনী কৰি এখন পাকীত লৈ গ'ল—ৰাজধানী দিল্লীলৈ। সম্মুখত

বল্লমধাৰী চন্তৰী...লগে লগে চিপাহী-চওয়াৰ...পিছে পিছে পদাতিকৰ
সমদল...আগে-পিছে আৰৱী, খোৰাচানী, কান্দাহাৰী তেজী
ঘোৰা !...

বন্দিনী হৈ মেহেৰে দিন কটালে—ৰাজমহলত। এদিন-তুদিন
নহয়, সম্পূৰ্ণ চাৰি বছৰ পতিহত্যাৰ মুখ নাচাওঁ বুলি...জাহাংগীৰৰ
মিনতি, প্ৰাৰ্থনা, আদেশ, ভীতি একোলৈকে ক্ৰক্ষেপ নকৰি !

বাদছাহে তেওঁৰ মন তোষণৰ বাবে মেহেৰ-উন্-নিচাৰপৰা
নাম দিলে—নূৰ্-মহল...তাৰ মানে মহলৰ জ্যোতি ! তাৰপৰা
কৰিলে নূৰ্-জাহাঁ...পৃথিৱীৰ পোহৰ ! তথাপিতো অলৰ-অটল হৈয়ে
ৰ'ল—তুখীয়া দিলেৰে মেহেৰ !...

কিন্তু ধৈৰ্য আৰু সহ্যৰতো সীমা আছে ! সুদীৰ্ঘ চাৰি বছৰ প্ৰিয়তম
পতিৰ স্মৃতিত কান্দি কান্দি এদিন সেই সুন্দৰী তাতাৰ-কন্যাগৰাকীয়ে
বেদনায়িত বন্ধেৰে আত্ম-সমৰ্পণ কৰিলে—১৬১১ খৃঃত—পতিহত্যা
ছাহ-এন-ছাহ-বাদছাহ-নূৰ-উদ্-দীন-মহম্মদ-জাহাংগীৰ-ঘাজীৰ ওচৰত !
আৰু, ইতিহাসত জ্ঞাত হৈ ৰ'ল—নূৰ্-জাহাঁ বুলি !...

শ্ৰৱণ অৰ্পিত ফুল

...“ইক্ষপৰ্জ, জোৰ, বাহি হ্যায়”

...“প্ৰেমৰ ওপৰত কাৰো জোৰ নচলে।”...

শ্বেখ-মহিউদ্-দীন-আবু-ইউচুফ্-ৰাহিয়া-অল্-চিস্তিয়ে যিদিনাই
ভৱিষ্যৎ-বাণী কৰিলে যে ছাহজাদা ঔৰংজেৱে হিন্দুস্থানৰ তথ-ই-
তাউচত আৰোহণ কৰিব লাগে, সেই দিনাৰপৰা ছাহ-এন-ছাহ-
বাদছাহ হোৱাৰ সপোন দেখিবলৈ ধৰিলে ঔৰংজেৱে ! আৰু, সেই
স্বপ্ন বাস্তৱায়িত কৰিবৰ কাৰণে কিয়েই যে নকৰিলে তেওঁ, সেইবোৰ
কথা ইতিহাসে ক'ব।...ফাজিল-খাঁ-অলা-উল্-মুল্কেও একেই ভৱিষ্যৎ-
বাণী ঔৰংজেৱৰ কাণত পেলাইছিল। গতিকেই...

গতিকেই ষড়যন্ত্ৰ, মন্ত্ৰণা, গুপ্তহত্যা, ভাতৃহত্যা সকলোবোৰ
সমাধা কৰাত তেওঁ দৃঢ়চিত্তে লাগি গ'ল। আনকি, নিজৰ পিতৃ
হজৰৎ-ই-আলা ছাহ-এন-ছাহ-বাদছাহ ছাহজাহাঁকো বন্দী কৰি
১৬৫৮ খৃঃত দিল্লীৰ সিংহাসনত নিষ্কটক হৈ আৰোহণ কৰিলে। তেওঁৰ
অগ্ৰজ দাবাক দেওৰাৰ যুঁজত পৰাস্ত আৰু হত্যা কৰি ১৬৫৯ খৃঃত
আনুষ্ঠানিকভাৱে পুনৰ দ্বিতীয়বাৰৰ কাৰণে অভিষেক উৎসৱ
পাতিলে।

দাবা আছিল সম্পূৰ্ণ অন্তৰ্ধৰণৰ লোক। ঔৰংজেৱক কৰাৰ
দৰেই দাবাৰ নিজস্ব হিন্দু-জ্যোতিষী ভৱানীদাসে যদিও ভৱিষ্যৎ-বাণী
কৰিছিল যে দাবাহে দিল্লীৰ সিংহাসনত বহিব লাগে, কিন্তু তথাপিও
ছাহী-তথ-তে তেওঁক কিঞ্চিত্তো লালায়িত কৰিব পৰা নাছিল। তেওঁৰ
অন্তৰ আঙুৰি আছিল তুৰাৰ পিপাসা—জ্ঞান-বিজ্ঞান-সাহিত্য-দৰ্শনৰ
প্ৰতি। সেই কাৰণেই অধিক সময় তেওঁ কেতাৰ-গাহত সোমাই

অধ্যয়নত বত হৈছিল। হিন্দুৰ উপনিষদৰ দুই খণ্ড চিৰ্-ই-আকবৰ আৰু চিৰ-উল্-আচৰ্ নাম দি অনুবাদ কৰাইছিল। ইচলাম আৰু হিন্দুধৰ্মৰ সমন্বয়মূলক পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ গ্ৰন্থ নিজেই ৰচনা কৰিছিল—মজ্-সুয়া-উল্-বহুৰৈণ অৰ্থাৎ দুই সাগৰৰ সংগম নাম দি। তেওঁৰ হিন্দু-মুলি বনোৱাৰী দাসৰ দ্বাৰা গুল্জাৰ্-ই-হল্ নাম দি তৰ্জমা কৰাইছিল—প্ৰবোধ-চন্দ্ৰোদয়। শ্ৰীমদ্ভাগৱদগীতা আৰু যোগ-বশিষ্ঠৰো তেওঁ অনুবাদ কৰাইছিল।...

যদিও জ্যোতিষী ভৱানীদাসে তেওঁহে বাদছাহ হ'ব বুলি ভৱিষ্যৎ-বাণী কৰিছিল, তথাপিও তেওঁ এই কথা নজানাকৈ নাথাকিছিল যে ধূৰ্ত ঔৰংজেৰৰ কুচক্ৰান্তত পৰি সেই বাণী মাটিত মিহলি হৈ যাব! কিয়নো, ঔৰংজেৰে কৰিব নোৱাৰা কাম ছনিয়াত একোৱেই নাই। আৰু, অৱশেষত সেয়েই হৈছিল।...

গুল্-ই-আওয়ালীন্-ই-গুলিস্তা-ই-ছাহী-ছাহ-ই-বুলন্দ-ইকবাল্-ছাহজাদা দাৰাছিকোৰ সকলো সপোন ঔৰংজেৰে নিৰ্মম হাতেৰে চূৰমাৰ কৰি দিছিল!

জ্যোতিষী ভৱানীদাসৰ ভৱিষ্যৎ-বাণী বৰ্বাদ হৈ গ'ল! পৰিবাৰ-প্ৰিয় দাৰাছিকোৰে প্ৰিয়জনক এৰি গৃহহাৰা হৈ প্ৰাণ লৈ পলাবলৈ বাধ্য হ'ল। প্ৰিয় বেগম নাদিৰাবানু, প্ৰিয় পুত্ৰ চিপাহৰ্ছিকো, আৰু সুলেইমান্ছিকো, প্ৰিয় কন্যা জাহান্-জেৰ্-বানু আৰু পাক্-নিহাদ্-বানু, হাৰেমৰ সুন্দৰী পৰস্তাৰ উদীপুৰী বাঈ আদি সকলোকে শেষবাৰৰ কাৰণে কৰণ নয়নেৰে চাই ছচকু তিয়াই মৰমৰ ঘৰ এৰি গুচি যাব লগাত পৰিল! কিন্তু পলায়নেই শেষ নহ'ল...হত্যাও তেওঁক কৰা হ'ল!...

সেই সময়ত মোগল বাদছাহসকলৰ ৰেৱাজ আছিল—যি যুঁজত পৰাস্ত হ'ব, কিংবা যাক বধ কৰা হ'ব, তেওঁৰ বেগমসকলে বিজয়ীৰ হাৰেম গুৱনী কৰিব লাগিব! দাৰাৰ বেগমসকলৰ বেলিকাও সেয়ে হ'ল। বেগম কৰিম্-উল্-নিচা, উদীপুৰী বাঈ আদিয়ে স্বেচ্ছায় ঔৰংজেৰৰ হাৰেম গুৱনী কৰিলেহি। দাৰাৰ অন্ত এগৰাকী বেগম

ৰাণাদিলে কিন্তু ঔৰংজেৰৰ প্ৰভুত স্বীকাৰ নকৰিলে আৰু নিজকে নিজে ৰক্ষা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে।

ৰাণাদিল আছিল অতীৰ ৰূপৱতী। গতিকেই, ঔৰংজেৰৰ লোলুপ দৃষ্টি পৰিল তেওঁৰ ওপৰত।

গোড়া আৰু ধৰ্মভীৰু হ'লে হ'ব কি?...নাৰী-লিপ্সা তেওঁৰ অন্তৰত সাপৰ দৰে কিল্বিলাই আছিল!...

গতিকেই ৰূপহী ৰাণাদিল!...

: মৰমী ৰাণাদিল, বদ্-কিচমৎ মোৰ! দুৰ্ধৰ্ষ ঔৰংজেৰৰ ছৰভি-সন্ধিত ভৱানীদাসৰ ভৱিষ্যৎ-বাণী চুচুৰ্মৈ হৈ গ'ল! ছাহী-তখ্-ত-ই-তাউচৰ আশাতো এৰিলোঁৱেই, জিন্দগী বচাই ৰখাৰ উমেদকণো যে ক্ষীণ! তথাপিও, বুকুত আশা লৈ গৃহত্যাগ কৰিবলৈ বাধ্য হ'লোঁ। যদি কেৱল তুমি মোৰ কাষত থাকিলাহেঁতেন! আহা, ছয়ো গুচি যাওঁগৈ দূৰ...বহু দূৰলৈ...ছনিয়াৰ অপৰ প্ৰান্তলৈ, য'ত নাই হিংসা-দ্বেষ-হত্যা...আৰু নাই ছাহী-তখ্-তৰ বাবে কোনো কন্দল!...বিদায়ৰ বেলিকা দাৰাই প্ৰিয়তমা বেগম ৰাণাদিলক ক'লে।

উত্তৰ দিলে ৰাণাদিলে—

: আছিক্-এ'-দিল্গীৰ্-ছাহ-ই-আলিন্দা, আপোনাক অকলে এৰি দি মোৰ অন্তৰ আচাঁৰ দৰে টুকুৰা-টুকুৰ হৈ গৈছে! কিন্তু, আপোনাৰ জীৱনৰ কিম্বৎ ব-হু-ত...ব-হু-ত!...গতিকেই প্ৰাণ ৰক্ষাৰ বাবে আপুনি পলায়ন কৰা উচিত। পলায়নৰ পৰত লগত সবহ মানুহ থাকিলে পথত অনুবিধা হ'ব। মোক এৰি থৈ যাওক। আল্লা আপোনাৰ প্ৰতি মেহেৰী!...

: তেন্তে তোমাক এৰি যাবলৈ বাধ্য হ'লোঁ।—দাৰাই বেদনাপূৰ্ণ প্ৰাণেৰে ক'লে।—'পাৰিলে মোৰ প্ৰেম পাহৰি যোৱা ৰাণাদিল, আৰু প্ৰচলিত ৰেৱাজ মানি বিজয়ীৰ হাৰেম...বিজয়ীৰ হাৰেম গুৱনী...আৰু কথা ক'ব নোৱাৰিলে দাৰাই! কণ্ঠ তেওঁৰ ৰুদ্ধ হৈ গ'ল!...

: যাৰ প্ৰতি মোৰ প্ৰেম অৰ্পিত হ'ল এবাৰ, তেওঁৰ অৱত-মানতো জিন্দগীভৰ সেই প্ৰেমতেই মই প্ৰত্যয় থাকিম!

: কিন্তু প্রকৃত প্রেম বৰ নিৰ্দয়... অতি ভয়ংকৰ বাণাদিল !...

: জানো আছিক্-এ'-দিল্লীৰ ! কিন্তু, তথাপিও মই স্থিৰ ।—

উত্তৰ দিলে বাণাদিলে ।

প্ৰিয়তমা বেগমৰ ওচৰত বিদায় লৈ দাৰা গ'লগৈ । ছচকু বাগৰি ব'লে—নয়নৰ নীৰ—বাণাদিলৰ চকুৰপৰা । আৰু, বেদনাত বেগমগৰাকীয়ে প্ৰৱেশ কৰিলে মঞ্জিলৰ ভিতৰলৈ । তাৰ পিছত দুৱাৰ বন্ধ কৰি বিৰাট পালেঙত বাগৰি পৰি কান্দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ।...

...কেইটামান দিন বাগৰিল ।...

দাৰাৰ পৰাজয় আৰু মৃত্যু... মৃত্যু নহয়, হত্যাৰ বাতৰি এদিন বাগৰি আহি বাণাদিলৰ ওচৰ পালেহি !

আৰু, অকস্মাৎ এদিন ঔৰংজেৱৰ পৰস্তাৰ আহি বেগম বাণাদিলৰ মঞ্জিলৰ দুৱাৰত আঘাত কৰিলেহি !

সামান্য নকাৰেৰে মুখ ঢাকি ওলাই আহিল বাণাদিল । হয়তো মনে মনে নিশ্চয় বুজিলে—নাৰী-লিপ্সু ঔৰংজেৱৰ মনৰ কথা !...

পৰস্তাৰে তচলিম জনাই আগবঢ়াই দিলে—ইনামসহ ঔৰংজেৱৰ ইত্তেলা । আৰু, ক'লে—‘হিন্দুস্থানৰ মালিক আবুল-মুজাফ্ফৰ-মহিউদ্-দীন-মুহাম্মদ ঔৰংজেৱ-বাহাদুৰ আলমগীৰ-পাডী-ছাহ-ঘাজীয়ে ইত্তেলা কৰ্ম্মায়েচ কৰিছে যে চলিত ৰেৱাজ মতে চাহেবাই বাদছাহী-হাৰেম গুৱনী কৰিব লাগে !...

: বহুত আক্ৰোচ, দাৰাছিকোৱেই মোৰ একমাত্ৰ আৰু প্ৰিয়তম স্বামী ।—বাণাদিলে ক'লে ।

: বেগম চাহেবা, কিন্তু তেওঁ যে আৰু নাই !—জৱাৰ দিলে পৰস্তাৰে ।

: হয়তো মোৰ স্বামীক হত্যা কৰা হৈছে । তথাপিও, মোৰ পতিত্বক হত্যা কৰিব পৰা নাই !...

: বেগম চাহেবা, গোস্বাকি মাফ কৰিবচোন, হজৰৎ-ই-আলা-ছাহ-এন-ছাহ-বাদছাহ ঔৰংজেৱৰ কৰ্ম্মায়েচ অমান্য কৰাৰ নতিজা নো কেনে, সেইকথা হয়তো আপুনি নিজেই জানে ।...

: জানো । কিন্তু কিহৰ বিশেষ কাৰণত নো এই কৰ্ম্মায়েচ ?—
সুধিলে বাণাদিলে ।

: বেগম চাহেবাৰ লহৰায়িত গুৱনী চুলিটাৰিৰ বাবে বাদছাহ লালায়িত ! জৱাৰ দিলে পৰস্তাৰে ।

: অ', যদি সেয়ে হয়, তেন্তে অপেক্ষা কৰা ।...

ইয়াকে কৈ মঞ্জিলৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল বেগম বাণাদিল । চৌ-খেলা ধুনীয়া চুলিটাৰি তেওঁৰ, কেঁচিৰে গুৰিতে কাটি এটা টোপোলা বান্ধি এখন চিঠিৰে সৈতে পৰস্তাৰৰ হাতত দি বেগম বাণাদিলে ক'লে—

‘এয়া বাদছাহক উপহাৰ দিবগৈ ।’...

পৰস্তাৰে তচলিম জনাই বিদায় ল'লে ।

বাদছাহ ঔৰংজেৱে চিঠিখন পঢ়িলে, টোপোলাটো খুলি চালে আৰু ক্ৰোধত জ্বলি উঠিল !...

চিঠিখনত লেখা আছিল :

‘প্ৰিয় বাদছাহ, পৰস্তাৰৰপৰা জানিলো, আপুনি মোৰ লহৰত্বা কেশটাৰিৰ প্ৰতি লালসা কৰিছে । গতিকেই, উপহাৰ স্বৰূপে পঠিয়াই দিছো । আশাকৰোঁ খুচি হ'ব ।’.....

ক্ৰুদ্ধ হ'লেও ধুবন্ধৰ ঔৰংজেৱে এইবাৰ অন্য উপায় অৱলম্বন কৰিলে ! ভাবিলে—এইবাৰ সুন্দৰী কজাত আহিবই লাগিব !...

এইবাৰ পঠালে বেগম বাণাদিলৰ ওচৰলৈ এক অভিনৱ প্ৰস্তাৱ :

‘বেগম বাণাদিল, তোমাৰ খুবচুৰত গাল দুখনৰ ছমু ইমান হঠাৎ ! যদি তুমি মোৰ হাৰেম গুৱনী কৰাহি !.....হায়, মোৰ নিগাহতৰি হৰত্ব তোমাৰ হচৰৎ !.....’

বাদছাহৰ চিঠি লৈ পৰস্তাৰ পুনৰ বাণাদিলৰ ওচৰ পালেগৈ । বেগম চাহেবাই পত্ৰ পঢ়িলে । আশ্চৰ্য প্ৰস্তাৱ ধূৰ্ত্তৰ ! তথাপিও... অন্তৰ অটল বাণাদিলৰ । মঞ্জিলৰ ভিতৰলৈ তেওঁ সোমাই গ'ল আৰু কিছুপৰৰ পিছত হাতত এটা ক্ষুদ্ৰ বাকচ লৈ ওলাই আহিল ।

পৰস্তাবে দেখিলে—বেগম চাহেবাব ছয়োখন গালৰ মঙহ চোকা
ফুৰেৰে বখলিয়াই পেলোৱা হৈছে! মুখমণ্ডল নিৰ্মাংস...বক্ত-
বজিত!...তাৰ মানে বেগম বাণাদিলে লাৱণ্যমণ্ডিত ছয়োখনি গাল
ফুৰেৰে কাটি বাকচটোত ভৰাই দিছে! পৰস্তাবৰ হাতত
বাকচটো আৰু চিঠি এখন দিলে। চিঠিত লিখা আছিল:

‘প্ৰিয় সম্ৰাট, যি দুখন গালৰ ৰূপত আপুনি লালায়িত, সেই দুখন গাল
উপহাৰ স্বৰূপে আপোনালৈ পঠোৱা হ’ল। আপোনাৰ লিপ্সাৰ বস্তু লাভ হ’ল।
কিন্তু, বেগম বাণাদিলক লাভ কৰিব নোৱাৰিব!’.....

চিঠি আৰু বাকচ বাদছাহ ঔৰংজেৰৰ ওচৰ পালেগৈ। চিঠি
পঢ়িলে। ক্ৰোধত বাদছাহ জ্বলি উঠিল! বাকচটো খোলালে...খং
আৰু অপমানত তেওঁ জৰ্জৰিত হৈ উঠিল। কিন্তু, পিছ মুহূৰ্ততে ক্ৰোধ
আৰু ক্ৰুদ্ধ সম্ৰাট শীতল হৈ পৰিল! ভাবিলে—আৰু লাভ নাই,
সুন্দৰী বাণাদিলে তেওঁৰ সৌন্দৰ্যৰ সমাধি কৰি দিছে!...

ঔৰংজেৰৰ বাছ-গ্ৰাসৰপৰা বাণাদিল বন্ধা পৰিল, কিন্তু,
অতুলনীয় ৰূপৰ সমাধি কৰি! অথচ, তথাপিও, বাণাদিল তৃপ্ত হৈয়ে
ব’ল। কিয়নো, যি ফুল এবাৰ অৰ্পিত হৈছিল—তেওঁৰ প্ৰকৃত প্ৰেমৰ
গৰাকীৰ হাতত, সেইফুল দুনাই অন্তৰ হাতত কেনেকৈ অৰ্পিত
হ’ব?...

অবিদ্যৰণীয় শূন্যদ্বী

... ‘আচৰ্জ্জ, আখোঁচে বোয়া
ওৰ জিগ্ৰ, জুলতা হ্যায়!’.....

... ‘চকু-পানী বইছে অঝোৰে... অথচ জ্বলি বৈছে হৃদয়!’...

‘খুচ-বাগ’!... খুচিৰ বাগিচা... আনন্দৰ উত্থান! কৃতপ্তৰ নিৰ্মমতা
আৰু মমতাৰ মচিব নোৱাৰা স্মৃতি বুকুত বহন কৰি যি ভূমিখণ্ডৰ
কবৰৰ ভিতৰত নীৰৱে বিনায় মৃত নৱাবৰ অস্থি-পঞ্জৰে, বে’-ইমান
মেহমানৰ অস্ৰাঘাতত নিহত নৱাবৰ ছম্ছেৰে নিৰুমা ৰজনী উচুপি
বয় য’ত, সেই বিষাদৰ বাগিচাৰ নাম—খুচ-বাগ!... ৱাহ, ৱাহ!
নামৰ কি বহুশ... কিংবা কালৰ কি কুটিল হাস্য!!...

বৃহৎ বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ নৱাবী তথ্যত বহি যিজনে লুকুমে
চলাইছিল, আঙুলি নিৰ্দেশেৰে এদিন, এদিন যি মহাপৰাক্ৰমী বৃটিছ-
সিংহৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰি ইতিহাসৰ সৃষ্টি কৰি গ’ল—পলাচীৰ ৰণ-
প্ৰান্তত, যাৰ সংক্ৰুদ্ধ ইংগিতত এশ ছয়চল্লিশজন ইংৰাজ বন্দী এক
সুক্ষুদ্ৰ কুঠৰিত বদ্ধ হৈ প্ৰচণ্ড গ্ৰীষ্মৰ অসহ্য দাব-দাহত জাহ যাব
লগাত পৰিল (অৱশ্যে আজিৰ ইতিহাসে তাৰ বিৰুদ্ধবাদ পোষণ
কৰিছে),—সেই স্তোৰ-ই-হিন্দুস্থান চিৰাজ-উদ্-দৌলাৰ বেদনাৰুদ্ধ
আত্মাই কবৰত অৱুদ্ধ হৈ হয়তো আজিও কান্দি আছে—খুচিৰ
বাগিচাখনৰ নিভৃত এক কোণত!...

খুচ-বাগে কি খুচিৰ বাৰ্তা বহন কৰিছে কোনেও নাজানে। কিন্তু
ইতিহাসে জানে, খুচ-বাগে বহন কৰিছে তাৰ বন্ধত বিশ্বতিয়েও
অৱিস্মৃত কৰিব নোৱাৰা মেহমান মীৰজাফৰৰ বে’-ইমানী! আৰু?...

আৰু, খুচ-বাগৰ বায়ুৰ প্ৰতি কোণত... খুচ-বাগৰ নাচিমৰ লহৰে

লহৰে...হয়তো আজিও মিশ্ৰিত আছে—উষ্ণ নৱনৰ নীৰ নিগৰাই নীৰৰে বিনাই থকা এগৰাকী চিৰ-ক্ৰন্দনীৰ সুদীৰ্ঘ চৌত্ৰিশ বছৰ-জোৰা বেদনাময় ক্ৰন্দন-ধ্বনি ! তেওঁই বেগম লুৎফ-উন্-নিচা—বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ অধীশ্বৰ নৱাব চিৰাজ-উদ্-দৌলাৰ মৰমৰ পত্নী, যি চিৰ-মেহবুবৰ কবৰ-সম্মুখত জীৱনৰ অন্তিম দিন পৰ্যন্ত কান্দি কান্দি এদিন কৰিলে—অন্তিম শয়ন, প্ৰিয়তম স্বামীৰ কবৰতে বাথি নিজৰ মূৰ !...

...ৰাজকুন্ৱাৰ ! এজনী সামান্য দাসী। সামান্য হ'লেও অসামান্য তাইৰ ৰূপৰ ভৰম ! কোনোৱে কয়, ৰাজকুন্ৱাৰ দাসী। আৰু, কাৰোবাৰ মতে ৰাজকুন্ৱাৰ চিৰাজৰ দেৱান মোহনলালৰ ভগ্নী। সেয়া যিয়েই নহওক, দাসীয়েই হওক, কিংবা দেৱান-ভগ্নীয়েই হওক, এই ষোড়শীগৰাকীৰ অনিন্দ্য সৌন্দৰ্যত বিমুগ্ধ হ'ল নৱাব চিৰাজ-উদ্-দৌলা আৰু মাক আমিনা বেগমৰ সন্মতি-সাপেক্ষে ৰাজকুন্ৱাৰক কৰি ল'লে বেগম। নাম ৰাখিলে লুৎফ-উন্-নিচা।...

সামান্য এই ছোৱালীজনীয়ে তেওঁৰ অসামান্য ৰূপ, প্ৰিয়তা আৰু দক্ষতাৰ দ্বাৰা জয় কৰি ল'লে—চিৰাজৰ দিল-ছনিয়া !...

আনকি নৱাবৰ প্ৰধানা বেগম উম্‌দাদ-উন্-নিচাৰ নাম শুন হৈ গ'ল—লুৎফৰ ওচৰত। লুৎফ উজ্জল হৈ উঠিল—সূৰ্যৰ দৰে, চিৰাজৰ জীৱন-আচমানত ! লুৎফৰ নাম খোদাই হৈ ৰ'ল—ইতিহাসৰ পাতত, লিখিত হ'ল নাটকৰ ছত্ৰত, অৱিস্মৰভাৱে বিশ্ব-বুৰঞ্জীত।

ইংৰাজী ১৭৫৬ চন। নৱাব আলিবদ্দী খাঁৰ মৃত্যুত বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ নৱাবী তখতত চিৰাজে আৰোহণ কৰে।

কেৱল এটা বছৰ। এটা বছৰেই কেৱল পূৰ্ণ হ'বলৈ পালে। দুৰ্ধৰ্ষ ইংৰাজ বণিয়া-গোষ্ঠীৰ দুৰ্মতি আৰম্ভ হ'ল। নৱাবৰ হুকুম অমান্য আৰু বেপাৰ-বাণিজ্যৰ চুক্তি-ভংগ আৰম্ভ কৰি দিলে। শিকনি দিবৰ ইচ্ছাৰে চিৰাজে কাচিম-বজাৰত ইংৰাজৰ কোঁঠত বেই হানিলে আঘাত, বিপদ গণি ড্ৰেক পলাল ফলতালৈ। বাকীবোৰ বন্দী-ইংৰাজক 'কলিকতাৰ অন্ধকূপ'ত (?) বন্ধ কৰি থলে আৰু প্ৰচণ্ড গ্ৰাণ্থৰ অসহ্য গৰমত শ্বাস-প্ৰশ্বাস কৰি হৈ সেইবোৰৰ জীৱনান্ত হ'ল

তাৰ ফল স্বৰূপে হ'ল বিখ্যাত পলাচীৰ ৰণ, যি ৰণে অস্থিৰ কৰিলে বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ নৱাবী তখত আৰু স্থিৰ কৰি তুলিলে ভাৰতবৰ্ষৰ বুকুত বৃটিছ-সিংহাসন...যি ৰণত শক্তি পৰীক্ষা হ'ল—বৃটিছ-সিংহ আৰু 'শ্বেৰ-ই-হিন্দুস্থান'ৰ !...

বিশ্ব-বিজয়ী বৃটিছ-সিংহৰ বিৰুদ্ধে ক্ৰুদ্ধ চিৰাজে যুদ্ধ কৰিলে, কৰিলে অনিৰুদ্ধ অস্ত্ৰাঘাত ! কিন্তু হয়, নৱাবৰে মেহমান মীৰজাফৰে কৰিলে বে'-ইমানী—ইতিহাসৰ অক্ষমণীয় বিশ্বাসঘাতকতা ! যাৰ ফলত পলাচীৰ ৰক্ত-ৰঞ্জিত ৰণ-প্ৰান্তত চিৰন্তনৰ কাৰণে অন্ত হ'ল বংগৰ নৱাবী আজাদী...চিৰ-ক্ষান্ত হ'ল ৰণক্লান্ত চিৰাজৰ সংক্ৰুদ্ধ যুদ্ধ-নিৰাদ ! এয়া ১৭৫৭ চন।...

প্ৰাণ ৰক্ষাৰ বাবে পৰাস্ত হৈ পলাল চিৰাজ। যি চিৰাজে চাহাৰা দিছিল স্বাধীন নৱাবীত—বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ সমগ্ৰ প্ৰজাক, সেই চিৰাজে আজি নিৰাশ্ৰয় হৈ বিচাৰিলে আশ্ৰয়ৰ স্থল ! ক'তো নাপালে ! আনকি, শত্ৰুৰ ইজিৰ খানৰ কাষতো নাপালে !...

গতিকেই, ভাগ্যৰ বিপৰ্যয় আৰু দুৰ্যোগত দুৰ্বাৰ বেদনা-জৰ্জৰ হৈ চিৰাজে ৰাজধানী এৰি পলাল মুৰ্ছিদাবাদৰপৰা পাটনালৈ।

নৱাবী শেষ হ'ব পাৰে, কিন্তু জীৱনৰ লালসা, জীয়াই থকাৰ লালসা কেনেকৈ শেষ হ'ব ? উত্থান-পতনৰ উৰ্মিৰেই ভৰা জীৱন-দৰিয়া !...

এফালে অভিসন্ধি...বে'-ইমানী...পৰাজয়ৰ গ্লানি...স্বাধীনতাৰ সূৰ্যাস্ত ! অন্যফালে হত নৱাবী উদ্ধাৰৰ অনিৰুদ্ধ ইচ্ছা...জীৱন-ৰক্ষাৰ দুৰ্বাৰ চেষ্টা !...

চিৰাজ আজি একান্ত একাকী। নিঃসংগ। কিন্তু, লুৎফ-উন্-নিচা ? তেওঁ জানো চিৰাজক অকলে এৰি দিব ? নিঃস্ব এক অৱস্থাৰ-পৰা যাক উন্নীত কৰিলে—বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ বেগমলৈ, সেই লুৎফে নিৰাশ্ৰয় নৱাবৰ সামান্য আশ্ৰয় হিচাপে আজি জানো নৰ'ব ? প্ৰিয়তম চিৰাজৰ জীৱন-চিৰাজীত যি নিজক সফল কৰি তুলিছিল, সেই লুৎফে আজিও তেওঁৰ চিৰ-মেহবুবৰ হাতত ধৰি মিনতি কৰিলে—

ঃ মোক এৰি নাযাবা, প্ৰিয়তম !...

ঃ তুমি মোৰ লগত যাব নালাগে লুৎফ্। পাটনাৰপৰা মই অচিৰেই ঘূৰি আহিম আৰু সৈন্ত সংগ্ৰহ কৰি হতৰাজ্য পুনৰ উদ্ধাৰ কৰিম। ধুবন্ধৰ বৃটিছ আৰু বে'-ইমান মীৰ্জাফৰক উচিত শিক্ষা দিম। বণ-ভংকাৰে পলাচীৰ প্ৰান্ত মই শংকিত কৰি ধুবন্ধৰ আৰু বেইমানৰ বন্তেৰে বঞ্জিত কৰি তুলিম বণ-প্ৰান্ত।

ঃ আছিক্-এ'-দিল, মই অকলে মৃত মুৰ্ছিদাবাদৰ মনচুৰগঞ্জ-মহলত কেনেকৈ থাকিম? মই তোমাৰ স্ত্ৰী, অৰ্ধাংগিনী, চিৰকালৰ সংগিনী।

ক্ৰন্দসী লুৎফৰ কাতৰ আৰ্জিত বে'-বাজী হ'ব নোৱাৰিলে নৱাব। আৰু...

আৰু, ইং ১৭৫৭ চনৰ ২৫ জুনৰ নিস্তন্ধ মধ্যম বজনী চিৰাজে ছদ্মৰেশেৰে চিৰপ্ৰিয় বাজধানী মুৰ্ছিদাবাদ ত্যাগ কৰি ভগৱান-গোলা বুলি ওলাল। লগত অৰ্ধাংগিনী, লুৎফ্-উন্-নিচা আৰু আদৰৰ বুলি ওলাল। লগত অৰ্ধাংগিনী, লুৎফ্-উন্-নিচা আৰু আদৰৰ অকণমানি কেঁচুৱা কণ্ঠাটি। আৰু, হাতীটো। যিটো হাতীৰ পিঠিত ধন-সোণ-হীৰা-মণি-মুক্তাখিনি বোজাই কৰি তেওঁলোক বহি লৈছিল। —নিৰুদ্ৰ বাতিৰ ঘোৰ অন্ধকাৰৰ মাজে মাজে জীৱনাশংকাত শংকিত তিনিটি প্ৰাণীক পিঠিত উঠাই লৈ হাতীটোৱে ধীৰ খোজেৰে যাত্ৰা কৰিলে—দূৰ...বহুদূৰ বুলি!

কোনো নাই...পিছফালে মৰমৰ মুৰ্ছিদাবাদ...মুম্বয়...পৰিত্যক্ত। সম্মুখত সুদীৰ্ঘ ভয়াল পথ...দশোদিশে ছৰ্ঘোৰ প্ৰেতান্ধকাৰ...বন্ধে বন্ধে অভিসন্ধি...শংকা...আতংক!

দিন-ৰাতি তেওঁলোক গৈ থাকিল। তিনি দিন, তিনি ৰাতি। অনাহাৰ,...অনিদ্ৰা। তত্পৰি, প্ৰচণ্ড গ্ৰীষ্মৰ দাব-দাহী গৰম। চৰম চিন্তা মনত, পৰম বিপদ প্ৰত্যেক পলকত!...তথাপিও, নৰম-দেহী লুৎফে নিজে ক্লান্ত হৈও স্বামীৰ স্বস্তিৰ বাবে হাতৰ কমালখনেৰে তেওঁক সমগ্ৰ পথ বিচি বিচি বতাহ দি গ'ল!...

অসহ ক্ষুধাৰ তাড়নাই তিনিওটি প্ৰাণীকে জৰ্জৰিত কৰি তুলিলে।

ৰাজ্যৰ ক্ষুধাতকৈ পেটৰ ক্ষুধা অজেয়! জয় তাক কৰে কোনে? গতিকেই, বাহুৰাল নামে এখনি ঠাইত নামি দানাছাহ নামে ফকীৰৰ দৰ্গাহত খাওৰ সন্ধানত তেওঁলোক সোমাই পৰিল।

কোনে জানিছিল—বিপদ সোমাই ক'লা-ঘুমটীয়াই আছিল তাত?

চিৰাজ ছদ্মৰেশী, তথাপিও নৱাব নৱাবেই! সন্দেহ জাগি উঠিল—দৰ্গাহবাসীৰ অন্তৰত! আৰু, ইনাম লাভৰ লালসাত তাৰে কোনো বে'-ইমানে খবৰ দিলে মীৰ্জাফৰৰ জোঁৱায়ক—মীৰ-কাছিমৰ কাষত! এদল সৈন্তেৰে সৈতে দৌৰি আহিল—হুৰ্মতি মীৰ-কাছিম আৰু সপৰিয়ালে ধন-বস্তুসহ বন্দী কৰিলে—বদকিচমৎ চিৰাজক!...

মুৰ্ছিদাবাদত বে'-ইমান মীৰ্জাফৰে মন্ত্ৰণাত ৰত হৈ থকা অৱস্থাতে যেই শুনিলে—চিৰাজ কজাত পৰি গৈছে, তেওঁ পুতেক মিৰাণক পঠিয়াই দি সজীক নৱাবক লৈ আহিল বাজধানীলৈ। তাৰপৰা নি তেওঁলোকক কয়েদ কৰি ৰাখিলে জাফৰগঞ্জত।...

অৱশেষত হত্যা কৰোৱা হ'ল নৱাবক—মহম্মদ বেগৰ দ্বাৰাই!...

আৰু, মহম্মদ বেগ!...কি নিৰ্দয় এই কৃত্য! যি প্ৰতিপালিত হৈছিল—চিৰাজৰ পৰিয়ালৰ দ্বাৰাই আৰু যি কেঁচুৱা-চিৰাজক কোলাত লৈ আদৰ কৰি ডাঙৰ কৰিছিল, সেই নিষ্ঠুৰ কৃত্যৰ শানিত আঘাতত শোণিতাপ্লুত হৈ বাগৰি পৰিল—চিৰাজ-উদ্-দৌলা মাটিৰ ওপৰত! উনত্ৰিশ বছৰৰ চফল-জোৱান সুন্দৰ-দেহী চিৰাজে শানিত আঘাতত মুমূৰুৰ মৰ্মন্তদ ধ্বনি কৰিলে—'বচ্! বচ্!! মহম্মদ বেগ, হৈ গৈছে!...আৰু আঘাত নকৰিবা!...'কিন্তু, হৃদয়-হীন মহম্মদ বেগে হিয়াৰ হেপাহ পলুৱাই শানিত তৰোৱালেৰে বাৰংবাৰ আঘাতৰ ওপৰত নিৰ্মম আঘাত হানি নৱাবৰ স্কুমাৰ শৰীৰটো বীভৎস কৰি পেলালে! ডেৰ কুৰি বছৰীয়া চিৰাজে কেৱল এটি বছৰ শাসন কৰি মুৰ্ছিদাবাদৰ প্ৰাসাদত মাজৰাতি শোণিত-শেতেলিত শুই পৰিল—চিৰকালৰ কাৰণেই!

পিছদিনা পুৱা চিৰাজৰ লাচটো হাতীৰ পিঠিত বোজাই কৰি লৈ
নগৰ প্ৰদক্ষিণ কৰা হ'ল !

নিহত পুত্ৰৰ দেহাটো দেখি আহতা-মাতৃ আমিনা বেগমে বুকু
আৰু কপাল খুন্দিয়াই খুন্দিয়াই কান্দিলে—আচ্‌মান বিদাৰি!
কান্দিলে লুৎফ-উন্-নিচাই বুকু বিদাৰি বিদাৰি...এদিন নহয়, দুদিন
নহয়...বৰ্ষ-বৰ্ষান্ত জুৰি! কিন্তু, ত্ৰন্দসীৰ কৰণ ত্ৰন্দনে বিন্দুমানো টলাব
নোৱাৰিলে—হৃদয়-হীন, নিৰ্মম মীৰজাকৰৰ হৃদয়! সেই নিৰ্দয়ে
কেঁচুৱা কণ্ঠাটিৰে সৈতে লুৎফক বন্দিনী কৰি ৰাখিলে—সুদীৰ্ঘ সাত
বছৰ—ঢাকাৰ কাৰা-ককত! বন্ধা পালে অৱশেষত লুৎফে বংগৰ
গভৰ্ণৰ ক্লাইৰৰ দয়াত।

পুনৰিৱাহৰ প্ৰস্তাৱ কতবাৰ আহিল—সুন্দৰী লুৎফ-উন্-নিচাৰ
কাষলৈ। কিন্তু বাৰংবাৰ প্ৰত্যাখ্যান কৰিলে তেওঁ।...

এদিন যাক কৰিলে হৃদয় দান কৰি বৰণ, মৰণ পৰ্যন্ত পাহৰিব
নোৱাৰিলে সেই মেহবুবৰ মৰম! তেওঁৰেই অবিস্থত স্মৃতি বুকুত
বান্ধি এই শোক-ভাৱাক্ৰান্তা ত্ৰন্দসীয়ে কৰি গ'ল—মৃত পতিৰ
আত্মাৰ বাবে আ-মৰণ প্ৰাৰ্থনা!...

আৰু এদিন, সুদীৰ্ঘ ত্ৰন্দনৰ অন্তত, ইং ১৭৯০ চনৰ নৱেম্বৰৰ
কোনো এক শান্ত সন্ধিয়া, বে'খুচ-খুচবাগৰ প্ৰান্তত স্থিত, প্ৰিয়তম
পতিৰ কবৰ-বেদিকাত জ্বলাই এডালি আথেৰী কন্দীল...ত্ৰন্দসী
লুৎফ অনন্ত তচলীমত অন্ত হৈ গ'ল!...

প্ৰাণ আছে পাপৰ

...“মুহুৰ্বে য়ে এ'ক এ'টা ৰক্তভী,
আতা হ্যায় ইন্‌টা পৰ!?”... ..

...আৰু, সেয়ে হ'ল! বিশাল হিন্দুস্থানৰ সম্ৰাট—আবুল-
গুজাফ্‌কৰ-মহি-উদ্-দিন-মুহাম্মদ-ঔৰংজেৰ-বাহাদুৰ-আলম্‌গীৰ-
পাডীছাহ-ঘাজীয়ে নতনিৰ হৈ প্ৰেম-ভিক্কা কৰিব লগাত পৰিল—
এজনী সামান্য অৱশ্যে ৰূপৱতী নৰ্ত্তকীৰ ওচৰত!...

যি ঔৰংজেৰক আবৰি ৰাখিছিল ধৰ্মৰ দুৰ্ভেদ বৰ্মই, নিষ্প্ৰাণ কৰি
ৰাখিছিল নীতিৰ কঠোৰতাই, যি ঔৰংজেৰৰ নিৰ্মম নিৰ্দেশত এদিন
নিজৰ কণ্ঠাৰ প্ৰেমিকক গৰম পানীত সিজাই সিজাই শেষ কৰি দিয়া
হ'ল, কোনে ভাবিব পাৰিছিল—নিয়তিৰ নিষ্ঠুৰ পৰিহাসত এদিন
সেই ঔৰংজেৰৰ নিষ্প্ৰাণ অন্তৰতো জাগি উঠিব পাৰে প্ৰেমৰ
বন্যা?...

মদনৰ কাম-শৰ মাৰাত্মক। সেই শৰেই এদিন ঔৰংজেৰৰ
প্ৰস্তাব-প্ৰাণ বিক্ৰি থকা-সৰকা কৰি দিলে!...

বৰহানপুৰৰ অনতিদূৰত অৱস্থিত জৈনাবাদ। পথৰ দুকাষৰ যি
ভূমি আজি তৃণ-তক্ৰে আবৃত কৰি ৰাখিছে, দুই-এটি শান্ত সমাধি
ইফালে-সিফালে সিঁচৰিত হৈ পৰি আছে, সেয়ে ইতিহাস-প্ৰসিদ্ধ
জৈনাবাদ। তাতেই বাস কৰিছিল সেইকালত এগৰাকী ৰূপৱতী
গায়িকা-নৰ্ত্তকী। যাৰ ৰূপত, কথিত আছে, ৰজা-ৰাজহুয়ো বিমুগ্ধ হৈ
তেওঁৰ প্ৰেম-প্ৰাপ্তিত প্লুত হৈ নিজকে ধন্য মানিছিল।

বৰহানপুৰৰ শাসনকৰ্তা আছিল খান জামান, ঔৰংজেৰৰ
খুড়ায়েক।

ৰাজনৈতিক প্ৰয়োজনত নহয়, যুৱৰাজ হিচাপে ছাহজাদা ঔৰংজেৰ এদিন উপস্থিত হ'ল বৰহানপুৰত। আৰু, তাৰ শাসন-কৰ্তা খান জামানে ঔৰংজেৰৰ সন্মানাৰ্থে প্ৰাসাদত মনোহৰ জাক-জমকতাৰে অভ্যৰ্থনাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে।

বিশাল প্ৰাসাদৰ ভিতৰৰ কক্ষসমূহৰ দ্বাৰবাৰ্শি উন্মুক্ত কৰি দিয়া হ'ল। প্ৰাসাদৰ একাষত থিয় হ'লেই চতুৰ্দ্দেশৰ বিৰাট বিৰাট উন্মুক্ত ছোৱাৰেদি সুসজ্জিত কক্ষসমূহৰ অভ্যন্তৰবোৰ অনায়াসে দৃষ্টিত পৰি যায়!...

কাষৰ কোনো এক কক্ষত অভিনৱ সুন্দৰ বেশ-ভূষাত বেহেশ্বৰ পৰীৰ দৰে সজ্জিত হৈ বিভিন্ন ছুপ্ৰাপ্য উজ্জল বস্ত্ৰেৰে অংগ আলোকিত কৰি ঔৰংজেৰৰ আপ্যায়নৰ কাৰণে অপেক্ষাত আছিল—এজাক অপ্সৰাসুলভ নৰ্তকী।...

যেতিয়া, কঠোৰ নীতি-বাদী আৰু গোড়া ঔৰংজেৰে দেখিলে যে তেওঁৰেই আপ্যায়নৰ অৰ্থে সেই নৰ্তকীসকল আগবাঢ়ি আহিছে, তেতিয়া তেওঁ আশ্চৰ্য্যস্থিত হ'ল।

‘ছাহজাদাৰ মনোৰঞ্জনৰ্থেই বাছকবনীয়া এই বস্ত্ৰৰাজিৰ সমাৱেশ কৰোৱা হৈছে!’—খান জামানে সমন্মানে ক'লে।

‘যি নীতি-বিকল্প, তাক নজৰ দিয়াও গুনাহ!’—গম্ভীৰভাৱে জৱাব দিলে ঔৰংজেৰে।

‘কচুৰ মাক কৰিব ছাহজাদা!’...ধৃষ্টতা মাৰ্জনা কৰিলে খান জামানৰ। কিন্তু...

কিন্তু ঔৰংজেৰৰ দৃষ্টিয়ে মুহূৰ্তৰ মাজতে সুন্দৰতমা নৰ্তকীগৰাকীৰ ৰূপ-লালিমা পান কৰি ল'বলৈ নাপাহৰিলে। কোনেও নাজানিলে, কি কামনাই খেলা খেলি গ'ল ঔৰংজেৰৰ অন্তৰত বিজুলী-চমকৰ দৰে! আৰু, সেই হুমুৰ চমক বৈ গ'ল—শিলৰ বেথাৰ দৰেই—নিষ্প্ৰাণ হৃদয়ৰ ঔৰংজেৰৰ মৰ্মস্থলত—প্ৰেমৰ তড়িত সঞ্চাৰ কৰি।

নৰ্তকী জৈনাবাদীৰ হাচিন চেহাৰা...তাইৰ খুবচুৰ...তাইৰ

মনোমোহা খুদাই দেখি ঔৰংজেৰে ভাবি উঠিল—‘ইচ্ কদৰ্ হুমু কিচি এক মে দেখা না গুনা!’...

গুচি গ'ল সকলো নৰ্তকী-ৰূপহী ঔৰংজেৰৰ নিৰ্দেশত কক্ষ পৰিত্যাগ কৰি। কিন্তু বৈ গ'ল—জৈনাবাদীৰ ৰূপৰ বিদ্যুচ্ছটা—ঔৰংজেৰৰ মন-আকাশ উজ্জল কৰি।

আৰু, গুচি আহিল ঔৰংজেৰ—বৰহানপুৰৰপৰা। অথচ, বৈ গ'ল তেওঁৰ মন-প্ৰাণ তাতেই।

ৰাজধানী দিল্লীতো নিৰ্জন সময়বোৰত মহলৰ ভিতৰত মাজে মাজে অস্থিৰ হৈ উঠিল ঔৰংজেৰ। পৰম ৰমণীয় জৈনাবাদীৰ ৰূপ ভোগৰ কামনাই তেওঁক আকুল কৰি তুলিলে।

দিন-ৰাতি পাৰ হৈ যাবলৈ ধৰিলে।...সময়ৰ প্ৰজাপতি উৰি যাবলৈ ধৰিলে। আৰু, উৰি উৰি দিল্লীৰপৰা বৰহানপুৰ পালেগৈ—কামনা-কাতৰ ঔৰংজেৰৰ মন-পখিলা!...

কেৱল মনেই নহয়, সৌন্দৰ্য্যৰেৰে কিছুদিনৰ পিছত পুনৰ বৰহানপুৰ পালেগৈ স্বয়ং ঔৰংজেৰ! জৈনাবাদীৰ যৌৱন লাভ কৰাৰ বাবে ব্যাকুল হৈ উঠিল তেওঁৰ প্ৰাণ। নিষ্প্ৰাণ বুলি...প্ৰাণহীন পাখৰ বুলি...অন্তৰহীন অত্যাচাৰী বুলি যাক অভিহিত কৰি আহিছে হুনিয়াই, সেই দুৰ্জয় পুৰুষগৰাকীৰ প্ৰাণ-প্ৰস্তুৰ প্ৰেমৰ পৰশ পাই কুসুম-কোমল হৈ পৰিল! প্ৰেমৰ কি দুৰ্জয় লীলা!...

কোনো উপায় নাপাই জৈনাবাদীক লাভৰ বাবে উচ্চ শিৰৰ ঔৰংজেৰ এইবাৰ নতশিৰে শৰণাপন্ন হৈ পৰিল—খুড়ীয়েক, খান জামানৰ পত্নীৰ ওচৰত!...

সন্তপ্ৰণে জৈনাবাদীৰ সমীপ পালেগৈ ঔৰংজেৰ। ধূত নৰ্তকী জৈনাবাদীয়ে বুজিব পাৰিলে যে ছাহজাদা এইবাৰ বেছকৈ প্ৰেমৰ কান্দত পৰিছে!

গতিকেই, সুযোগ বুজি ঔৰংজেৰৰ সন্মান, নৈতিক চৰিত্ৰ, গোড়ামি...সৰ্বস্ব লুণ্ঠন কৰিবলৈ চেষ্টিত হৈ উঠিল সেই নৰ্তকীজনী!

জৈনাবাদীয়ে নিজৰ ৰূপৰ অহংকাৰত তেওঁৰ প্ৰেমৰ মূল্য, অমূল্য বুলি ধৰি লৈ ছাহজাদাগৰাকীক মূল্যহীন কৰি তুলিলে !...

তুলিলেও, প্ৰেমৰ মূল্য ছনিয়াত দৰাচলতে মহান !

আৰু, সেই মহান প্ৰেমত আৱদ্ধ হৈ হিন্দুস্থানৰ ভাবী-সম্ৰাট ছাহজাদা ঔৰংজেৱে নিজকেই তুচ্ছ কৰি, অপদস্থ হৈও ৰূপহী নৰ্তকী জৈনাবাদীৰ ওচৰত পুনঃ পুনঃ প্ৰেম-ভিক্ষা মাগি ব'ল। আনকি, তেওঁ ইমান দূৰ আগবাঢ়িল যে জৈনাবাদীক সুৰা অৰ্পণ কৰিও মত্ত অৱস্থাত তেওঁৰ যৌৱন ভোগ কৰাৰ আশা বা চেষ্টা কৰিলে !

সুচতুৰা জৈনাবাদীয়ে বুজিলে—এইবাৰ প্ৰস্তুত প্ৰাণ জাগিছে ! প্ৰেমৰ পূজাৰীক পৰীক্ষা কৰাৰ সুযোগ উলিয়াই তেওঁ এদিন কৈ উঠিল :

‘ছাহজাদা, যদি আপুনি মোৰ ৰূপত মচগুন্ আৰু যৌৱন লাভৰ বাবে আকুল, তেন্তে আপুনিও সুৰা গ্ৰহণ কৰিব লাগিব !’...

‘ৰূপহী জৈনাবাদী, যিজনে ৰূপৰ মদিৰা পান কৰি বেছ'চ, তেওঁনো আকৌ কিয় মদ পান কৰিব লাগে ?’ অশেষ চতুৰতাৰে, অথচ সবল প্ৰাণেৰে জৱাব দিলে ঔৰংজেৱে।

কিন্তু, নৰ্তকী জৈনাবাদীও কম চতুৰা নহয়। প্ৰেমৰ পৰীক্ষা কৰিবৰ কাৰণে তেওঁ অচল হৈয়ে ব'ল। ঔৰংজেৱে সুৰাপান কৰিবই লাগিব !... ..

জীৱনৰ ভীষণতম পৰীক্ষা আৰম্ভ হ'ল ঔৰংজেৱৰ সম্মুখত ! ক্ৰুৰতম চালাকি—এক ৰূপহীৰ !

নৈতিকতা, কঠোৰতা, দৃঢ়তা, গোড়ামি যাৰ জীৱনৰ ব্ৰত, সকলোবোৰ আজি কি বৰাদ্ হৈ যাব ? আকাশ আৰু পাতাল... স্বৰ্গ আৰু নৰক... চিন্তা কৰিলে তীক্ষ্ণ বুদ্ধিৰ সেই ছাহজাদাগৰাকীয়ে।

এফালে নীতি, অন্যফালে প্ৰেম ! বিচাৰ কৰিলে ঔৰংজেৱে স্নানভাৱে।

...‘প্ৰেমৰেই জয়, জৈনাবাদী !’... অৱশেষত ক'লে ঔৰংজেৱে।

...‘সুৰা, ছাহজাদা ?’

‘প্ৰস্তুত আছোঁ মই। গড়-ৰাজী নহওঁ...তালি দিয়া সুৰা জৈনাবাদী !’...

সুচতুৰা জৈনাবাদীয়ে মদিৰাপূৰ্ণ পাত্ৰ তুলি ধৰিলে ঔৰংজেৱৰ ওঁঠৰ ওচৰত ! স্থিৰ ওঁঠ কঁপি উঠিল ঔৰংজেৱৰ...এয়া...পৰীক্ষাৰ চূড়ান্ত-ক্ষণ !...

...কিন্তু...কিন্তু আজি ঔৰংজেৱৰ অন্তৰ পৰিষ্কাৰ...স্বচ্ছ...চাক। প্ৰেমৰ কামনাই তেওঁৰ প্ৰাণ আজি ধুই নিকা কৰি ৰাখিছে, বুজিব পাৰিলে জৈনাবাদীয়ে। আৰু বুজি ল'লে জৈনাবাদীয়ে, ঔৰংজেৱৰ কথা অলৰ, অটল !

...অন্যায়...অবিচাৰ... ! ভাবিলে জৈনাবাদীয়ে। আৰু, গতিকেই, ঔৰংজেৱৰ ওঁঠে মদিৰা স্পৰ্শ কৰাৰ ঠিক আগ মুহূৰ্ততে জৈনাবাদীয়ে পাত্ৰটি দলি মাৰি দূৰত পেলাই দিলে !

আশ্চৰ্য্যান্বিত হ'ল ঔৰংজেৱ।...‘এয়া কি জৈনাবাদী ?’

...পৰীক্ষা...আছিক-এ'-দিলগীৰ ! আপুনি অপৰাজেয়, প্ৰেমৰ পৰীক্ষাত জয়ী হৈছে !

...হুৰ্জয় পুৰুষোচিত লম্বিত ছবাহৰে...কঢ় অথচ মোলায়েম আলিঙ্গনেৰে...আৱদ্ধ কৰি ল'লে—বিশাল বক্ষ-পঞ্জৰত সুন্দৰী নৰ্তকী জৈনাবাদীক—প্ৰস্তুত-প্ৰাণ বুলি কথিত অথচ যাৰ হৃদয় গহবৰত ফুলৰ বাহাৰ—সেই ঔৰংজেৱে !...

শুনা যায়, যৌৱন-বাহাৰ শেষ নোহওঁতেই জীৱন-কুমুম লেৰেলি মৰি গ'ল সেইগৰাকী সুন্দৰী নৰ্তকীৰ !...

আৰু, আজিও আছে জৈনাবাদীৰ শাস্ত সমাধিটি—মৌন কবৰটি—ঔৰংগাবাদৰ কাষৰৰ এক পুৰণিগীৰ ওচৰত...য'ত জ্বলি আছে আজিও কালৰ কন্দীল !...

বাঈজীৰ বুকুৰ অস্থি

...“মেৰা দিল্ ফেৰ্ দো,
মুৰাচে এ’ চোদা হো নাহি চক্তা!”... ..

...‘ঘূৰাই দিয়া মোৰ অন্তৰ মোক, এই বেপাৰ মোৰ দ্বাৰা
নহ’ব!’...

দিল্লীৰ বাঈজী ফয়জান্!...‘জুইৰ শিখাৰ দৰে লিকুলিকীয়া...কুশ
আৰু দৃপ্ত! কনক-চম্পাৰ দৰে দেহৰ ছন্দু। চলন-ভংগীত চিকাৰীৰ
নৈপুণ্য!’...শৰীৰৰ ওজন মাত্ৰ বাইশ সেৰ। ছুনিয়াত নাৰী-শৈলীৰ
এক চমৎকাৰ সৃষ্টি!...

নৃত্য-পটীয়া এই বাঈজী, যাৰ দুই ভৰিৰ নূপুৰ-ধ্বনি আৰু
বিসৰ্গিত বাহু-লতাৰ কংকণ-কাঁকলিত উখলি উঠে মেহফিল...যাৰ
নাচোনত বিকশি উঠে—বাহাৰৰ জিক্ৰ! যাৰ থমকি-গমকি চলোঁ-
নচলোঁ-চল। ছন্দত চিত্ত চঞ্চল হৈ উঠে—হাজাৰো আমীৰ-ওম্ৰাহৰ!
আৰু, তাইৰ অনুগ্ৰহে আনে—কোনোবা খুচকিচমতৰ বাবে
কেতিয়াবা অপৰিসীম আহ্লাদ, কেতিয়াবা তাইৰ অনুগ্ৰহে আনে
কাৰোবালৈ...কোনো বদ্-নচিবীৰ বাবে ব্যৰ্থতাৰ অশ্রু!...

ফয়জানৰ নাচোনত দিল্লী বজন্জনাই উঠিল। নিপুণ নাচোনৰ
পৰিচয় দি বহুত আমীৰ-ওম্ৰাহক উন্মুখ কৰি তুলিলে আৰু সংগ্ৰহ
কৰিলে অজস্ৰ সন্মান...বিভূতি...বৈভৱ...গৌৰৱ। লগে লগে
চৰিতাৰ্থ কৰি গ’ল নাৰী-প্ৰাণৰ অভিলাষ। দিল্লীৰ আমীৰ-ওম্ৰাহৰ
অন্তৰ লুটি লৈ, লুটি লৈ অজস্ৰ ধন-দৌলৎ, এদিন ফয়জানে বংকিম
হাস্ত কৰি দূৰলৈ গুচি গ’ল।...

ফয়জান গৈ পালেগৈ মুৰ্ছিদাবাদ। তাত গৈ ফৈজীয়ে আৰম্ভ

কৰিলে নয়নাভিৰাম নৃত্য। কপহী বাঈজীৰ অভূতপূৰ্ব নাচোনত
নতুন কাচোনেৰে মুখৰ হৈ উঠিল নৱ নগৰীখনি আৰু তাইৰ কপৰ
বাতৰি বিয়পি পৰিল নগৰৰ প্ৰান্তে-উপপ্ৰান্তে। এদিন বংগ-বিহাৰ-
উৰিষ্যাৰ নৱাব চিৰাজ-উদ্-দৌলাৰ কাণত পৰিলগৈ সেই সংবাদ।
কপ-পিয়াসী নৱাবৰ দিল-দৰিয়াৰ লহৰ উখলি উঠিল—ফৈজীক
সামৰি ল’বলৈ!...

তেতিয়াও শুনা নাই নৱাবে এই নটিনীৰ ছত্ৰৰিৰ নূপুৰ-নাদ...
তেতিয়াও শুনা নাই তাইৰ বলয়-ৰত্ন বাহুৰ কংকণ-কাঁকলি...দেখা
নাই তাইৰ মৰম-মসৃণ দেহ-হিল্লোল! অথচ, তাইৰ কপৰ জ্যোতি
তেওঁৰ সন্মুখত ভাহি উঠিল!...

...কৌতূহল!...কৌতূহলত চঞ্চল হৈ উঠিল চিৰাজউদৌলা।

এবাৰ যেতিয়া নৱাবৰ ভাব হয়, সেই ভাব ছৰ্বাৰ; নিবাৰণ
কৰাৰ শক্তি কাৰো নাই। তত্পৰি, হাৰ মানি যায় দৌলতৰ
ওচৰত ছন্দুৰ বাহাৰ!...

নগদ এক লাখ কপৰ মোহৰ দি ফয়জান বাঈজীৰ শৰীৰ কিনি
আনিলে নৱাব চিৰাজউদৌলাই মুৰ্ছিদাবাদৰপৰা! হয়তো নৱাবে
ভাবিলে—বাঈজীৰ দেহাটোৰ লগতে তেওঁৰ মন বা হৃদয়খনো বেহা
কৰি কিনি আনিলে!...স্বস্তি লভিলে চিৰাজে। তাৰ পিছত...

: বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ নৱাবী অন্তেষপুৰত নৱতম কল্পনাৰে বচা
এক কক্ষ হয়তো প্ৰস্তুত হ’ল...আতৰৰ সুগন্ধত আমোলিত হ’ল
অন্দৰ-মহলৰ বায়ু আৰু স্নায়ু...কক্ষ-প্ৰাচীৰত চৌদিশে আৰ্চা সজ্জিত
হ’ল—বিরজ্জা বাঈজীজনীৰ বিভিন্ন ভংগীত দেহ-বল্লৰী চাফুস
কৰিবলৈ...

সুন্দৰীৰ সুষমাযিত শৰীৰ কিনি আনি নৱাবে আকণ্ঠ ভোগত
লাগি গ’ল! ফয়জানেও তাইৰ আৰম্ভ অধৰৰ চিৰাজী আৰু দেহৰ
জোৱানীৰে চিৰাজক সিক্ত কৰি তুলিলে!...

দিন বাগৰিবলৈ ধৰিলে...

নৱাবী অন্তেষপুৰৰ অভ্যন্তৰত আৱদ্ধ হৈ সুন্দৰী ফৈজীৰ উৰণীয়া

মনে কি ভাবিছে কোনে জানে? হয়তো নৱাবেও ভাবি তৃপ্ত হৈ বৈছে যে সুন্দৰী ফৈজীক তেওঁ মন-সম্বন্ধিত খবৰ দি আনিছে—নগদ এক লাখ ৰূপৰ মোহৰ দি। গতিকেই, ৰূপ আৰু মন হ'লো তেওঁৰ হাতৰ পাঞ্জাত...অন্তেষপুৰৰ পিঞ্জৰাত! কিন্তু, ফৈজীয়ে জানে—নটিনীৰ কামনাৰ তটিনীৰ কোনো যতি নাই...গতি বিচাৰে যেনি-তেনি...সাগৰ-সংগমত এই নদী শান্ত নহয়...নৰ্তকীৰ আশাৰ আৱৰ্ত সদায় অশান্ত!...

ফুলৰ পাপৰিৰ দৰে পাতল যি সুন্দৰীৰ শীৰ্ণ শৰীৰ, হাজাৰো বলিষ্ঠ বাহুৰ বেঠনীৰে পিষ্ট হৈয়ো তুষ্ট নহ'ল কোনো দিন যি, এতিয়া এক নৱাবৰ ছবাহুৰ বন্ধনত তেওঁ বন্দি নী হৈ ৰ'ব জানো পাৰে? নোৱাৰে!...

গতিকেই, দিন যোৱাৰ লগে লগে, ধীৰে ধীৰে ফৈজীয়ে সূচল চাই চাই নৱাবৰ বিশাল চকুত ধূলি দি প্ৰণয় আৰম্ভ কৰি দিলে—চিৰাজৰেই ভগ্নী-পতি চৈয়দ মহম্মদ খাঁৰ লগত!

ইংৰাজৰ দৰে বগা...ধুনীয়া...দীৰ্ঘ দেহৰ সুপুৰুষ সৈয়দ মহম্মদ খাঁ। গভীৰ অঞ্চ চঞ্চল...বলিষ্ঠ অঞ্চ প্ৰেমৰ প্ৰতি দুৰ্বল...। কি অপৰূপ তেওঁৰ চেহাৰা!

একালৰ নৰ্তকী, আজি নৱাবজাদী হৈও আকুল হৈ উঠিল—নিজকেই অৰ্পণ কৰি দিবৰ বাবে মহম্মদৰ ওচৰত!...আৰু, সেয়ে হ'ল।

নৱাব চিৰাজৰ অনুপস্থিতিত নৱাবজাদী ফৈজীয়ে নিঃশংকাৰে গভীৰ বাতিৰ স্তব্ধতা ভেদি ভেদি কৰিলে অভিসাৰ! আৰু, মহম্মদ খাঁৰ বাহু-বেঠনীত চাহাৰা বিচাৰি তৃপ্ত হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে!...

দিন আৰু বাতি...ছেগ চাই অবিৰামভাৱে চলি ৰ'ল ফৈজী আৰু মহম্মদ খাঁৰ মুহূৰ্ত্ত। গতি-বিধি লক্ষ্য কৰি গুপ্তচৰে নৱাবক গোপন বাতৰি জনাই ৰ'ল। এদিন নৱাবে নিজেই ধৰি পেলালে ফৈজীক!...

‘ফৈজী!’—গৰ্জি উঠিল দুৰ্জয় নাদেৰে নৱাবে—‘তোমাৰ এই

পাতল দেহাৰে বেহা হাজাৰজনৰ ওচৰত কৰিলে। আজি তুমি নৱাবজাদী নে বান্ধী?

‘হয়তো নৱাবজাদী!’...

‘বে’শ্বক নৱাবজাদী। কিন্তু, বান্ধীৰ লিঙ্গা আজিও তোমাৰ অটুট। কি পূৰ্ণ হোৱা নাই তোমাৰ?’...

‘কৌতূহল!’

‘কিহৰ?’

‘জিন্দগীৰ!’...

‘জিন্দগীৰ?...জিন্দগী লৈ খেলা! ঠিক!’

ঘৃণা, লজ্জা আৰু অপমানত উন্মাদ হৈ স্বাপদৰ দৰে বৰবৰ কোবোৰে খেদি আহিল চিৰাজে—মূৰ্ত্তিমান এক প্ৰতিশোধ-স্পৃহাৰ দৰে! ৰানংকাৰ কৰি খুলি ল'লে ক্ষুধিত ক্ষুধাৰ আয়ুধ, যেন চিৰিত্তকৈ একে কোবেই দ্বিখণ্ডিত কৰি দিব—লালমাৰ মূৰ্ত্তিমতী নিৰ্লজ্জা এই নাৰীজনী!...

নিস্তকে ৰ'ল ফৈজী!...

...চিন্তা কৰিলে চিৰাজে। তাৰ পিছত মূৰ জোকাৰি ক'লে—

‘দোষ চাই শাস্তি!...জিন্দগীক লৈ যি খেলা খেলে, জীয়াই জীয়াই মৃত্যুৰ মজা তাই পাওক!’...

‘হুজুৰ-এ’...মুখ মেলিছিল কিবা এটা ক'বলৈ ফৈজীয়ে...

‘খামোচ!’—বজ্ৰৰ দৰে গৰ্জি উঠিল চিৰাজ।

নৱাবৰ হুকুমত ফৈজী এক নিৰ্জন কক্ষত অৱদ্ধ হৈ ৰ'ল।

জীৱনটো লৈ যি ৰূপহীয়ে যৌৱনৰ খেলা ইমান সহজ বুলি ভাবি লৈছিল, নৱাবৰ কঠোৰ কজাত পৰি সেই জীৱনৰ আশা নোহোৱা হ'ল!...ফৈজীয়ে ভাবিলে—দৰাচলতে, কোনো পুৰুষেই ইমান উদাৰ হ'ব নোৱাৰে!...ইমান বেইমানী কোনেইবা বৰদাস্ত কৰিব পাৰে?...

কঠোৰভাৱে চিন্তা কৰিলে চিৰাজে—বান্ধী ফৈজীৰ বেইমানীৰ

ইনাম কিতাবে দিয়া যায়...ভাবিলে : বিশ্বাসঘাতকতাৰ শাস্তি
বিন্দুৱে বিন্দুৱে ভোগ কৰক !...

: এটা, প্ৰাচীৰ-বেষ্টিত সুক্ষ্ম গুপ্তকন্ডিত ফৈজীক সুমুৱালে।
কোনো খিৰিকী...কোনো বিন্ধা নাই...এখন ক্ষুদ্ৰ ছৰাৰ...ছৰাৰ
মানে এটি পথ। তাইক তাত সুমুৱাই দি ছৰাৰখন ইটাৰে গাঁথি
পেলালে...তাৰ ওপৰত চিমেন্ট কৰি দেৱালৰ লগত মিলাই
একাকাৰ কৰি দিলে ! নিৰন্ধ আন্ধাৰে আগুৱা...নিৰ্বাযু...সামান্য
বিন্ধা এটিও নথকা...সুক্ষ্ম প্ৰাচীৰ-কন্ডটোত আৱদ্ধ কৰি ৰাখিলে
ফয়জানক !...

...যেতিয়া সেই ৰূপহী বাঈজীজনীক কন্ডটোৰ ভিতৰত আৱদ্ধ
ৰাখি দ্বাৰ-সদৃশ পথটো ৰাজমিষ্ট্ৰিয়ে চিমেন্ট কৰি আছিল...তাই কত
কাতৰ কাকূতি কৰিলে...কত আতুৰ আৰ্তনাদ কৰিলে...কিন্তু নৱাবী
প্ৰাণ বিন্দুমানো নটলিল !...যি জীৱন-চিৰাজীৰে চিৰাজ-উদ্-দৌলাক
আপ্লুত কৰি তুলিছিল...নৱাবী দৌলতৰ ওচৰত যৌৱনৰ বেহা
কৰি নিজক বিলীন কৰি দিছিল, আজি তাৰে ইনাম স্বৰূপে পালে—
মুহুমূহুঃ-মৃত্যু-ভোগেৰে জীৱন্ত-সমাধি...জিন্দা কৰব !

তিনি মাহৰ পিছত সেই পকা-কন্ডৰ দ্বাৰ যেতিয়া ভঙা হ'ল,
তেতিয়া পোৱা গ'ল—বংগ-বিহাৰ-উৰিষ্যাৰ নৱাব চিৰাজ-উদ্-দৌলাৰ
একালৰ শয্যা-সংগিনী...ৰংগিনী-প্ৰণয়িনী...পৰমাসুন্দৰী ফয়জানৰ
দেহ-পিঞ্জৰাৰ কেইডালমান হাড়...অস্থিটো...! দেহাটো তাইৰ
ৰেণু ৰেণু হৈ গেলি-পচি নিঃশেষ হৈ গৈছে—আৱদ্ধ প্ৰেত-অন্ধকাৰত
...বিষাক্ত বায়ুত !

হৃদয়ে বপুলে-খীন

... 'ইন্ত্ৰ দৌলৎ চে খৰিদা নহী জাতা,

য়ে মুহৰৰৎ চে মুহৰৰৎ কা হায় চোদা !'... ..

'ধন-বভ্ৰেৰে কিনা নাযায় প্ৰেম। প্ৰেমৰ বেপাৰ হয়—
প্ৰেমেৰে !'...

নাৰী হৈ পুৰুষৰ দৰে পোছাক পিন্ধি, ঘোঁৰাৰ পিঠিত উঠি ৰাজ্য-
ভ্ৰমণ কৰিছিল...যুদ্ধত জঁপিয়াই পৰি দুৰ্ধৰ্ষ যোদ্ধাৰ দৰে নিপুণতাৰে
ৰণ কৰিছিল...পুৰুষৰ পোছাকত সজ্জিত হৈ হিন্দুস্থানৰ সিংহাসনত
বহি সুদক্ষ সম্ৰাট-সদৃশ দেশ শাসন কৰিছিল...ইতিহাসৰ অবিস্মৰণীয়
চৰিত্ৰ—সেই চুলতানা ৰাজিয়াৰ কথা কোনে নাজানে ?...

এই কথাও মানুহে নজনা নহয় যে পোছাকৰ পৰিৱৰ্তনে নাৰী
এগৰাকীক এজন পুৰুষলৈ কোনেও পৰিৱৰ্তন কৰিব নোৱাৰে !
কেৱল পোছাকৰ পৰিৱৰ্তনে জানো নাৰী-প্ৰাণৰ নিভৃতত সংগোপনে
শুই থকা মৌন যৌন-আকৃতিৰ নিৰ্বৃত্তি আনি দিব পাৰে ? নোৱাৰে
নিশ্চয়।

আক, নোৱাৰে কাৰণেই, বিশাল হিন্দুস্থানৰ সিংহাসনত চুলতানা
হিচাপে বহিও নিজৰ অন্তৰৰ শূন্য সিংহাসন পূৰ্ণ কৰিবলৈ আমন্ত্ৰণ
কৰিছিল এজন পুৰুষক, যি তেওঁৰ অন্তৰ-সিংহাসনত আৰোহণ কৰি
সম্ৰাজ্ঞীৰ মনো-ৰাজ্যখন শাসন কৰি মহা ভাগ্যৱান হিচাপে কৃত-কৃত্য
হৈছিল !...সেইজন খুচকিচমৎ ব্যক্তি আছিল—আবিচিনিয়াৰ যুৱক
জামাল-উদ্-দীন-ইয়াকুৎ—ৰাজিয়া চুলতানাৰ ঘোঁৰাৰ বন্ধক—মূলতঃ
ক্ৰীতদাস, অৰ্থাৎ গোলাম !...

ইয়াকুৎ যিয়েই নহওক, ৰাজকীয় মৰ্যাদা ইয়াকুতৰ থাকক বা

নাথাকক, কিন্তু, তথাপিও ইয়াকুতৰ আছিল—চুলতানাক আকৰ্ষণ কৰিব পৰা সকলো গুণ...দৈহিক সৌষ্ঠৱ...ছবন্ত যৌৱন...মনোহৰ চেহেৰা আৰু উদাম প্ৰেমেৰে পৰিপূৰ্ণ এখন হৃদয়! মুঠতে, অসামান্য সকলো; যাৰ বাবেই হিন্দুস্থানৰ অসামান্য চুলতানা হৈও ৰাজিয়াই সামান্য ইয়াকুতৰ বাহু-বন্ধনত বিলীন কৰি দিছিল নিজকেই...দীনৰ দৰে লীন কৰি দিছিল নিজৰ পৰম ৰমণীয় দেহা! কত নিবিড় ক্ষণত লজ্জা-অপমান জলাঞ্জলি দি ইয়াকুতৰ কদম-তলত যেন জিন্নৎ বিচাৰি পাইছিল!...

আৰু, ইয়াকুৎ! নিজৰ হীনতা বিস্মৃত হৈ বিজিত-প্ৰেমিক হিচাপেই সুন্দৰী সম্ৰাজ্ঞীগৰাকীৰ মৰমী বাহুৰ সান্নিধ্যত গৌৰৱান্বিত হৈ উঠিছিল। আৰু, নিষ্পেষিত কৰি সাৰ্থক হৈছিল—হুজুৰ ক্ৰীতদাসৰ বিশাল বন্ধ-বিবৰেৰে ৰমণীয় ৰাজিয়াৰ কমণীয় আৰু পেলৰ দেহ-সস্তাৰ।...

ইং ১২৩৬ খৃঃত দাস-বংশৰ ৰজা আৰ্ণাটমিচৰ মৃত্যু হোৱাত তেওঁৰ পুতেক কক্ৰুদ্-দীন-ফিৰোজছাহ দিল্লীৰ সিংহাসনত উঠে। এই তৰুণ ৰজাজন শাসক হিচাপে আছিল—সম্পূৰ্ণ অলায়ক।

ভাৰতৰ ইতিহাসত লিখা আছে: এইজনা চুলতান চৰিত্ৰহীন আৰু নীচ প্ৰকৃতিৰ আছিল। এওঁ মাকৰ হাতত ৰাজ-কাৰ্যৰ ভাৰ এৰি দি নিজে ভোগ-বিলাসত নিমগ্ন হৈ পৰিছিল। প্ৰকৃততে এওঁ ৰাজ-ভাণ্ডাৰৰ ধন-বস্তু সমূলক্ষে অপব্যয় কৰিছিল।...

মাকজনীও আছিল ধূতা, নিৰ্দয়া আৰু অত্যাচাৰী। এয়াও ইতিহাসৰেই কথা। গতিকেই, কক্ৰুদ্-দীন ৰাজপাটত উঠাৰ এমাহৰ পিছতেই মাক-পুতেকৰ মিলিত অত্যাচাৰত দেশৰ প্ৰজাবৃন্দ বিদ্ৰোহী হৈ ছয়োকে বন্দী কৰি শেষত বধ কৰি ধয়।...

অৱশেষত আৰ্ণাটমিচৰ একুৰি পুতেকৰ ভিতৰত সুদক্ষা, শিক্ষিতা বুদ্ধিমতী আৰু সুন্দৰী কন্যা ৰাজিয়া ৰাজপাটত বহে। এওঁৰ আছিল—এজন সুদক্ষ সম্ৰাটৰ দৰে শাসন কৰাৰ ক্ষমতা আৰু আছিল—প্ৰজাসমূহক সাদৰেৰে পৰিচালনা কৰাৰ দক্ষতা।

যদিও এওঁৰ শাসন-কাৰ্য সুন্দৰভাৱে চলা আৰম্ভ কৰিলে, তথাপিও কেইগৰাকীমান উচ্চপদস্থ ৰাজ-কৰ্মচাৰীৰ মনঃপূত নহ'ল। কিয়নো, তেওঁলোকে নাৰীৰ ওচৰত নতশিৰ হোৱাটো অপচন্দ কৰিছিল।

দিন পাৰ হ'বলৈ ধৰিলে।...

প্ৰতিদিনেই ৰাজিয়া চুলতানাই দৰবাৰত পুৰুষৰ পোছাক পিন্ধি সিংহাসনত বহি ৰাজ-কাৰ্যৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছিল, প্ৰজাৰ গোচৰ সুধিছিল। অথচ...অথচ...দৰবাৰৰ শেষত?...

দৰবাৰৰ শেষত ৰাজিয়া যেন চুলতানা নহয়, তেওঁ এগৰাকী নাৰী...সাধাৰণ ৰমণী...ক্লান্ত বিৱস এক কামিনী। ৰাজ-মহলৰ হুজুৰ নিৰ্জন কক্ষত, নৰম বন্ধই পুৰুষৰ কক্ষ বুকুৰ পৰশ বিচাৰি হাহাকাৰ কৰি উঠা এজনী নাৰী...কোনো বীৰ্যবান পুৰুষৰ বিশাল লোমশ বুকুত পেলৰ পুষ্পৰ দৰে নিজকে পিষ্ট কৰি দিয়াৰ কামনাত ক্লিষ্ট—নিঃসংগ এক অংগনা।

পুৰুষৰ পোছাক পিন্ধি চুলতানা হিচাপে দৰবাৰত বহি থকা সময়ত তেওঁ গহীন-গম্ভীৰ-শাসক; কিন্তু অকলশৰীয়া ক্ষণত?—তেওঁৰ নিঃসংগ নাৰী-সত্তা সংগোপনে কান্দি উঠে!...

আৰু, সেই অদম্য কামনাতে কাতৰ হৈ ৰাজিয়াই বিচাৰি ল'লে—যুৱক ইয়াকুতৰ সান্নিধ্য, নিজকেই অৰ্পণ কৰি—এক অৱলা ৰমণীৰ দৰে। নাৰী-প্ৰাণৰ সপোনবোৰ গোপনে গোপনে পূৰ্ণ কৰিবলৈ ধৰিলে—মৌন মিলনৰ মাজেৰে—ৰাজ-মহলত, ভ্ৰমণৰ চলত আৰু বিভিন্ন সূচল বিচাৰি বিচাৰি।...

ইয়াকুৎ! ধোৰা-ৰক্ষী ক্ৰীতদাস এইবাৰ উন্নীত হ'ল প্ৰধান সেনাধ্যক্ষৰ পদলৈ, ৰাজিয়াৰ মনৰ তৃপ্তিৰ বাবে আৰু প্ৰজাবৃন্দক সুখী কিংবা সন্তুষ্ট কৰাৰ কাৰণে।

ৰাজিয়া-ইয়াকুতৰ প্ৰণয়, গাঢ়পৰা গাঢ়তৰ হৈ উঠিল আৰু অৱশেষত সেই সংবাদ বিয়পি পৰিল—ৰাজ-দৰবাৰ তথা সমগ্ৰ ৰাজ্যত। ত্ৰুদ হৈ উঠিল—উজিৰ-ওম্বাহ-আমীৰগণ। বিক্ষুব্ধ

হৈ উঠিল জনতা। কিয়নো, ইয়াকুৎ হ'ল আফ্ৰিকাৰ নীচ গোলাম বংশৰ সন্তান। তত্পৰি সকলোৱে শুনিছিল যে চুলতানা ভাটিঙাৰ শাসক তুৰ্কী-নায়ক আণ্টুনিয়াৰৰ লগত হে প্ৰেম-পাশত আৱদ্ধ আছিল। আণ্টুনিয়াৰ আছিল—উচ্চপদস্থ আৰু উপযুক্ত।

চুলতানাৰ এই অবাঞ্ছিত কাৰ্যত ৰাজ্যত বিদ্ৰোহে দেখা দিলে আৰু বিদ্ৰোহৰ নায়ক হিচাপে আগ-ভাগ ল'লে বিগ্নুৰ ব্যৰ্থকাম আণ্টুনিয়াৰে। এদিন যাৰ বাহু-পাশত ৰাজিয়াই নিজকে বিলীন কৰি দিছিল, সেই প্ৰেমিক আণ্টুনিয়াৰ আজি ৰাজিয়াৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিলে।

পৰিস্থিতি দেখি দৃঢ় হাতেৰে বিদ্ৰোহ দমন কৰিবৰ বাবে চুলতানাই সসৈন্তে যাত্ৰা কৰিলে—ভাটিঙা অভিমুখে। লগত ল'লে—প্ৰিয় সেনাধ্যক্ষ আৰু মেহবুৰ্ ইয়াকুতক। কিয়নো, ইয়াকুতেই তেওঁৰ একান্ত আপোন আৰু পৰম বিশ্বাসী।

বৰ আক্ৰোচৰ কথা যে ৰাজিয়াৰ নিজৰ সেনামণ্ডলীৰ মাজতে অকস্মাৎ ৰাজদ্ৰোহ জাগি উঠিল! সৈন্তসকলে প্ৰধান সেনাপতি ইয়াকুতক বধ কৰিলে আৰু ৰাজিয়াক বন্দী কৰি আণ্টুনিয়াৰৰ হাতত অৰ্পণ কৰি দিলে।

পিছত বিদ্ৰোহীসকলে ৰাজধানীলৈ উলটি গৈ ৰাজিয়াৰ ককায়েক বেহ্‌বামক দিল্লীৰ সিংহাসনত বহুৱালে।

আণ্টুনিয়াৰৰ বন্দীশালত নিক্ষিপ্ত হ'ল—দিল্লীৰ সিংহাসনৰ অধিষ্ঠাত্ৰী চুলতানা ৰাজিয়া। ৰাজিয়া এতিয়া চুলতানা নহয়, বন্দিনী!...

কিন্তু...

কিন্তু, ৰাজিয়াৰ ফুল্‌চা-চেহেৰা...তেওঁৰ নিগাহ-কোণৰ আজীব্ শুকুন্...তেওঁৰ লহৰায়িত জুল্‌ফ...হাচিন্ দেহ-বল্লবী...এইবোৰে আণ্টুনিয়াৰক আকুল কৰি তুলিলে! তত্পৰি, অতীতৰ বহুত বহুত খামোচ মুলাকাৎ...তাৰ অবিস্মৰ যাদু আণ্টুনিয়াৰৰ মনলৈ নামি আহিল!...আৰু, তেওঁ ৰাজিয়াক নিজৰ কৰি ল'বলৈ আকাজক্ষা কৰিলে!...

হ'ব পাৰে ইয়াকুৎ উখিত-প্ৰেমৰ সবল যুৱক, যাৰ ওচৰত দিল্লীৰ চুলতানা হৈও ৰাজিয়াই যৌৱনৰ যথা-সৰ্বস্ব সমৰ্পণ কৰিছিল, কিন্তু আজিতো ইয়াকুৎ নাই। গতিকেই, বাধ্য হৈ নিজকে তেওঁ সমৰ্পণ কৰি দিলে বিজয়ী আণ্টুনিয়াৰৰ হাতত!

কিছুমান দিন পাৰ হৈ গ'ল।...

আণ্টুনিয়াৰ আৰু ৰাজিয়া দুয়ো মিলি দিল্লীৰ হত-সিংহাসন উদ্ধাৰৰ বাবে কেবাবাৰো ৰাজধানী আক্ৰমণ কৰিলে। কিন্তু, বেহ্‌বামে বাৰংবাৰ তেওঁলোকৰ আক্ৰমণ ওফোৰাই দিলে।

অৱশেষত এবাৰ বেহ্‌বামৰ হাতত ৰাজিয়া আৰু আণ্টুনিয়াৰ বন্দী হ'ল।

এইবাৰ দুয়োকো নিৰ্মমভাৱে হত্যা কৰা হ'ল। এয়া ইং ১২৪০ খৃষ্টাব্দৰ কথা।

...এগৰাকী কপৱতী, সুদক্ষা চুলতানাৰ বৰ্মণীয় জীৱন মিলি গ'ল—বিস্মৃতিৰ বুকুত! অথচ, ইয়াকুতৰ লগত থকা ৰাজিয়াৰ প্ৰেমৰ অমৰ কাহিনী ছনিয়াৰ বুকুত ব'ল অবিস্মৃত হৈ!...

পিতলৰ পাত্ৰত প্ৰেমৰ সমাধি

.....‘মৰ্জ্, মৰ্জ্, জিহ্বা খুদ হো,
তো উচকী দৰা কা হায় ??... ..

: জীৱনটোৱেই যেতিয়া ৰোগ বুলি গণ্য হয়, তেতিয়া তাৰ আৰু
কি ঔষধ থাকিব পাৰে ?

ইং ১৭০২ চনৰ ২৬ মে'ৰ দিনা মনোৰম এটি ফুল মৰহি মৰহি
মিলি গ'ল—মাটিৰ লগত !...

জেব্-উন্-নিচা !...মোগল বাদছাহ ঔৰংজেৰৰ সুদৰী কথা।

ছবন্ত যৌৱনৰ ৰূপ-লালিমাৰে মগ্ধিতা জেব্-উন্-নিচাই ছমূ'ল্য
ৰত্নেৰে শোভিত লাবনী তাইৰ হাতখনি সৰ্পিল-সুন্দৰ লীলাৰে দাঙি
পাকীৰ পৰ্দাখন কক্ষিত আঁতৰাই চাই পঠিয়ালে বাহিৰলৈ !...চাই
পঠিয়ালে সেই ছটি চকুৰে, যি চকুৰ চাৰনিত ভৰি আছিল—কামনাৰ
ছবন্ত ক্ষুধা !...আৰু তাত জিলিকি আছিল বিজুলীৰ চমক !...

নিজৰ চকুক বিধ্বাস কৰা কঠিন হৈ পৰিল—যেতিয়া দেখিলে—
বাদছাহ ঔৰংজেৰৰ সম্মুখত দণ্ডায়মান নৱীন তৰুৰ দৰে উখিত এক
সুপুৰুষ, ঘন ক'লা-ৰঙী জুলুক্...লম্বিত ভুক...খুব্-চুৰং নাক-মুখ
আৰু উদ্ধাম যৌৱনৰ সাক্ষী—প্ৰতিটো অংগত !...

তৎক্ষণাৎ জেবুনিচাৰ চকুৰ লগত মিলন ঘটিল—মুহূৰ্ত্ততে সেই
অচিনাকি ব্যক্তিজনৰ ছই চকুৰ, যি ছটা চকু আছিল বিশাল, আয়ত,
ক্ষুধিত। আৰু, তাত আছিল অজ্ঞাত ইন্তেজাৰ !...

পৰ্দাখন পেলাই দিলে সম্ৰাট কণ্ঠাই। আৱদ্ধ ৰাখিলে নিজকেই
পাকীখনৰ ভিতৰত। অথচ, অনাৱদ্ধ হৈ ৰ'ল তেওঁৰ অন্তৰ...মন !

হ'ব পাৰে নিৰস, ধৰ্মপ্ৰাণ, গোড়া ঔৰংজেৰৰ কথা, তথাপি তো

কুমাৰী-কামনাৰে ভৰা অন্তৰ আৰু ৰূপৰ সুসমাৰে সিঞ্চিত এজনী
কুমাৰী, সৃষ্টিৰ অন্ত্যাত্ম ছোৱালীৰ দৰেই অজস্ৰ স্বপ্নিল চিন্তা, অনাবিল
কাব্যিক কামনা, যৌৱনৰ মোহনীয় উদ্ভা, সকলো আছে—দেহ ভৰি
জেবুনিচাৰো ! মুহূৰ্ত্তৰ মাজতেই এই সকলোবোৰৰ পূৰ্ণতম সন্ধান
যেন জেবুনিচাই পালে—সেই অপৰিচিতৰ অন্তৰত !

সেই অপৰিচিত আছিল লাহোৰৰ শাসন-কৰ্তা আকিল খাঁ।
আহিছিল—হিন্দুস্থানৰ বাদছাহ ঔৰংজেৰক স্বাগত কৰিবলৈ—
লাহোৰ নগৰৰ সিংহ-দুৱাৰত !...

আৰু, তাতেই সকলোৰে অজ্ঞাতে ঘটিছিল—চাৰিটা চকুৰ মিলন
...চাৰিটা স্বপ্নালু চকুৰ দৃষ্টি বিনিময় !...মন হৈছিল—অনাৰ্জ !...

বাদছাহ যিকেইদিন লাহোৰত অৱস্থান কৰিছিল, জীয়েক জেব্-
উন্-নিচাও আছিল লগতেই।

ঔৰংজেৰৰ শেন-দৃষ্টিৰ কথা কোনে নাজানে ? কিন্তু প্ৰণয়ে ক'ত
অংকুৰ মেলে কোনে জানে ? আৰু, জেবুনিচাই তেওঁৰ ব্যক্তিগত
বান্দীৰ যোগেদি আকিল খাঁৰ লগত প্ৰেম-বিনিময় কৰা আৰম্ভ কৰি
দিলে। আনকি, গোপন মিলনৰ ব্যৱস্থা পৰ্যন্ত হৈ গ'ল ! ছই
প্ৰণয়ী-প্ৰণয়িনীৰ দিন গুপ্ত প্ৰেমৰ মাজেৰে পাৰ হৈ যাবলৈ ধৰিলে !...

কিন্তু, সঁচাকৈয়ে নিয়তি নিষ্ঠুৰ ! সেই দিনটো অচিৰেই উপস্থিত
হ'ল, যিদিনা বাদছাহে লাহোৰ ত্যাগ কৰি ৰাজধানীলৈ প্ৰত্যাবৰ্তন
কৰিব। ...আচাঁৰ দৰে, জেবুনিচাৰ অন্তৰ টুকুৰা-টুকুৰ হৈ গ'ল !
চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ হৈ গ'ল তেওঁৰ স্বপ্নৰ প্ৰাসাদ ! বিচ্ছেদৰ ছবন্ত বেদনাই
বিন্ধ কৰিলে—প্ৰেমিকা সম্ৰাট কণ্ঠাক। কাৰ সাধ্য—কঠোৰ-প্ৰাণ
সম্ৰাটক এই কথা জনাব পাৰে ? গতিকেই প্ৰেমৰ জ্বালা প্ৰাণৰ
উপকণ্ঠত লৈ মৌন ভীত হিয়াৰে নিঃশব্দে ক্ৰন্দন কৰিলে কুমাৰী
জেবুনিচাই।

: আপুনি যে ইমান দূৰ আগবাঢ়িলে, আপোনাৰ বুকুত বাদছাহৰ
ৰাবে অকণো ভয় নাই নে ?

—জেবুনিচাই আকিল খাঁক বিদায়ৰ আগতে এদিন সুধিলে।

: ভয়? জেইব, ভয় মই কৰোঁ—এই ছনিয়াত কেৱল তোমাৰ
ছই বিশাল চকুক, য'ত সাঁচি থোৱা আছে—সমগ্ৰ বিশ্বৰ সকলো
কামনা! উত্তৰ দিলে আকিলে।

...খান চাহেবৰ বিশাল বন্ধত বিলীন হৈ গ'ল—সম্ৰাটৰ সুন্দৰী
কন্যা—থন্তেকৰ কাৰণে!...

প্ৰাসাদত, নিজৰ কক্ষৰ অভ্যন্তৰত নিদ্ৰিত সম্ৰাটৰ শেন-দৃষ্টি
তেতিয়া ছনিয়াৰ কোন গভীৰতম গহ্বৰত স্তব্ধ হৈ বৈছিল কোনে
জানে?...হয়তো সেই নিবিড়-নিস্তব্ধ ক্ষণত সম্ৰাটে দেখিছিল স্বপ্ন—
অৰচেতন কিংবা অৰ্ধচেতন মানস-পৰ্দাত নৃত্য কৰিছিল প্ৰেতৰ
ৰূপেৰে—হত্যাই...ধ্বংসই...যুদ্ধই...নিৰ্মমতাই!

প্ৰেমৰ সপোন কিমান অস্থায়ী! লাহোৰ 'ত্যাগ কৰিব
প্ৰত্যুষতে বাদছাহে। আৰু, বিচ্ছেদৰ বেদনাত অস্থস্থ হৈ পৰিল—
জেবুন্নিচা! সংবাদ প্ৰেৰিত হ'ল সম্ৰাটৰ সমীপত।

উপায়তো নাই। তথাপিও, ঔৰংজেৱৰ হুকুম কোনে নাজানে
হুকুম তেওঁৰ বিন্দুমানো লৰচৰ কৰিব নোৱাৰে। লাগিলে ছনিয়া
ডুবি যাওক—জহান্নামত! ঔৰংজেৱৰ যাত্ৰা স্থগিত হ'ব নোৱাৰে
সেইবাবেই কুমাৰী জেবুন্নিচাক আকিল খাঁৰ তত্ত্বাৱধানত বাধি সদল
বলে যাত্ৰা কৰিলে—বাদছাহে দিল্লীলৈ।

খোদা দৰাচলতে কৰুণাময়! দুটি প্ৰাণৰ মিলনৰ সুযোগ
আনি দিলে এইবাৰ!...

বুকুৰ মাজত নিৰ্বাধে জেবুন্নিচাক মাৰটি লৈ কত সুন্দৰ সন্ধ্যা আ-
নিৰ্জন বজনী পাৰ কৰি দিলে খান চাহেবে!

উৰি যাবলৈ ধৰিলে বগা-ক'লা ডেউকাৰে সময়-পখিলা
আৰু, তাৰ লগে লগে উৰি গ'ল—বাদছাহৰ ওচৰলৈ কুমাৰী জেবু-
নিচাৰ গুপ্ত-প্ৰেমৰ কাহিনী!...

ৰক্ষা সম্ৰাটে ৰক্ত ৰূপ ধৰিলে ক্ৰোধত! জ্বলি উঠিল ক্ৰোধৰ জুই
দাওঁদাওঁকৈ। কিন্তু, সম্ৰাট ঔৰংজেৱ ইমান মূৰ্খ নহয়! বুধিয়ক
চতুৰ, ৰাজ-নীতিজ্ঞ।

এদিন নিজেই আহি কন্যা জেবুন্নিচাক লাহোৰৰপৰা লৈ গ'লহি
দিল্লীলৈ, কোনো প্ৰশ্ন নাই, কোনো ক্ৰোধৰ প্ৰকাশ নাই। যেন
এক সৰল প্ৰাণৰ অতি মৰমিয়াল পিতৃ!

এদিন আকিল খাঁই অকস্মাৎ হুকুম পালে—ৰাজধানী দিল্লীত
হাজিৰ হ'ব লাগে। কাৰণ, অজ্ঞাত।

আকিল খাঁও কম চতুৰ নহয়। বুদ্ধ ধৃতৰাষ্ট্ৰই মৰম কৰাৰ
ছলেৰে কাৰলৈ মাতি নি লৌহ-ভীম চূৰ্ণ কৰাৰেই যে এয়া মন্ত্ৰণা, সেই
কথা চতুৰ আকিল খাঁই উপলব্ধি কৰিব পাৰিলে। আৰু, লাহোৰ
ত্যাগ কৰি পলায়ন কৰিলে কাবুললৈ!

ইতিমধ্যে দেশত বিদ্ৰোহ জাগি উঠিল—ঔৰংজেৱৰ পুত্ৰ আকবৰৰ
নেতৃত্বত। এইজন অগ্ৰ আকবৰ, বাদছাহ আকবৰ, যি জগৎ-বিখ্যাত
সেইজন নহয়। আৰু, আকিল খাঁই সেই বিদ্ৰোহত যোগ দিলে—
সেনাপতিত্বৰ বাব গ্ৰহণ কৰি। ইফালে জেবুন্নিচা ভাগি পৰিল—
বেদনাত, বিবহত, প্ৰেমিকক হেৰুৱাৰ ভয়ত।

এদিন আকিল খাঁৰপৰা জেবুন্নিচাই গুপ্ত সংবাদ পালে যে
তেওঁলোকৰ পুনৰ মিলন হ'ব, যদি হে এই বিদ্ৰোহ সফল হয়।
ভৱিষ্যতৰ গৰ্ভত কি আছে কোনে জানে?...

সুচতুৰ ঔৰংজেৱৰ সুদক্ষ ৰাজ-নীতি, কঠোৰ শাসন আৰু ৰণ-
চাতুৰ্যত খান-বান হৈ গ'ল সেই বিদ্ৰোহ। বিদ্ৰোহীসকলক বন্দী
কৰিলে আৰু নিৰ্মম হাতেৰে মৃত্যুদণ্ড দিলে। পুত্ৰ আকবৰেও
নিষ্কৃতি নাপালে।

জেবুন্নিচাৰ সোণালী সপোন ভাগি গ'ল!...গতিকেই, এতিয়া
কুমাৰীগৰাকীয়ে প্ৰেমত বিফল হৈ মনোনিৱেশ কৰিলে ধৰ্ম-চিন্তাত
আৰু অধ্যয়নত। অথচ, তেওঁৰ অন্তৰ অশান্ত...বন্ধ বিবহ-বেদনাত
ব্যাকুল।

...এদিন। দিল্লীৰ এক গ্ৰীষ্ম-ৰজনী।

বিনিদ্ৰিত সম্ৰাট-কুমাৰী মাজৰাতি বহি আছিল—উদাস দৃষ্টিৰে
চাই চাই বাহিৰৰ ফুলবাগলৈ—দ্বিতল-মহলৰ থিৰিকীখন খুলি।

...হঠাৎ! হঠাৎ অদূৰ কোণৰ এক যুঁতিফুলৰ কুঞ্জ কঁপি উঠিল। জেবুনিচা আশ্চৰ্য্যায়িত হ'ল, আৰু আচৰিত হ'ল তেওঁ, যেতিয়া আলোক-আন্ধাৰ ভেদ কৰি এক পুৰুষ-মূৰ্তি ধীৰে ধীৰে আগবাঢ়ি আহিল মহলৰ ফাললৈ।...

: কোন?—প্ৰশ্ন কৰিলে জেবুনিচাই।

: মই।...

: কোন তুমি, এই গভীৰ বাতি?

: আকিল খাঁ।

: আকিল!...মোৰ মেহৰুব?...তুমি!

কঁপি উঠিল ৰাজকুমাৰীৰ ওঁঠ...মৰ্ম...সজ্জা! আপোনা-আপুনি বাগৰি আহিল তপ্ত অশ্ৰু...।

কক্ষৰ ভিতৰলৈ দৌৰি গৈ জেবুনিচাই এখন কাপোৰ আনি বহীৰ দৰে ওপৰ-মহলৰপৰা তললৈ নমাই দিলে। আকিল খাঁ উঠি আহিল ওপৰলৈ। নিভৃত কক্ষৰ ভিতৰত মাজৰাতি দুই বিবহী প্ৰাণৰ পুনৰ মিলন হ'ল!...পুনৰ বিকশি উঠিল প্ৰাণৰ পছম! আপোন পাহৰি ছয়ো মপোনৰ আৱেশত আৱিষ্ট হ'ল!...

হঠাৎ কক্ষৰ ছৱাৰত পৰা কাৰোবাৰ কঠোৰ কৰাঘাতে আৱেশ ভাঙি দিলে জেবুনিচাৰ! তৎক্ষণাত তেওঁ ওলাই আহিল আকিল খাঁৰ আলিঙ্গনৰপৰা।

সমগ্ৰ শৰীৰ কঁপি উঠিল জেবুনিচাৰ। আকিল খাঁক পিছলৈ ঠেলি দিলে আৰু কক্ষৰ একোণত থৈ দিয়া পিতলৰ প্ৰকাণ্ড পাত্ৰটোত আত্ম-গোপন কৰিবলৈ তেওঁক ইংগিত দিলে।...

অনিচ্ছা সত্ত্বেও আকিল খাঁই আত্ম-গোপন কৰিলে পাত্ৰটোৰ ভিতৰত। জেবুনিচাই পাত্ৰটোৰ ঢাকোন ভালকৈ বন্ধ কৰি দিলে আৰু কম্পিত হাতেৰে কক্ষৰ ছৱাৰ খুলিলে।

সম্মুখত দণ্ডায়মান বাদছাহ ওৰংজেয়—যেন এক মূৰ্তিমান যম-ৰাজ!...কঢ়, ধীৰ, গভীৰ। জেবুনিচাই নতশিৰে কুৰ্ণিচ কৰি কঁপা কঁপা মাতৰে ক'লে:

: আব্বা হুজুৰে বাককৈয়ে মোক আচৰিত কৰিলে!...আলীজা! ভিতৰলৈ আহিব নেকি?—তাকে কৈ ভীতিবিহ্বলা হৰিণীৰ দৰে ছৱাৰৰ একাষত থিয় হৈ ব'ল জেইব্।

ধীৰ-গভীৰ ৰাজকীয় পদক্ষেপেৰে প্ৰৱেশ কৰিলে কক্ষৰ ভিতৰত সম্ৰাটে আৰু চতুৰ্দ্দেশে নিক্ষেপ কৰিলে শেন-দৃষ্টি!

কোন সাৰিব পাৰে—ওৰংজেয়ৰ শেন-চকুৰ আগত?

: ইমান বাতি উজাগৰে আছা জেইব্? শোৱা নাই কিয়? টোপনি ধৰা নাই?...

: আব্বাজান! মই কোবাণ পাঠ কৰিছিলোঁ।

: ভাল কথা। পিছে, সো কোণত বিৰাট পিতলৰ পাত্ৰটিতনো কি আছে, কিয় ইয়াত, বেটী?...

: তাত পানী বখা হৈছে আলীজা!

: বাক, ভাল। পিছে, ঠাণ্ডা নে গৰম?

: ঠাণ্ডা পানী আলীজা!...

: আহ-হা, বাদছাহৰ মৰমী ছোৱালীটিয়ে কেলেই ঠাণ্ডা পানী ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে? সেয়া গৰম কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰা হওক!...

: নালাগে আলীজা, মই ঠাণ্ডা পানীয়েই ভাল পাওঁ।...

: নহয় সোণ... গৰম পানী...।

...জুই! জুইত গৰম কৰিব লাগিব! চিন্তাৰ জুই জ্বলি উঠিল জেবুনিচাৰ কোমল অন্তৰ জুৰি! জ্বলি উঠিল যেন সমগ্ৰ সজ্জা! কিন্তু তথাপিও, বাদছাহ ওৰংজেয়ৰ আগত কাৰো সাধ্য নাই—প্ৰকৃত কথা ব্যক্ত কৰে!...সুন্ধ নিৰ্বাক হৈ ব'ল জেইব্।

সম্ৰাটৰ হুকুমত পাত্ৰটো বান্দাই দাঙি নিলে। জেবুনিচাই বিশাল ছুটি চকু পলকহীনভাৱে মেলি চাই ব'ল...কক্ষৰ দেৱালত শৰীৰ তাইৰ ঢলি পৰিল!...

সাঁফৰ বন্ধ পাত্ৰটি জুইত তুলি দিয়া হ'ল...সাঁফৰ বন্ধ পাত্ৰটিয়ে যেন নিৰুদ্ধ বেদনাত সোঁ-সোঁৱালে...গৰম হ'ল...উতলিলে...

আৰু, তাৰ ভিতৰত সিজি সিজি শেষ হৈ গ'ল আকিল খাঁ !...
আনকি ধোঁৱা হৈ...বাম্প হৈও ওলাব নোৱাৰিলে...

বাদছাহৰ হুকুমত কাৰাগাৰত নিক্ষিপ্ত হ'ল জেবুন্নিচা যাৰৎ-
জীৱনৰ বাবে !

বন্ধ কাৰাৰ কৰক-আন্ধাৰত বাদছাহ-কন্যাই শেষ-আৰ্তনাদেৰে
কৰুণ-অন্তিম শয়ন কৰিলে ১৭০২ চনৰ ২৬ মে'ৰ দিনা !...মৰমী
কণ্ঠৰ সুকোমল দেহ মাটিত মিহলি হৈ গ'ল—ওৰংজেৰবন্ধকঠোৰ
নিৰ্মমতাত !...

দুই.....

.....যৌৱন-যুৱণ পাখী

পিয়াচে মৰয় গো

উহাৰি পৰশ-বস মাগে !'.....

ধ্ৰুৱতৰাৰ দৰেই ছিৰ যাৰ প্ৰেম

... (হয়তো উঁৱৈ খালে, নাইবা নিগনিয়ৈ কুটিলে—ভাৰত-ইতিহাসৰ কেইটামান পৃষ্ঠা, যিকেইটা পৃষ্ঠাত বৰ্ণোৱা আছিল ৰামগুপ্তৰ ৰাজত্বৰ কথা !... কোনো কোনো ইতিহাসৰ মতে সম্ৰাট সমুদ্ৰগুপ্তৰ মৃত্যু হয় ৩৭৫ খৃঃত আৰু তেওঁৰ পুতেক দ্বিতীয় চন্দ্ৰগুপ্ত সিংহাসনত আৰোহণ কৰে ৩৮০ খৃষ্টাব্দত। মধ্যৰ এই কালছোৱা, তাৰ মানে ৩৭৫ খৃঃৰপৰা ৩৮০ খৃঃলৈ, মগধৰ সিংহাসনখন জানো খালী হৈ পৰি আছিল ? ইতিহাস অৱশ্যে নিকন্তৰ। উত্তৰ দিছে—সংস্কৃত সাহিত্যৰ সুবিখ্যাত নাট্যকাৰ বিশাখদত্তই, যি ৰচনা কৰি গৈছে অমৰ নাটক 'মুদ্ৰাৰাক্ষসম' আৰু ৰচিছে 'দেৱীচন্দ্ৰগুপ্ত'। এই দেৱীচন্দ্ৰগুপ্তই সম্ৰাট দ্বিতীয় চন্দ্ৰগুপ্ত, যি কিংবদন্তীৰ ৰজা বিক্ৰমাদিত্য, তেওঁৰেই পটুমহিষী অৰ্থাৎ পাটমাদৈ—মহাদেৱী ক্ৰৱস্বামিনী।...

ক্ৰৱস্বামিনী আৰু চন্দ্ৰগুপ্তৰ প্ৰণয়-কাহিনী উল্লেখ আছে—ৰামভট্টৰ 'হৰ্ষচৰিত'ত, ৰাজশেখৰৰ 'কাব্য-মীমাংসা'ত আৰু আবুল হাচানৰ 'মজমুলু তৱাৰিখ'ত।...

ৰামগুপ্ত সম্ৰাট সমুদ্ৰগুপ্তৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ, মগধ সিংহাসনৰ এটি কলংক আৰু চন্দ্ৰগুপ্তৰ অগ্ৰজ। অথচ, অনুজৰ প্ৰণয়িনীৰ প্ৰতি লালায়িত, যি লালসা-কথা মগধ-ইতিহাসৰ এক কালিমাময় অধ্যায়...)!

...নীৰ নিশাৰ নিবিড় নিস্তব্ধতা ভেদি ভাহি আহিছিল কাৰোবাৰ বীণাৰ বিষাদ-সনা সুর! শুনিলে, কাণ পাতি একান্ত মনে ক্ৰৱদেৱীয়ে। ঠিক... সেই সুর, যি সুন্দৰ সুরে পূৰ কৰি প্ৰাণোপকণ্ঠ, মধুৰ কৰি উজলাই তুলিছিল কোনো এক শান্ত সন্ধিয়া, ক্ৰৱদেৱীৰ মনোপ্ৰান্তৰ অফুটন্ত কুসুমৰ কোৰক-নিকৰমালা। শতক শান্ত

শৰ্বৰীত শুনা সেই সুৰেই অদূৰ অটালিকাৰপৰা আজিও এই নিস্তন্ধ
ৰাতি ভাহি আহিছে তেওঁৰেই প্ৰিয় পুৰুষোত্তমৰ উত্তম অংগুলিৰ
ছন্দায়িত সঞ্চালনত !...

বিলাস-বননিৰ অপৰ-প্ৰান্তৰ শংখ-ধ্বল অটালিকাৰ সুউচ্চ
শিখৰ-স্থিত কূটাগাৰৰ একান্ত নিৰ্জনত বেদনা-জৰ্জৰ হৈ আজিও
নিৰ্জন বজনী তেওঁৰ হয়তো হেৰাই যোৱা প্ৰেমসীজনীৰ স্মৃতি মন্থন
কৰি গন্থন কৰিছিল বেদনাময় বীণাৰ ঝংকাৰ—মহাৰাজ-কুমাৰ দেৱ-
ভট্টাৰক শ্ৰীচন্দ্ৰগুপ্তই। আৰু, ব্যৰ্থ-বেদনাত ক্ষত-বিক্ষত বন্ধেৰে
সুদীৰ্ঘ প্ৰতীক্ষা কৰি শয়ন-কক্ষৰ গৰাক্কেদি অক্ষত চকুৰে কৰন্ধ-
অন্ধকাৰ ভেদি চাই আছিল দূৰ আৰু দূৰান্তলৈ—কুৰুদেৱীয়ে। ...
আন্ধাৰৰ বন্ধে বন্ধে যতিহীন সপ্নিল গতিৰে ভাহি আহিছিল তেওঁৰেই
সমীপলৈ সেই সুৰৰ ঝংকাৰ... নিদ্ৰাকক্ষৰ নিষ্কম্প ক্ষীণ বস্তুগছিও
স্পন্দিত হৈ উঠিছিল—মুছ মধু ছন্দায়িত সুৰ-মুচ্ছনাত... বন্দী আন্ধাৰ-
বোৰো যেন কান্দি উঠিছিল—ব্যৰ্থ বিবাহিনীৰ বুকুত জাগি উঠা
আৰ্ত-অনুকম্পাত !...

কুৰুদেৱীয়ে ভাবিছিল—স্বয়ম্বৰ-সভাত সহস্ৰ সজ্জনৰ সম্মুখত
স্ব-হস্তেৰে সুৰভিত কুসুম-মালিকা ঘাৰ সুন্দৰ কণ্ঠত পিন্ধাই দিলে,
আজি তেওঁৰ কি দুৰ্দিন... দীনৰ দৰে বজায় বেদনাৰ বীণ ! আৰু,
নিজে জীৱন-মৰণৰ সন্ধিত বন্দিনী হৈ গণিছে ক্ষণ !...

কুৰু নিয়তিৰ নিৰ্মমতাত মগ্ন হৈ পৰে ৰাজকুমাৰীগৰাকী এবাৰ।
...পুনৰ্বাৰ ভাবি উঠে—বৰ্বৰ-বাসনাত বিদ্ৰোহী হৈ !... সঁচা, স্বপ্ন
ছাৰখাৰ হৈ গৈছে তেওঁৰ... ঘটনা-চক্ৰ ঘূৰি গৈছে। কিন্তু তথাপিও,
কুৰু-তাৰকাৰ দৰেই প্ৰণয়ৰ প্ৰত্যয়ত অলৰ-অটল হৈ আছে
কুৰুদেৱী !...

ঃ এয়া কোনো পুৰণি সপোন নহয়, যাৰ হেৰোৱা আৱেশ
বিচাৰি কুৰুদেৱী আজি উন্মাদিনী ! সেই প্ৰণয়ৰ আশ্বাদ আজিও
স্বচ্ছ—কেৱল কালি ঘটি যোৱা ঘটনাৰ... দৰেই... অলপ আগতে-
আশ্বাদিত অমৃতৰ দৰেই !...

মগধ-সাম্ৰাজ্যৰ পশ্চিম-সীমান্তত কৰ্তৃপুৰ। তাৰ সামন্ত-ৰজা
মহাৰাজ সোমসিংহদেৱ। শক-কুশানবিলাকৰ আক্ৰমণৰপৰা
কৰ্তৃপুৰক নিৰাপদে ৰাখিবলৈ সোমসিংহদেৱে সম্ৰাট সমুদ্ৰগুপ্তৰ
সাৰ্বভৌমত্ব স্বীকাৰ কৰি লৈছিল। সম্ৰাট সমুদ্ৰগুপ্তয়ো কৰ্তৃপুৰ আৰু
কেইখনমান সামন্ত-ৰাজ্য লৈ শক-প্ৰতিৰোধ-মণ্ডল গঠন কৰিছিল।
তাৰে আলোচনাৰ বাবে সম্ৰাটে কনিষ্ঠ পুত্ৰ কুমাৰ চন্দ্ৰগুপ্তক পঠাই
দিছিল কৰ্তৃপুৰৰ ৰাজধানীলৈ, য'ত তেওঁ বাস কৰিছিলগৈ ৰাজ-অতিথি
হিচাপে !...

তাতেই চন্দ্ৰগুপ্তই দিনত ৰাজ-নীতি, সমৰ-নীতি আলোচনা
কৰিছিল আৰু সন্ধ্যাৰ পিছত প্ৰতিদিনেই বীণা বজাই বজা, ৰাণী
আৰু ৰাজকুমাৰীক সংগীত শুনাইছিল।

সৱাৰো জ্ঞাতে, কিংবা অজ্ঞাতেই ছয়োৰো, অৰ্থাৎ চন্দ্ৰগুপ্ত আৰু
কুৰুদেৱীৰ প্ৰাণত প্ৰণয়ে পোখা মেলিছিল। ৰাজকুমাৰ
চন্দ্ৰগুপ্ত কৰ্তৃপুৰত থকা কালতেই এদিন ধাৰ্য হ'ল—কুৰুদেৱীৰ
স্বয়ম্বৰ !...

সীমান্তৰ বিভিন্ন সামন্ত-ৰাজ্যৰ ৰাজগুৰুগ, ৰাজপুত্ৰগণ আৰু উচ্চ
কুলোদ্ভৱ ধনিক-শ্ৰেষ্ঠীৰ কুমাৰসকল সেই স্বয়ম্বৰ সভাত উপস্থিত
হ'লহি ! ..

সেইদিনা হাতত কুসুম-মালিকা লৈ ধমকি ধমকি ধীৰ পদক্ষেপে
নামি আহিছিল—নন্দনীয় শোভাৰে অনিন্দিতা ৰূপে ইন্দুনিভ-আননি
কুৰুদেৱী। সুসজ্জিত স্বয়ম্বৰ সভা... বৰ্মণীয় কাক-কাৰ্যময় সুন্দৰ সুন্দৰ
আসনত উপৰিষ্ট ৰাজকুমাৰ-ধনিক-শ্ৰেষ্ঠী-পুত্ৰগণ... মূলদেশত উপৰিষ্ট
গুৰুগন্তীৰ দৃষ্টিৰে কৰ্তৃপুৰাধিপতি মহাৰাজ সোমসিংহদেৱ। সকলোৰে
চকু সঞ্চাৰিণী দীপশিখাৰ দৰে সুন্দৰী কুৰুদেৱীৰ ওপৰত। যেতিয়া
ৰাজকুমাৰী ময়ূৰী-ভংগীত এই সুপুৰুষসকলৰ সম্মুখেদি গৈছিল, বৰণৰ
মালা ধাৰণ কৰিবলৈ, তেওঁলোকে নিজৰ নিজৰ গ্ৰীবাবোৰ, তাৰ মানে
ডিঙিবোৰ বিশিষ্ট-সুন্দৰ ভংগীমাৰে আগবঢ়াই দিছিল ! কিন্তু
নিষ্ফল আছিল সকলো। কুৰু-তাৰকাৰ দৰে স্থিৰ দৃষ্টিৰে আগবাঢ়ি

ফুৰদেৱীয়ে বৰণ-মালা পিন্ধাই দিছিল—অতিথি-দৰ্শক চন্দ্ৰগুপ্তৰ ডিঙিত!...

...তাৰ পিছত?...তাৰ পিছত কৰ্তব্যৰ আহ্বান!...

কৰ্তৃপুৰতে ফুৰদেৱীক এৰি থৈ মগধৰ ৰাজধানীত উপস্থিত হ'লহি চন্দ্ৰগুপ্ত। স্বয়ম্বৰৰ সুসংবাদত সমগ্ৰ ৰাজ্যৰ প্ৰজা সুখী হ'ল। অথচ, এজনৰ অন্তৰত জাগি উঠিল দীৰ্ঘানল। তেৱেঁই চন্দ্ৰগুপ্তৰ অগ্ৰজ, যুৱৰাজ ৰামগুপ্ত, যি পূৰ্বৰেপৰা চন্দ্ৰগুপ্তক কৰি আহিছিল হিংসা আৰু ভয়—সিংহাসন হেৰুৱায় বুলি।...তত্পৰি, ইতিমধ্যেই ৰাজধানী পাটলিপুত্ৰত বিয়পি পৰিল—ফুৰদেৱীৰ অপকৃপ কপ-কাহিনী। লোলুপ ৰামগুপ্তৰ সুপ্ত লালসা আৰু গুপ্ত হৈ নাথাকিল। লিপ্সা জাগি উঠিল লেলিহানৰ দৰে লিকুলিকাই—ফুৰদেৱীক লাভ কৰাৰ বাবে!...

ৰামগুপ্তই অভিযোগ কৰিলে বৃদ্ধ সম্ৰাটৰ ওচৰত যে—চন্দ্ৰগুপ্ত কৰ্তৃপুৰত অতিথি হৈ আছিল। ফুৰদেৱীক গ্ৰহণ কৰাৰ তেওঁৰ কোনো অধিকাৰ নাই। তত্পৰি অগ্ৰজ অতৃপ্তিও অবিৰাহিত : গতিকে অনুজ্ঞা বিয়া কৰোৱাটো নীতি-বিকল্প।

ইতিমধ্যে পিতৃ সোমদেৱে ফুৰদেৱীক লগত লৈ পাটলিপুত্ৰত উপস্থিত হ'লহি। যুৱৰাজ ৰামগুপ্তই সম্ৰাটক জনালে যে—ৰীতি-ৰক্ষা আৰু ৰাজ্যৰ মংগলৰ বাবে তেওঁ হৈ সেই কন্যাজনী শীঘ্ৰে গ্ৰহণ কৰা উচিত।

যেতিয়া এই ঘণিত প্ৰস্তাৱত সম্ৰাট অসন্তুষ্ট হ'ল, ৰামগুপ্তই ফুৰদেৱীক হৰণ কৰি হ'লেও বিয়া কৰাৰ ভাবুকি দিলে! ৰাজ্যত গৃহ-বিবাদৰ দাবানল জ্বলি উঠে বুলি বৃদ্ধ সম্ৰাটৰ অন্তৰত ভয় জাগি উঠিল আৰু একান্ত অনিচ্ছাতো যুৱৰাজৰ জঘন্য প্ৰস্তাৱত সন্মতি জ্ঞাপন কৰিলে।

ৰামগুপ্তৰ ঘণিত প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ নকৰিলেও প্ৰত্যাখ্যান কৰাৰ সাহস আৰু সময় নহ'ল ফুৰদেৱীৰ। গতিকেই মহা আড়ম্বৰৰ মাজত ফুৰদেৱী আৰু ৰামগুপ্তৰ বিবাহ সম্পন্ন হৈ গ'ল।...

মশস্ত্ৰ গ্ৰহৰাধীন হৈ প্ৰাসাদত অন্তৰীণ হ'ল চন্দ্ৰগুপ্ত। তেওঁ বুকুত বেদনাৰ বিষম বিকাৰ বান্ধি লৈ বিৰশঃমনেৰে কেৱল বীণা বজায়—নিজম বজনী! তথাপিও...

প্ৰাণ-হানিৰ আশংকা বাঢ়ি যোৱা দেখি সম্ৰাটে চন্দ্ৰগুপ্তক দেশ ভ্ৰমণৰ উপদেশ দিলে। ছদ্মৰেশেৰে ওলাই পৰিল চন্দ্ৰগুপ্ত—পাটলিপুত্ৰ পৰিত্যাগ কৰি প্ৰয়াগ বুলি: বিদিশা...দৰ্শন...তাৰপৰা উজ্জয়িনী।

ইতিমধ্যেই ভাৰতবৰ্ষৰ ইতিহাসৰ স্বৰ্ণযুগৰ সম্ৰাট সমুদ্ৰগুপ্তৰ মৃত্যু হ'ল। নতুন সম্ৰাট সিংহাসনত উঠিল—ৰামগুপ্ত, যি জনে সময় কটোৱা আৰম্ভ কৰিলে মদ্যপান, সুন্দৰী-ভোগ আদিত।...

বিবাহৰ নামত অন্তায় আৰু অভিসন্ধিৰে অন্তেষপুৰলৈ নি ফুৰদেৱীক যিমানেই চেষ্টা নকৰিলে তেওঁৰ সতীত্ব বিনষ্ট কৰিবলৈ লালসী ৰামগুপ্তই, সকলো ব্যৰ্থ হ'ল। কোনোপধ্যেই সেই দুৰ্মতিৰ পতিত স্বীকাৰ নকৰিলে ফুৰদেৱীয়ে।

প্ৰথম মধু-যামিনীৰপৰা আৰম্ভ হ'ল তেওঁৰ ওপৰত অকথা অত্যাচাৰ...ধৰ্ষণ...জোৰ-জুলুম, তথাপিও সতীত্ব-বন্ধাৰ বাবে কৰা দৈনন্দিন যুদ্ধত অপৰাজেয় হৈ অৱশেষত নিজস্ব প্ৰাসাদ-কক্ষত একান্ত একাকিনী হৈ বাস কৰা আৰম্ভ কৰিলে ফুৰদেৱীয়ে।...

বিফলতাৰ লজ্জাত...হুৰ্ভিসহ বেদনাত...অন্য উপায়হীন হৈ পঞ্চ-ম'. কাষত মত্ত হৈ ব'ল ৰামগুপ্ত! সুৰা...মদিৰা...বাকনী...হলিপ্ৰিয়া...কাদম্বৰী...কাপিশী...মাধৱী...গন্ধমাদনী...মৈৰেয়...মধুক...পানস...দ্রাক্ষ...শীধু...আৰু কত কি ভিন্ন ভিন্ন অভিনৱ পানেয়ৰ নৈ বৈ ব'ল!...ইকালে শ্বৈৰাচাৰী শাসনত বিদ্রোহী হৈ উঠিল প্ৰজাবৰ্গ। আক্ৰমণৰ বাবে ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে শক-কুশানসকল। হাহাকাৰ জাগি উঠিল মগধত। অথচ, নিৰ্বিকাৰে ব'ল—পৰমানন্দ-পৰমভট্টাৰক-পৰমদৈৱত সম্ৰাট ৰামগুপ্ত! জনতাই বিচাৰি উঠিল—প্ৰিয় কুমাৰ চন্দ্ৰগুপ্তক। বজা-প্ৰজাৰ স্নায়ু অনুভৱ কৰি যথাসময়ত পাটলিপুত্ৰত প্ৰৱেশ কৰিলেহি চন্দ্ৰগুপ্তই। মশস্ত্ৰ গ্ৰহৰাধীন প্ৰাসাদত তেওঁ পুনৰ

অন্তৰীণ হৈ ব'ল। পুনৰ বীণা...ককণ...প্ৰাণৰন্ত...একেই সুৰ
সেই কুটাগাৰত !...

জনতাৰ অনুকূল ধ্বনিত ধ্বনিত ধ্বনিও স্পন্দিত হৈ উঠিল !
মন্ত্ৰণা কৰি এদিন নিৰ্জন বজনী মতাই অনালে অশেষ সন্তুৰ্ণে
চন্দ্ৰগুপ্তক নিজৰ প্ৰাসাদলৈ ।

...“বীণা বজাই বজাই কটাৰা কত দিন ? কেৱল বীণা বজাইছা
—অন্ধকাৰ কুটাগাৰৰ বন্ধ কক্ষত আৱদ্ধ হৈ বিৱশ বৃহন্নলাৰ দৰে !...
মই অৱৰুদ্ধা—তুৰ্ধৰ্ষৰ প্ৰাসাদ-কক্ষত । তোমাৰ বাগদত্তাক মুক্ত কৰাৰ
ব্যৱস্থা নকৰিবা নেকি ? অৱলুপ্ত হৈ গ'ল নেকি চন্দ্ৰগুপ্ত তোমাৰ
পৌকৰ ? তুমি কি নপুংসক...কিংবা শংকিত পাংশু...নতু একান্ত
কিংকৰ—বামগুপ্তৰ ?”—কৈ উঠিল ধ্বনিত ধ্বনিত ধ্বনি ।

বেদনাত, লজ্জাত, অপমানত জৰ্জৰিত হৈ উঠিল চন্দ্ৰগুপ্ত ।

“তুমি পৰ-স্বামী, বামগুপ্তৰ পৰিণীতা, উপায়ন্তৰ মই দেৱী !”...উত্তৰ
দিলে চন্দ্ৰগুপ্তই ।

“প্ৰণয়েৰে প্ৰথম পৰিণয়ৰ পৰিচয় দিছোঁ মই স্বয়ম্বৰ-সভাত । মই
তেওঁৰেই পৰিণীতা, যাৰ গ্ৰীৱাত পিন্ধাই দিলোঁ—সহস্ৰজনৰ সন্মুখত
স্ব-হস্তেৰে সুৰভিত কুসুমৰ মালা ।”...ক'লে ধ্বনিত ধ্বনিত ধ্বনি ।

“বেছ প্ৰস্তুত !”—আগ্নেয়গিৰিৰ অৱৰুদ্ধ ক্ৰোধ বিস্ফোৰণ হোৱাৰ
দৰে জাগি উঠিল চন্দ্ৰগুপ্ত ।

...“চন্দ্ৰগুপ্ত ! চন্দ্ৰগুপ্ত ! চন্দ্ৰগুপ্তক বিচাৰোঁ আমি !”...বাহিৰত
জনতাৰ সমদল আৰু ধ্বনি !...

ধ্বনিত ধ্বনিত ধ্বনি চিত্তেৰে ধ্বনিত ধ্বনি আৰু চন্দ্ৰগুপ্ত ওলাই
আছিল বাহিৰলৈ । সোমাই গ'ল—কানন-অভ্যন্তৰলৈ বামগুপ্ত ।
মুখা-মুখি হ'ল—তুই প্ৰতিদ্বন্দ্বী !...

“চন্দ্ৰগুপ্ত !”—ফুলিঙৰ দৰে ইংগিত দিলে ধ্বনিত ধ্বনিত ধ্বনি ।

মুহূৰ্ত্ততে বিছাৎ যেন জিলিকি উঠিল চন্দ্ৰগুপ্তৰ হাতত শানিত-উজ্জত
ছৰিকা ! আৰু, বহুৱাই দিলে বামগুপ্তৰ বুকুত আমূল !...অংগনৰ এক
ফুল-বৃক্ষৰ মূলত বাগৰি পৰিল চিৰন্তনৰ বাবে সৈবাচাৰী বামগুপ্ত ।

পাটলিপুত্ৰৰ জনতা উখলি উঠিল—স্বতঃস্ফূৰ্ত উল্লাসত—সংবাদ
শুনি । জন-সমুদ্ৰত ধ্বনি উঠিল উত্তাল জলধি-গৰ্জনৰ দৰে—‘মগধাধি-
পতি পৰম-দৈৱত পৰম-ভট্টাৰক মহাৰাজাধিৰাজ শ্ৰীচন্দ্ৰগুপ্ত আৰু
পৰম-ভট্টাৰিকা মহাদেৱী ধ্বনিত ধ্বনিত ধ্বনি জয় !’

...তুয়ো আলিঙ্গনত আৱদ্ধ হ'ল—সৱাৰ সমক্ষে এবাৰ !...

এয়া ৩৮০ খৃষ্টাব্দ ।

অসম-ক্লিঅ'পেট্ৰাৰ প্ৰেম

...গোড়ৰ দুৰ্ধৰ্ষ সেনাপতি তুৰ্বক সেইদিনা অসমৰ দিক্‌বাই নদীৰ পাৰত ঘোৰাৰ পিঠিৰপৰা উকৰি পৰিল—যাঠিৰ খোঁচ খাই বৰালি মাছ ওফৰাদি !...সেয়া ১৫৩৩ খৃষ্টাব্দৰ মাৰ্চ মাহ।

অসম বুৰঞ্জীয়ে কৈছে :

'দুই-মুনি-শিলাৰ ওচৰত হোৱা নৌ-যুদ্ধত আহোম-সেনাই জয়লাভ কৰে। মুছলমান সেনাপতি বঙাল আৰু তাজু এই যুদ্ধত পৰিল। বংগৰ নৱাবে হোচেন খাঁৰ তলত পঠোৱা এদল সেনা আহি তুৰ্বকৰ লগত যোগ দিলেহি। তুৰ্বকে নিজে ঘোৰাৰ পিঠিত উঠি যুদ্ধ চলাওঁতে অসমীয়া যাঠিৰ খোঁচ খাই বৰালি মাছ ওফৰাদি উকৰি পৰিল ! অসমীয়া সৈন্যই হোচেন খাঁক পিছে পিছে খেদি লগ ধৰিলে আৰু কাটি খণ্ড-বিখণ্ড কৰিলে !...কৰতোৱা নদীত অস্ত্ৰ ধুই অসমীয়া সৈন্যদলে অসমৰ পশ্চিম সীমা কৰতোৱা নদী বুলি সাব্যস্ত কৰিলে।'...

: একোগৰাকী সুন্দৰী নাৰীৰ কাৰণে পৃথিৱীৰ বুকুত যুদ্ধ আৰু মহাযুদ্ধ কিমান লাগি গৈছে, সেই কথা বুৰঞ্জীয়ে, ইতিহাসে, কাব্যই, মহাকাব্যই কৈ গৈছে। সীতাৰ বাবে স্বৰ্ণলংকা ছাৰখাৰ হ'ল... দ্ৰৌপদীৰ বাবে সোণৰ হস্তিনাপুৰ...হেলেনৰ বাবে ট্ৰয় নগৰী... ক্লিঅ'পেট্ৰাৰ কাৰণে মিচৰ...আৰু...

আৰু, এইগৰাকী সুন্দৰী-বাণী সুশুদ্ধি...কমতেশ্বৰ নীলান্বৰৰ মুখ্য পাটমাদৈ, গোড়েশ্বৰ নৱাবৰ কন্যা।...এওঁকো অসমৰ ক্লিঅ'পেট্ৰা বুলি আখ্যা দিয়া যায় ! এৱোঁ গুৱনী কৰিলে কমতেশ্বৰ নীলান্বৰৰ ৰাজকাৰেং...তাতেই যেনিবা, পুৰোহিত-পুত্ৰৰ লগত গুপ্ত-প্ৰণয়ত ধৰা পৰি এলাগী হ'ল...তাৰ পিছত গুৱনী কৰিলেগৈ কচাৰী-ৰজাৰ

কাৰেং...কচাৰী-ৰজাৰ হাতৰপৰা সুলকি গৈ পৰিলগৈ আহোম-স্বৰ্গদেউ চুহুংমুং দিহিঙীয়া ৰজাৰ হাতত !...

...এদিন।...দিন মানে ৰাতি। এক নিৰ্জন ৰজনী, কাৰেং-সংলগ্ন কোনো এটি কক্ষৰপৰা ভাহি আহিল নিশাৰ নিবিড় নিস্তব্ধতা ভেদি কাৰোবাৰ কণ্ঠ-নিঃসৃত মন মতলীয়া কৰা পুথিৰ সুৰ-সম্বলিত ধ্বনি !...

...‘কে না পঢ়ে’ এ সু-সৰ পুথি’...তাৰ মানে কোনে পঢ়ে—এনে সুন্দৰ সুৰৰ পুথি ?...

আশ্চৰ্য্যঘটিত হ'ল ৰাণী ! কমতেশ্বৰ নীলান্বৰৰ পাটমাদৈ ৰাণী সুশুদ্ধি। গোড় দেশৰপৰা অনা বাবে এওঁক কোনোৱে বোলে—গোড়মা...কোনোৱে বোলে গড়মা-কুঁৱৰী। আৰু, প্ৰায়চিত্তৰ দ্বাৰা শুদ্ধ কৰি লোৱাৰ বাবে বোলে সুশুদ্ধি।...সেয়া হওক...

বনৰ পক্ষীৰ দৰে নাৰীৰ মন ! সেই মন, বাঁহৰ সজাই আৱদ্ধ কৰি ৰাখিব নোৱাৰে আৰু সোণৰ পিঞ্জৰায়ো নোৱাৰে !...

ৰাণী সুশুদ্ধিৰ শৰীৰ ব'ল—হয়তো সোণৰ পালেঙৰ ওপৰত পৰি, অথচ মন-পক্ষী উৰি গ'ল জিঞ্জিৰি ছিঙি—নিৰ্জন ৰজনীত গোৱা সংগীত-সুধাৰ সন্ধানত !

: বিশ্বদাসী ! বিশ্বদাসী ! শুনিছ নে ??—লৱৰি আহি সেৱা জনালেহি বিশ্বদাসী বোলা বেটীজনীয়ে।—

: বেটী আহিছোঁ—

: ক'ৰপৰা ভাহি আহিছে সেয়া সুৰৰ লহৰী ?

: কাৰেঙৰ নিলগৰ সোঁ কোঠাটোৰপৰা...

: কি পুথি ?...কোনো পঢ়ে ?...এনে সুললিত সুৰ !...

: সেয়া হৰ-গোৰী-সংবাদ পুথি। পঢ়িছে—পুৰোহিত-ৰামুণৰ পুতেক চন্দ্ৰশেখৰে।

: অ'...এৰা...।

হৰ-গোৰী-সংবাদ ! প্ৰেমৰ কি অপূৰ্ব বৰ্ণনা ! মনৰ কংকৰী-ভূত প্ৰস্তৰ যেন স্তৰে স্তৰে জাগি উঠিল—প্ৰাণৰ অপূৰ্ব সন্ধান পাই !...

আৰু, যিজনে পঢ়িছে,—কি মধুৰ তেওঁৰ স্বৰ... কিমান প্ৰেমময় সেইখন প্ৰাণ!... বোৱনৰ সমস্ত প্ৰাচুৰ্যেৰে লহপহকৈ বাঢ়ি অহা দীৰ্ঘাংগী গোড়দেশীয় মুছলমান যুৱতী-বাণীগৰাকীৰ উৰণীয়া মনটো উলাহত উদ্বাউল হৈ উঠিল!...

: দাসী, পুথি পঢ়া মানুহজনক কালিলৈ পুৱাতে মোৰ ওচৰত হাজিৰ কৰিবি!...

: যেনে আজ্ঞা!...

সেৱা জনাই বেটী বিশ্বদাসী গ'লগৈ। সূৰ্ণ-মণ্ডিত বিৰাট পালংকত... কাৰেঙৰ নিৰঞ্জন কক্ষত শুই পৰিল সুশুদ্ধি। হয়তো টোপনি তেওঁৰ নাছিল!...

ৰাতি পুৱাল।

বিশ্বদাসীৰ মুখে সংবাদ পাই পুৰোহিত-পুত্ৰ চন্দ্ৰশেখৰ বাণীৰ সন্মুখত উপস্থিত হ'লহি।

গজগজকৈ বাঢ়ি অহা প্ৰাণ-প্ৰাচুৰ্যেৰে পৰিপূৰ্ণ তেওঁৰ অনাড়ম্বৰ নিৰাভৰণ দেহ... গোঁৰ বৰণ শৰীৰত এগছি উত্তৰীয়... তাতে ওলমি আছে এটি উজ্জল স্বৰ্ণ-অংগুৰীয়... পিন্ধনত এখনি শুভ্ৰ চুৰিয়া... পিন্ধিছে থুৰিয়াই... ভৰিত খৰম... গলধনলৈকে পৰা ঘন কৃষ্ণ কেশদাম... দীৰ্ঘ-উন্নত নাসিকা... বিশাল উজ্জল নয়ন...!

‘কি... কি... মনোহৰ! কেনে বিতোপন!’... পুৰোহিত-পুত্ৰক দেখিয়েই বাণী সুশুদ্ধিয়ে ভাবি উঠিল। এৱেঁই পঢ়িছিল যোৱা ৰাতি সেই পুথি!...

: তুমিয়েই পুৰোহিত-পুত্ৰ?...

: হয়!...

: নাম?...

: চন্দ্ৰশেখৰ।

...চন্দ্ৰশেখৰ! নামটো নিঃশব্দে এবাৰ আওৰালে বাণীয়ে।

বাহ, দৰাচলতে... যোলকলা-পূৰ্ণ যেন চন্দ্ৰ।

: বাক, যোৱা ৰাতি তুমিয়েই পঢ়িছিলো পুথি?

: হয়।

: তোমাৰ সুৰ আৰু ধ্বনিত মই সঁচাকৈয়ে সুখী। নিতৌ নিশা তুমি মোৰ কোঠাত সেই পুথি পঢ়ি শুনাৰ পাৰিবা?

: যদি হে তেনে আজ্ঞা হয়, পাৰিবই লাগিব নিশ্চয়।

: আজ্ঞা শৰীৰে হে মানে, মনে তো নামানে। যদি তুমি মন দি বুজুনোৱা, তেন্তে সুৰ সুললিত ক'ত হ'ব?

: মনটোও দিম!...

...‘মনটোও দিম!’... কি সুন্দৰ! এনে এক স্নেহময় মনটো যদি... বাণীয়ে ভাবিলে!

: ভাল কথা। আজি নিশাৰপৰাই তুমি আৰম্ভ কৰিবা।

‘ভাল’ বুলি কৈ বিদায় ল'লে পুৰোহিত-পুত্ৰই।

তেওঁ যোৱাৰ কালে নিম্পলক নয়নেৰে চাই ব'ল বাণীগৰাকীয়ে। খোজ গভীৰ... গাভীৰতা আছে কথাতো। আৰু, সেইখন নিৰাভৰণ মনোহৰ বুকুত?... বাণীয়ে বুজিব! পাৰিলে—নিশ্চয় আছে সেই বুকুত—অৱক্ক হৈ উদ্দাম পৌৰুষ... কামনা-কৃত্যৰ সূচল নাপাই যেন কক্ক হৈ বৈছে সেই বক্ষ-বিৰৰত!... আগুৱাইগৈৰ দৰে বিক্ষোৰিত পৌৰুষৰ তলত নিমজ্জিত হৈ যাবলৈ পোৱাত কিমান আনন্দ!... বাণীয়ে ভাবি ৰোমাঞ্চিত হৈ উঠিল!...

সেইদিনা ৰাতিৰপৰাই থাই-বৈ উঠি চন্দ্ৰশেখৰে বাণীৰ কক্ষত পুথি পঢ়া আৰম্ভ কৰিলে।

দিন যাবলৈ ধৰিলে...

খোৱা-বোৱা সমাপ্ত কৰাৰ পিছত ৰাতিটো এনেয়ে নিৰ্জন হৈ উঠে! তাতে বাণীৰ কাৰেঙৰ কক্ষ! গতিকেই বজনী আৰু নিজম... আৰু নিস্তব্ধ! পুথি হ'ল—হৰ-গৌৰী-সংবাদ... প্ৰতিটো পংক্তিত প্ৰেম... আৰু প্ৰেমৰ বৰ্ণনা!

নিশাৰ নিবিড়তাৰ কাষতে পাই উদ্দাম যৌৱন-পূৰ্ণ এক উত্থিত যুৱক, প্ৰেম জাগি উঠিল—উদ্ভিত দেহৰ গোড়দেশীয় যুৱতী বাণী-গৰাকীৰ প্ৰাণত!...

বাতিৰ পিছত আহে দিন। দিনৰ পিছত পুনৰ বাতি !...

লাহে লাহে মাজনিশা...গভীৰ বাতিও চন্দ্ৰশেখৰে কাৰেঙৰ ভিতৰলৈ যোৱা-অহা আৰম্ভ কৰিলে। ঘিউ আৰু জুই !...ঘিউ গলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে...।

...এক নিৰ্জন বজনী বাণী সুশুদ্ধিয়ে সারটি ধৰিলে চন্দ্ৰশেখৰক... আৰু সূৰ্য-মণ্ডিত পালঙত শুই পৰিল...বক্ত-মাংসৰ আৰণ্য-কামনা কৃতার্থ কৰি ছয়ো তৃপ্ত হ'ল !...

...তাৰ পিছত...প্রতি বজনী...সোণ খটোৱা পালেঙত পৰি পৰি বাণীয়ে পুৰোহিত-পুত্ৰৰ বাহু-বন্ধনত বিলীন হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে !

বহু দিন, বহু বাতি পাৰ হ'বলৈ ধৰিলে...বোলে 'ঐচে নিৰবাহেঁ কতএ' বাতিয়'।'...তাৰ মানে কত বাতি এনেকৈয়ে পাৰ হ'ল !...

এদিন বাণী আৰু পুৰোহিত-পুত্ৰৰ প্ৰেম-কাহিনী বজাৰ কাণত পৰিলগৈ !...

মন্ত্ৰণাই অংকুৰ মেলিলে। চোবাংচোৱা নিযুক্ত হ'ল।

মাজনিশা বাণীৰ কাৰেঙৰ ভিতৰৰপৰা প্ৰণয় কৃতার্থ কৰি এদিন ওলাই আহোঁতে বজাৰ নিযুক্ত মানুহে পুৰোহিত-পুত্ৰ চন্দ্ৰশেখৰক ধৰি পেলালে।

প্ৰেমিক চন্দ্ৰশেখৰৰ পাৱত লাগিল লো'ৰ জিঞ্জিৰি ! পিঞ্জৰাৰ পক্ষী বাণী সুশুদ্ধিকো পিঞ্জৰাৱদ্ধ কৰিলে ! গড়ৰ বাহিৰত এটি সামান্য জুপুৰি সজাই বাণীক এলাগী কৰি তাত থাকিবলৈ দিলে। বাজাজ্ঞাত তেওঁক ছদিনৰ অন্তত একঠা চাউল, এতোলা লোণ আৰু এতোলা মাত্ৰ তেল দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিলে !...

...আৰু, সেনাপতি তুৰ্বক আহিছিল গোড়ৰ নৱাবৰ দ্বাৰা আদিষ্ট হৈ, তেওঁৰ কন্যা সুশুদ্ধিৰপৰা গুপ্ত সংবাদ পাই উদ্ধাৰ কৰি লৈ যাবলৈ !...

কিন্তু, সেই দিনা সেনাপতি তুৰ্বক বাগৰি পৰিছিল অসমীয়া যাঠিৰ খোঁচত 'বৰালি মাছ ওফৰাদি !'...

প্ৰিয়ৰ বাৰ্তা নৰ্তকী

১৬৭০ চন। সম্ৰাট ঔৰংজেৰৰ হিন্দু-নিগ্রহ আৰু মন্দিৰ-ধ্বংসী কাৰ্যই চূড়ান্ত ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। বৃন্দেলখণ্ড আৰু মালোৱাৰ প্ৰজাসমূহ জাগি উঠিছিল—অত্যাচাৰত জৰ্জৰিত হৈ। জাগ্ৰত জনতাৰ মাজত জঁপিয়াই পৰিছিল নেতৃত্ব গ্ৰহণ কৰি—ৰজা ছত্ৰশাল, হিন্দু-নিগ্রহ বিদূৰ কৰিবলৈ আৰু হিন্দুৰ প্ৰিয় বিগ্রহ ৰক্ষা কৰিবলৈ। কিন্তু ছুৰ্জয় মোগলক পৰাজয় কৰাটো জানো ইমান সহজ ? গতিকেই, বৃন্দেলখণ্ডৰ ৰজা ছত্ৰশালে মাৰাঠী-ৰাজ বাজিৰাওৰ সাহায্য ভিক্ষা কৰিছিল। আৰু, অৱশেষত, বাজিৰাওৰ সাহায্যত ছত্ৰশালে পৰাক্ৰমী মোগল-শক্তিক পৰাজয় কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ল। তাৰেই ফল স্বৰূপে ৰজা ছত্ৰশালে বাজিৰাওৰ মনোৰঞ্জনৰ কাৰণে পঠাই দিলে—তেওঁৰেই প্ৰাসাদৰ সুন্দৰতমা মুছলমান নৰ্তকী মস্তানীক—প্ৰীতি-উপহাৰ স্বৰূপে।

যুদ্ধ-জয়ৰ উৎকৃষ্টতম উপহাৰ হিচাপে সুন্দৰী মস্তানীক বুকুৰ মাজত পাই বাজিৰাও পেচোৱা আত্মহাৰা হৈ উঠিল।

দিন-বাতিৰ ৰথ-চক্ৰ চলি ৰ'ল অনিৱাৰ। কিন্তু, অচল হৈ উঠিল মস্তানীৰ প্ৰেমত আত্মহাৰা হৈ ৰোৱা বাজিৰাওৰ ৰাজ-কাৰ্য। অটল-প্ৰেমত মজি ৰ'ল বাজিৰাও। তানকি, যি বাজিৰাৱে প্ৰজাৰ কাৰণে প্ৰাণ দিবলৈ এদিন প্ৰস্তুত হৈ ৰৈছিল, ৰাজ্যৰ গোৰৱ ৰক্ষাৰ কাৰণে হাতত উন্মুক্ত তৰোৱাল লৈ জঁপিয়াই পৰিছিল ভীষণতম যুদ্ধত, সেই বাজিৰাও আজি মস্তানীৰ ৰূপ-মদিৰা পান কৰি পৰি ৰ'বলৈ ধৰিলে ৰাজপ্ৰাসাদৰ ভিতৰত।

উচ্চ ৰাজ-কৰ্মচাৰীসকল, মন্ত্ৰীমণ্ডলী, আনকি ৰাজ্যৰ প্ৰজা-সাধাৰণ

বিফুৰ হৈ উঠিল। বাজিৰাওৰ এনে অধঃপতনত সকলোৱেই অনুভৱ কৰিব পাৰিলে যে নৰ্তকী মস্তানীয়েই এই অধঃপতনৰ মূল।

গতিকেই, এই কলংকিনীক বিদূৰ কৰিব লাগিব। কাল-সৰ্পিনীক সমাপ্ত কৰিব লাগিব! নহ'লে বসাতলে যাব ৰাজ্যশ্ৰী, বসাতলে যাব প্ৰজাৰ সুখ-শান্তি। অশান্তিয়ে মূৰ তুলি উঠিল চতুৰ্দ্দিকে।

অথচ বাজিৰাও? মত্ত হৈয়ে থাকিল উন্মত্ত ৰূপবান্ধি মুক্ত মনেৰে পান কৰি—ৰূপৱতী মস্তানীৰ।

আৰু, মস্তানী?...নৰ্তকী তাই। তাই নাচিলে ৰাজপ্ৰাসাদত, বাজিৰাওৰ আগত—প্ৰিয়ৰ আনন্দ বৰ্ধনৰ কাৰণে। নাচিলে ৰাজকীয় আৰু ৰাজহুৱা উৎসৱসমূহতো, নিজৰ অংগ-শোভাৰ প্ৰদৰ্শন কৰি, আত্মতৃপ্তি লাভৰ কাৰণে।

কিন্তু, ৰাজ্যৰ প্ৰজাৰ অন্তৰত জাগি উঠিল চূড়ান্ত অতৃপ্তি। এজনী নৰ্তকী, যাৰ ধৃষ্টতাত বীৰ বাজিৰাও আজি ভীক হৈ পৰিল, দেশ-প্ৰেম আজি পৰিৱৰ্তিত হৈ গ'ল—নৰ্তকীৰ ঘৃণ্য প্ৰেমত, সেই নাৰী দৰাচলতে ৰাজ্যৰ অলক্ষী!

প্ৰজাৰ অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ অধিকভাৱে হৈ পৰিল আৰু এটি ঘটনাত:

বাজিৰাৱে মস্তানীৰ পুত্ৰ সম্ভেৰ বাহাদুৰ আৰু পাটবাণী কানীবাইৰ পুত্ৰ বাঘৰ, দুয়োৰে উপনয়ন-উৎসৱ ব্যৱস্থা কৰিলে। কিন্তু অসন্তুষ্টি ৰাজ-কৰ্মচাৰী, মন্ত্ৰী, প্ৰজা, সকলোৱেই এই কৰ্মত দুৰ্য্যোৰ আপত্তি জ্ঞাপন কৰিলে—সম্ভেৰ বাহাদুৰ উপবীত ধাৰণৰ অধিকাৰী নহয়, যিহেতুকে তেওঁ মুছলমান নৰ্তকীৰ পুত্ৰ।...হ'ব পাৰে মস্তানী হিন্দু-নাৰীৰ বেষত সজ্জিতা, হ'ব পাৰে তেওঁ বাজিৰাওৰ বন্ধিতা, হ'ব পাৰে তেওঁ হিন্দু ৰীতি-নীতিৰ দ্বাৰা শাসিতা, কিন্তু, তথাপিও ধৰ্মত তেওঁ মুছলমান। গতিকেই...

গতিকেই, সকলোৱেই বঞ্চিত কৰিলে মস্তানীৰ পুত্ৰ সম্ভেৰক উপবীত ধাৰণৰ অধিকাৰপৰা।

প্ৰজা-সাধাৰণৰ এনে নিৰ্দয় ব্যৱহাৰত বাজিৰাওৰ অন্তৰ ভাগি

পৰিল দুৰ্বহ বেদনাত। আনকি, বেদনা-বিদ্ধ বীৰ বাজিৰাৱে বিৰত হৈ ব'ল বহিৰাক্ৰমণৰপৰা এবাৰ ৰাজ্যৰ হকে যুদ্ধ নকৰোঁ বুলি।

জনতা কিন্তু স্থিৰ। যি কোনো উপায়ে ৰাজপ্ৰাসাদৰপৰা বিদূৰ কৰিব অধঃপাতৰ মূল এই নৰ্তকীজনীক!...

অকস্মাৎ!...অকস্মাৎ এদিন ৰাজপ্ৰাসাদৰপৰা অপহৃত হৈ গ'ল মস্তানী! আৰু পুনৰ অনতিদূৰৰ এটা দুৰ্গৰ ভিতৰত বন্দী কৰি ৰখা হ'ল তেওঁক।

বেদনাত হৈ অন্তৰ ভাগি গ'ল বাজিৰাওৰ! যি বুকুত সঞ্চিত ৰাখিছিল সীমাহীন প্ৰেম—মস্তানীৰ কাৰণে, সেই বুকু উদং হৈ গ'ল! অন্তৰৰ সিংহ-আমনত অধিষ্ঠিতা প্ৰেমৰ সম্ৰাজ্ঞীক ক্ৰুৰ অভিসন্ধিৰে যেতিয়া অপহৰণ কৰি লৈ গ'ল, বাজিৰাওৰ অন্তৰৰ সিংহাসন শূন্য হৈ পৰিল!...উদাস, বিৰশ, ভয় হিয়াৰে বিমৌন ক্ৰন্দন কৰি কৰি অসুস্থ হৈ পৰিল বাজিৰাও।

...মস্তানী! মস্তানী! মস্তানী!...

বাজিৰাৱে এফালে ৰাজপ্ৰাসাদৰ কক্ষ তোলপাৰ কৰি হাহাকৃত হৃদয়েৰে সন্ধান কৰিলে প্ৰিয়তমা প্ৰেমিকাৰ...আৰু সিফালে বিৰহিনীৰ বেদনা-গ্ৰস্ত বুকু ভাঙি কৰুণ ক্ৰন্দন কৰিলে অন্ধকাৰ কাৰাগাৰৰ নিৰন্ধ তমসাত তুলি সকৰুণ সুৰ—মস্তানীয়ে!

অসুস্থ বাজিৰাওক মন্ত্ৰণা কৰি মন্ত্ৰীমণ্ডলীয়ে ৰাজধানীৰপৰা স্থানান্তৰিত কৰিলে—চিকিৎসাৰ বাবে দূৰলৈ।

অসুস্থ প্ৰেমিক বাজিৰাওৰ সন্ধান পালে যেতিয়া মস্তানীয়ে, ধৈৰ্যৰ সীমা ভাগি গ'ল তেওঁৰ। সহৰ অতীত হৈ উঠিল অন্তজ্বালা। আৰু, দুৰ্গৰ প্ৰহৰীক মহা মূল্যবান ধন-বস্তুৰ অজস্ৰ উপঢৌকনৰ আশ্বাস দি এটি শক্তিমান দ্ৰুত গতিৰ ঘোঁৰাৰ পিঠিত উঠি পলায়ন কৰিলে দুৰ্গৰপৰা!

মস্তানীৰ ঘোঁৰাই দুৰাৰ গতিত কদম্ চলালে—কটপ্ কটপ্ কটপ্!...

...যেনে-তেনে...শেষবাৰৰ বাবে...অন্তিম মিলনৰ কাৰণে উপস্থিত হ'বই লাগিব তেওঁ প্ৰেমিকৰ কাষত !...

এক প্ৰিয়-বিবহ-কাতৰা নাৰীৰ বেদনায়িত বন্ধ-বিবৰে ব্যথাত আতুৰ হৈ বিচাৰি উঠিল—প্ৰিয়ৰ অবিস্মৃত আলিঙ্গন !...

...অথচ হয় !...নিয়তি নিৰ্দয়...ক্ৰুৰ...! বাজিৰাওৰ ওচৰত উপস্থিত হোৱাৰ আগতেই নিৰ্দয় নিয়তিয়ে বীৰ বাজিৰাওক শীতলতম হাতেৰে চিৰন্তনৰ বাবে হৰণ কৰি লৈ গ'ল !...

এই মৰ্মান্তিক সংবাদ পথৰ মাজতে যেতিয়া মস্তানীয়ে শুনিলে, স্তব্ধ হৈ গ'ল তেওঁৰ বক্ত-প্ৰৱাহ...বন্ধ হৈ গ'ল প্ৰিয়-মিলনৰ বীৰ অভিসাৰ ! বাগৰি পৰিল মস্তানী ঘোঁৰাৰ পিঠিৰপৰা—চিকাণ্ড অৰণ্যৰ কাষৰেৰে বৈ যোৱা সৰ্পিল তীৰ্থক সৰু পথটিৰ ওপৰতে !... শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰিলে—অন্তৰত বান্ধি লৈ প্ৰিয়-মিলনৰ চিৰ-অপূৰ্ণ কামনা !...

অৱশেষত মস্তানীৰ মৃতদেহ স্থানান্তৰিত কৰিলে প্ৰজাই—পুনাৰ-পৰা কুৰি মাইল দূৰৰ পাপাল বোলা স্থানলৈ, য'ত আজিও থিয় হৈ আছে এটি শান্ত সমাধি, বহন কৰি অবিস্মৃত প্ৰেম-কাহিনী—দুটি ছবন্ত প্ৰেমিক প্ৰাণৰ !...

...আজিও মাৰাঠী জন-মানসৰ বিশ্বাস : চিকাণ্ড অৰণ্যৰ সৰ্পিল পথ-প্ৰান্তৰ গছৰ ডালত বহি সেউজী-সোণালী-হালধীয়া পাখিৰে সজ্জিত যি এটি মনোমোহা সৰু চৰাই...সুৱলা সংগীতৰ তালে তালে তাৰ নেজ আৰু ডেউকা কোবাই নাচি ফুৰে...সেইটিয়েই নিপুণা-নটিনী মস্তানীৰ প্ৰেতাৱা !!...

ৰূপৰ সজাত সুবৰ পথী

...নাৰী নে কিম্বৰী ?...কাৰ কোমল কণ্ঠৰপৰা নিসৃত এই সুধাবৰ্ষী সংগীতৰ সুৰে ঝংকৃত কৰি তুলিছে—শান্ত-স্নিগ্ধ এই শ্যামল বন-ভূমি ?...ভাবিলে মালৱৰ ৰজা বাজবাহাদুৰে। আৰু, সন্ধানত লাগিল তেওঁ সেই সুবৰ, যি সুৰে উতলা কৰি তুলিলে তেওঁৰ মন-প্ৰাণ-দেহ !...

ৰজা বাজবাহাদুৰে ভাবিলে—এই মনোমোহা সুৰ-ধ্বনি যি কণ্ঠৰ-পৰা নিসৃত হৈ আহিছে, সেই কণ্ঠ নিশ্চয়কৈ হ'ব লাগিব কোনো সুকোমল ললনাৰ ! কিয়নো, এই সুবৰ যিমানেই আছে মাধুৰ্য, যিমানেই আছে স্পন্দন, সিমানেই আছে আকৰ্ষণ।

গতিকেই ঘোঁৰা বান্ধিলে ৰজা বাজবাহাদুৰে অদূৰৰ এক বৃক্ষত আৰু ধীৰ-গন্তীৰ সন্ধানী পদক্ষেপেৰে আগবাঢ়ি গ'ল বন-নিভৃতলৈ, বন্ধত বান্ধি সুৰ-পিয়াসী আৰু ৰূপ-লালসী এক মন !...

নয়নাভিৰাম সৌন্দৰ্যেৰে শোভিতা এজনী ষোড়শী সুন্দৰীয়ে নদী-তটৰ এক শিলাখণ্ডত বহি বহি আপোন মনেৰে গাই আছিল—সপোন-পৰীয়া সেই গীত। যুগলৰ দৰে মনোহৰ দুটি ভৰি তেওঁৰ, নদীৰ ফটিক জলত নচুৱাই নচুৱাই আছিল। নদীৰ পানীও হয়তো ধন্ত হৈছিল—সুকুমাৰী ষোড়শীৰ সুন্দৰ ছত্ৰৰ নগ্ন পৰশ লাভ কৰি। দুটি চকু, যি দুই চকুত আছিল কামনায়িত কাৰোবাৰ সন্ধান, সেই দুটি যুগ-নয়ন নিৰন্ধ আছিল—দূৰ-দূৰান্তত।

গীতৰ আৱেশত নিৰিষ্ট থকা সুকুমাৰীগৰাকীৰ একান্ত কাষত মনে মনে থিয় হৈ ব'লগৈ ৰজা বাজবাহাদুৰ।

গীত শেষ হ'ল। অচিনাকি গাভৰু গায়িকাগৰাকীয়ে কোনোবা অহাৰ গম আগতেই পাইছিল। গীতৰ শেষত লীলায়িত গ্ৰীৱা-

ভাগিমাৰে তেওঁ চাই পঠিয়ালে পিছকালে। অকস্মাৎ এক অচিন
আগন্তুকক দেখি তেওঁ আশ্চৰ্য হ'ল। তথাপিও, নিষ্পলক অথচ
প্ৰশ্ন-মূলত দৃষ্টিৰে চাই ব'ল।

ঃ কোন তুমি, দেৱী নে মানৱী, নতু পৰী, কিংবা কোনো
কিন্নৰী?—প্ৰশ্ন কৰিলে বাজবাহাদুৰে।

ঃ মই কপমতী, মানৱী হৈ।—উত্তৰ দিলে কপমতীয়ে।

ঃ কপমতী? কপৰ লালিমাৰে স্নাতা সুন্দৰী কপমতী—এই
নিৰ্জুন বন-ভূমিত একাকিনী তুমি কাৰ সন্ধানত আপেক্ষমানা?...

ঃ মই গীত গাইছিলোঁ। সন্ধান কাৰো কৰা নাই। আগন্তুক,
আপুনি কোন?—সুধিলে কপমতীয়ে।

ঃ মই বাজবাহাদুৰ।

ঃ বজা বাজবাহাদুৰ? মালৱৰ মহাৰাজ? ইয়াত অকস্মাৎ?...

ঃ এৰা, মালৱৰ বজা বাজবাহাদুৰ। তোমাৰ সুমধুৰ সংগীতৰ
সুৰে আকৰ্ষণ কৰি লৈ আহিছে মোক এই বন-ভূমিৰ নিভৃতলৈ।

...চাৰিটা কপ-সন্ধানী চকুৰ মিলন হৈ গ'ল মুহূৰ্ততে। লাজত
বক্তিম হৈ উঠিল কপমতীৰ গাল। আয়ত তেওঁৰ দুই নয়ন
নিৰিষ্ট কৰি ব'ল মাটিৰ ওপৰত। নিষ্পন্দে ব'ল কপমতী—হয়তো
কুণ্ঠাত, হয়তো নাৰীৰ নিজস্ব লজ্জাত, অথবা কিংকৰ্তব্যবিমূঢ়তাত।

‘সেই গীত, যি গীত গাই গ'লা এই মাত্ৰ, আকোঁ এবাৰ শুনাৰা
নে মোক কপমতী?’...

‘যি গীত গোৱা হ'ল এবাৰ, সেই গীত ছনাই নহয়।’

হয়তো বাজবাহাদুৰে বুজি পালে কুমাৰীৰ প্ৰাণৰ কথা।

‘তেন্তে অত এটি?’...

অত এটি গীত গালে কপমতীয়ে সুধাবৰ্ষী সুৰেৰে। বিমুগ্ধ
হ'ল বজা বাজবাহাদুৰ। তৃপ্ত হ'ল তেওঁৰ প্ৰাণ...শান্ত হ'ল তেওঁৰ
সহা। অথচ, অশান্ত হৈ উঠিল বজা বাজবাহাদুৰ—কপমতীক একান্ত
আপোন কৰি ল'বলৈ।

‘কপমতী!’—বাজবাহাদুৰে মাতিলে।

নিৰ্বাক-নিৰন্তৰে নিৰ্দেশ হৈ গ'ল—বনৰপৰা কপমতী!

কি আশ্চৰ্য! স্তম্ভিত দৃষ্টিৰে হতবাক হৈ বাজবাহাদুৰে কেৱল
চায়েই থাকিল। চাই থাকিল—গমন-ৰতা সেই জীৱন্ত কপৰ যোড়নী
সুন্দৰীজনীৰ লীলায়িত দেহৰ পশ্চাৎভাগ...মাংসল দুই নিতম্বৰ নম্র
নৃত্য...ক্ষীণ কটিৰ ছন্দ...লহৰায়িত ঘন কৃষ্ণ কেশদামৰ লালিমা...

‘কপ লাগি আঁখি বুৰে গুণে মন ভোৰ,

প্ৰতি অংগ লাগি কাঁদে প্ৰতি অংগ মোৰ!’...

কপমতীৰ অংগ-লাভৰ কাৰণে আকুল হৈ উঠিল বাজবাহাদুৰ।
বনৰপৰা মনে মনে উভতি আহিল তেওঁ, বুকুত বান্ধি মিলনৰ
আশা।...

দিন যাবলৈ ধৰিলে।...

এদিন বিবাহ-বন্ধনেৰে ছয়ো আৱদ্ধ হ'ল। কপমতী এতিয়া
মালৱৰ ৰাণী। ৰাজকীয় আনন্দ, সুখ, সম্ভোগত ছয়োৰো জীৱন
চলি যাবলৈ ধৰিলে।

কিন্তু?...

কিন্তু, শেনৰ দৰে তীক্ষ্ণ আৰু লোলুপ ছটা চকু অত একালে
আপেক্ষা কৰি বৈছিল—কপমতীৰ কপৰাশি নিৰীক্ষণ কৰি।
সেয়া মোগল-সেনাপতি আদম্ খাঁৰ লিপ্সিত চকু। অন্তৰ তেওঁৰ
উন্মাদ হৈ পৰিছিল—এনে এগৰাকী সুন্দৰীক আপোনাৰ কৰি
ল'বলৈ।...

দিন যোৱাৰ লগে লগে সূচল নামি আহিল। মোগল বাদছাহ
আকবৰৰ ৰাজ্যৰ সীমা-প্ৰসাৰণ নীতিতো আছেই। গতিকেই...

গতিকেই, সেই সুন্দৰ সূচল গ্ৰহণ কৰিবলৈ নাপাহৰিলে সেনাপতি
আদম্ খাঁই। সসৈন্তে তেওঁ জঁপিয়াই পৰিল—মালৱৰ ৰাজধানী
মাণ্ডুৰ ওপৰত।

১৫৬১ খৃঃত আকবৰৰ সেনাপতি আদম্ খাঁ আৰু পীৰ মহম্মদে
মালৱ জয় কৰি লয়। মালৱৰ বজা বাজবাহাদুৰে কেবছৰমানৰ
পিছত আকবৰৰ বশতা স্বীকাৰ কৰি ল'লে।...এয়া ইতিহাসে কয়।

মাণ্ডু যেতিয়া আক্ৰান্ত হ'ল, বজা বাজবাহাদুৰ বণত পৰাজিত হৈ হুঁহকি আহিল। তথাপিও, কিছুমান দিন চলি থাকিল বাজধানী মাণ্ডুৰ বহিৰ্ভাগত আদম্ খাঁৰ সৈন্তৰ লগত বাজবাহাদুৰৰ ছিন্ন-বিচ্ছিন্ন সৈন্তসকলৰ গৰিলা-যুঁজ। বজা বাজবাহাদুৰো তাতেই নিয়োজিত হৈ ব'ল।...

প্ৰাসাদ-অভ্যন্তৰত বিষমমনা কপমতীয়ে চিন্তিত হৈ দিন গণিবলৈ ধৰিলে। প্ৰিয় স্বামীৰ সন্তাৰিত বিপদ গণিলে আৰু স্মৰণ কৰি ব'ল—লোলুপ আদম্ খাঁই কৰা প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা! কিয়নো, সেনাপতি আদম্ খাঁই প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল—কপমতীক নিজৰ কৰি ল'বই।

কেদিনমান যোৱাৰ পিছত এদিন বজা বাজবাহাদুৰৰ সৈন্তসকল মাণ্ডুৰ প্ৰাসাদৰ ফালে আগবাঢ়ি আহিল। প্ৰাসাদৰ মিনাৰৰপৰা লক্ষ্য কৰি আছিল বাণী কপমতীয়ে। সংবাদৰ কাৰণে উদ্ভিগ্ন হৈ তেওঁ তললৈ নামি আহিল। তেওঁ ভাবিলে, হয়তো যুদ্ধ জয় কৰি উভতি আহিছে তেওঁৰ বিজয়ী প্ৰিয়-স্বামী—সসৈন্তে!

অথচ হায়! ক'তা? ক'ত তেওঁৰ প্ৰিয়তম? দেখাতো নাযায়!...

বাণী কপমতী আগবাঢ়ি আহিল। সম্মুখত সেনাপতিগৰাকী আহি অভিবাদন কৰি থিয় হ'লহি।

ঃ সংবাদ কি সেনাপতি?—উৎকণ্ঠাবে প্ৰশ্ন কৰিলে কপমতীয়ে।

ঃ সংবাদ অশুভ।—উত্তৰ দিলে সেনাপতিয়ে।

ঃ অশুভ?...মহাৰাজ ক'ত?

ঃ অৱশ্যেই জীৱিত, কিন্তু বন্দী।—ধীৰ বিষম সুৰে উত্তৰ দিলে সেনাপতিয়ে।

ঃ মুক্তিৰ সন্তাৰনা?—সুধিলে কপমতীয়ে।

ঃ আছে।—ইতস্ততঃ কৰিলে সেনাপতিয়ে। তথাপিও আৰম্ভ কৰিলে—‘আদম্ খাঁৰ চৰ্ত এয়ে যে—মহাৰাজক মুক্তি দিয়া হ'ব, যদি হে মহাৰাণীয়ে সেই বিধৰ্মীৰ ওচৰত আত্ম-সমৰ্পণ’

ঃ স্তব্ধ হোৱা!—চিঞৰি উঠিল বাণী কপমতীয়ে।

ভাগি পৰিল তেওঁ, বেজাৰত...উৎকণ্ঠাত...সন্তাৰিত বিপদত। কিয়নো, মনত পৰিল কপমতীৰ—বান্ধস আদম্ খাঁই কৰা প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা।

স্বৰ্গ-মৰ্ত্য চিন্তা কৰিলে কপমতীয়ে। আত্ম-সমৰ্পণ নে আত্ম-হত্যা? ...পৰাজয় বৰণ, নে অপৰাজেয় হৈ চিৰ-মুক্তি?...

নিৰ্বাকৈ সোমাই গ'ল কপমতী প্ৰাসাদৰ ভিতৰলৈ।

বন্ধ-খচিত বিৰাট পালংকৰ ওপৰত তেওঁৰ সুন্দৰ শৰীৰ শায়িত কৰিলে।...আৰু...সময় সন্নিহিত...হয়তো...হয়তো কি...নিশ্চয় আগ-বাঢ়ি আহিছে বিজয়ী আদম্ খাঁ সসৈন্তে।

গতিকেই, কঁকালৰ খোঁচনিত সংগোপনে ৰাখি খোৱা তীব্ৰতম বিষৰ অক'মানি চিচাটো উলিয়াই একে শোহাই নিঃশেষ কৰি দিলে!...

পৰম ৰমণীয়, কপ-লালিমামণ্ডিত কপমতীৰ দেহা অসাৰে পৰি ব'ল তাতেই।

বিজয়ী সেনাপতি আদম্ খাঁ সসৈন্তে সোমাই আহিল প্ৰাসাদৰ ভিতৰলৈ মহা উল্লাসেৰে, বন্ধত বান্ধি লৈ কপমতীক লাভ কৰাৰ উন্মাদ আকাজক্ষা!...

...স্বৰ্ণ-মণ্ডিত পালংকত, কপৰাশি দান কৰিবৰ বাবে প্ৰস্তুত হৈ তেনেদৰে আমন্ত্ৰণ-সুলভ ভংগিমাতে পৰি বৈছিল—সুন্দৰী কপমতী?...

নহয়, সেই অপকপ কপৰ মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰি চিৰন্তনৰ কাৰণে কপৰ সজাৰপৰা স্তবৰ পক্ষী উৰি গুচি গৈছিল—অনন্ত আকাশলৈ!

(ছাঁ পৰিছে)